

ХРИСТОС ВОСКРЕС! ВОІСТИНУ

**ПАСХАЛЬНЕ ПОСЛАННЯ
ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ
РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА
преосвященним архіпастирям,
боголюбивим пастирям, чесно-
му чернецтву та всім вірним Ук-
раїнської Православної Церкви
Київського Патріархату**

**ДОРОГІ БРАТТЯ І СЕСТРИ!
ХРИСТОС ВОСКРЕС!**

Ще у Старому Завіті премудрий Соломон сказав, що «краще живому псу, ніж мертвому леву» (Еклез. 9, 4), і цим підкреслив, що життя має найбільшу цінність. І Господь говорить: «Яка користь людині, якщо вона здобуде весь світ, а душу свою (тобто життя) згубить? Або що дасть людина взамін за душу свою (за життя своє)?» (Мф. 16, 26). Сьогоднішнє наше свято є торжеством життя над смертю. Христос воскрес і Своїм воскресінням подолав смерть.

Смерть є найстрашнішим і найболючішим злом у світі. Людина найбільше боїться смерті, бо смерть неприродна, оскільки людина створена для життя вічного. У світі в усьому спостерігається гармонія. А смерть є дисгармонією в природі, тому вона найбільше зло.

Людина не може подолати смерть; ми називаємо смерть законом, хоча насправді смерть є швидше порушенням закону Божого, бо вона — наслідок гріха. Смерть може подолати тільки Бог, тому що Він має життя Сам у Собі. Бог привів світ із небуття до буття. Він вдихнув у неживе тіло життя. Для того, щоб подолати в людській природі смерть, Син Божий народився від Пресвятої Діви і став людиною — такою, як ми, в усьому, крім гріха.

Сьогодні ми святкуємо Воскресіння Христове, коли Господь наш Ісус Христос Своєю смертю смерть подолав. Воскресіння Христове — найвеличніша світова подія. Тому Церква називає його торжеством із торжеств, святом над усіма святами. Воно є основою нашої віри. Якби не було воскресіння, то не було б і християнства. «Якщо Христос не воскрес, то й проповідь наша марна, марна і віра ваша», — говорить апостол Павло (1 Кор. 15, 14).

Жодна світова релігія не вчить про воскресіння. Всі релігії вчать тільки про безсмертя душі, і тим самим визнають своє безсилля перед смертю. Тільки християнство сповідує віру у воскресіння Христове і загальне воскресіння всіх померлих ув їхніх тілах. Загальним воскресінням померлих буде відновлено гармонію в творінні, бо внаслідок гріха людини воно донині страждає (Див.: Рим. 8, 19-21).

Якби не було воскресіння Христового, то було б підірвано саму віру в Бога, віру в добро і його перемогу; в такому разі був би втрачений сенс самого життя. Якби померлий Христос не воскрес, то на Голгофі відбулося б найбільше торжество зла над добром і диявола над святим та ідеальним. «Якщо Ти Син Божий, зійди з хреста, і ми увірємо в Тебе. Інших спасав, а Себе не можеш спасти», — глузувало зло над Христом Спасителем (Див.: Мк. 15, 31, 32). Якби

МАМИНА ПАСОЧКА

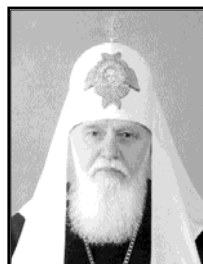
Пухкенька як пір'ячко, чистенька, як зіллячко... Тримаю її в руці — очей ся ловить.

Що хресток посередині пасочки, злегка зарум'янений, що обвідочка, кіскою по краях викладена. За тим усім прозирає мамине лице, розпашіле, святочне...

Мамця поволеньки витягає паски з пасківників. Щонайбільшу — до церкви. На ній тоненьким валочком із тіста викладено «ХВ» — Христос Воскрес, довкола соловейчики літають, а з краєчку Великодне сонечко світить. Менша — то моя, з хрестиком посередині. Сестрина з косицями. А ще інші пасочки з пальцевих пасківників, — на дар. Мама за всіх пам'ятає. Навіть безрідному Янекові випекла.

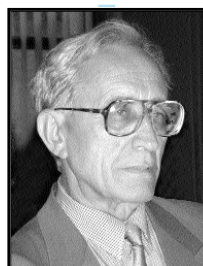
Пахне хата пасками. Великоднім печивом. Пахне мені по сей день. Так, як тільки пахне одна-єдина хата — мамина. Мамина хаточка — мамина пасочка...

Сьогодні в номері:

**З Велико-
днем будьте
здорові!**

стор. 2—3

Світ і мова

стор. 4—5

**Читацьке
віче**

стор. 6—7

**Ексклюзив-
не інтерв'ю
з Віктором
Ющенком**

стор. 8—9

**Під зіркою
Полин**

стор. 10

**Ті, що
гамують
вогонь**

стор. 11

**Любомир
Гузар:
дорога
до Бога**

стор. 13

**Культура
й еліта**

стор. 14—15

Відомий чернігівський публіцист, член Національної спілки письменників України Володимир Шварчук, працюючи над архівними документами обласного КДБ і партійним архівом, написав уже дві документальні книжки, що вражають читача оголеною болючою правдою, правдою нашої недалекої історії.

І ось на полицях книгарень невеликим накладом з'явилася нова його книжка “На казарменому становищі”, що одразу ж стала раритетом. Вона знайомить широкий загал читачів із документами “Таємної папки” Чернігівського обласного комітету більшовицької партії довоєнної пори.

Папка, про яку йде мова в оповіді В. Шварчука, — німий свідок ганебної — тотальної, методичної, винищувальної війни держави проти свого народу... Війни, що ховалася за блюзнірськими гаслами про щасливе колгоспне життя і перемогу соціалізму в країні.

Мій товариш, прочитавши ці документальні свідчення з прізвиськами катів і жертв, адресами подій і фактів, з датами, сказав:

— Я вважаю, що колективізація, голодомор, репресії 37-го року та підготовка до війни, зрештою, сама війна завдали нашій нації більше горя, ніж попередні століття царського поневолення. “Совіти” безжалісно витоптали наш цвіт і коріння.

... Перегорнімо й ми сторінки документальної книги.

У чіткому хронологічному порядку (документи — з 1934 року і аж до 15 липня 1941 року) перед нами проходять лики десятків тисяч гнаних і голодних полісян та вгодованих “синів збільшовиченої ери”.

Автор пише: “... У 1939 році всі архіви підпорядкували НКВД. Всі мусили задовольнятися дозвоною, цілеспрямованою препаративною інформацією, дозволеною партією. Цілковито відчужені архіви для простої радянської людини стали непереборним “табу”... Дехто й досі боїться поцікавитися навіть долею своїх найближчих родичів, небезпідставно вважаючи, що будь-яка наполегливість у цьому плані може бути розцінена, як нахабне бунтівне втручання не в свої справи. Нас так привчили, а ми звикли”.

Після морового 1933-го року прийшов 1934 рік — рік масової чистки Чернігівської облпарторганізації. Лише 5 місяців побув на Чернігівщині Ісак Аншелевич Ройзенман — представник ЦК КП(б)У і голова обласної комісії по чистці, “несамовитий мрійник і борець за світле майбутнє”, а вже повсюдно проводилися збори людей, щоб обговорити, чого вартий кожен комуніст. І невдовзі вже витурили сотнями “троцькістів, націоналістів, бундівців, есерів, шпигунів, пристосуванців, аферистів”. Створено районні комісії з чистки. На потреби комісії мобілізували гроші підприємств і організацій. Але один із вождів партії Каганович усе ж вимагав більшого: “Об-

ласть паршива, відсоток буржуазно-націоналістичної засміченості тут вище будь-якої норми, колективізація досягла всього 75 %”.

Тих, хто чистки не пройшов, звільняли з роботи, усували з посади, позбавляли житла, всіляко утищували. Люди обурювалися цією брутальною акцією, віддавали партійні квитки.

Деякі місцеві керівники, голови колгоспів зрозуміли чистку, як осорбисту вседозволеність, били людей, знущалися, грабували. Районна влада гуляла, пилячила в той час, як у колгоспах гинула худоба в голоді й холоді.

Беззаконня, побиття людей, пияцтво, розгул з боку керівництва (бенкет під час чуми!) досягли краю. Один із директорів крохмально-паточного заводу (вказано прізвище) “мав настільки необмежену владу, що гвалтував першу-ліпшу приємну для його ока робітницю, — само собою, безкарно”. Перелік фактів, прізвиськ, адрес — усе це документи. Складається враження, що чистка стала суцільним концентраційним табором. Навіть перший секретар обкому партії Маркіян, аналізуючи становище в районах, вимушений був визнати: “Кожен партсекретар, начальники ГПУ і міліції вважають усе своїм, прийдуть до колгоспу і: “Дай грошей, дай хліба, нагодуй”, а привласнені продукти списують на організацію громадського харчування в колгоспах”.

Районне партначальство, ГПУ, міліція, прокуратура, суд — усе куплено. У районах прикривають самосуди, знущаються з арештантів. За самосуди потрапив у грати і колючий дріт 51 сільський активіст, серед них — 29 голів сільрад. “Чистильщик” Ройзенман особисто в цьому переконався: “Ми звикли до пияцтва, але комуністи на місцях п'ють так, що валяються в свинарнику поміж свинями”.

У дитячих будинках — злидні, хвороби, голодна смерть. Тюрми переповнені.

Результати чистки: майже 17-тисячний загін облпарторганізації недорахувався в своїх лавах 4536 осіб (або 27 %), із членів партії в кандидати переведено 1288 осіб (або 11,9 %), із членів партії переведені в співчуваючі 147 осіб... Тобто постраждало так чи інакше 62,2 % — значно більше половини.

Автор пише: “Об'єктивно завершилася чергова внутріпартійна підлість... Сталін комісіями тов. Ройзенмана протверезив своїх надмірно ретельних, нестримних поплічників, руками яких успішно провів на Чернігівщині страшний голодомор 1932-1933 років. Умів кремлівський пахан — кра-

Христюк взялися заганяти до колгоспу вцілілих одноосібників. Погрожуючи пустити голими по світу, вилучили у Циганка Максима з упряжжю, сани, дошки. З Денисенка Андрія стягли чоботи і розкрили йому хату. Зняли дах у Циганка Максима. Заперли в холодну Іванченко Уляну і Штанько Настю. Бідняка-інваліда Костюка Григорія вигадали на мороз. Що цікаво, до цього Христюк так само тероризував селян у Вишнівці, де теж керував сільрадою”.

Наведених фактів безліч. “У селі Липовому під час збирання колосків з'гвалтували 12-річну дівчинку. У Бахмацькому районі пар-

За командами з Москви й Києва обком партії постановив: “Покінчити раз і назавжди з білогвардійською бандою троцькістів-зінов'євців”, застосувавши до всіх організаторів і учасників підлої терористичної змови вищу міру покарання — розстріл. Вказувалося на особливі умови України, які вимагають підвищення революційної пильності. Почався новий злет репресій, вишукування і знищення “ворогів”.

1937-й. Усі в тривозі: у Києві — Каганович!

“Все добре і зле на Україні саме з Києва поширюється. Ось чому, — пояснив Каганович, — для наведен-

А злидні серед людей не зникають. Зростає безсиле обурення: “Хліба немає, а він Німеччину годує”, “Від роботи жодної втіхи, суцільна примусилівка, хліб відбирають майже весь”.

1941 рік. Масові лижні кроси. Військово-тематичні ігри. Всесоюзний перепис худоби й усуспільненої птиці. Оргнабір робочої сили для вугільної промисловості Донбасу. Першочергова увага лісозаготівлям. Виробництво товарів власними силами і з місцевої сировини. Озброюватися треба сильніше, ніж усі капіталістичні країни. Нікуди не годиться становитися на залізничному транспорті, якщо оцінювати з точки зору війни. Вкрай низькі врожаї.

Ось неповний перелік акцій і суспільних сентенцій періоду масової підготовки до війни бідної країни.

Останні аркуші “Таємної папки” обкому датовані 15 липня 1941 року. В них — дані про кількість виритих у землі щілин і пристосованих під сховища підвалів, погребів загалом для 158853 жителів області.

“Победивши в одній стране социализм не исключает разом вообще все войны. Наоборот он их предполагает”, — писав Ленін.

Володимир Шварчук, якому не зраджувало почуття гумору протягом усієї невеселої оповіді, закінчує свою книгу власним афоризмом: “Безжальна історія нагадала: хочеш залізним кулаком ошачливити людство сьогодні — ритимеш щілини і братимеш на облік підвали завтра. В першу чергу — для себе. Tertium non datur — третього не дано.”

Добре було б, якби ця книга дійшла до всеукраїнського масового читача. Вона того варта.

* * *

У нашій родині був культ хліба, а після голодного 1933 року (я народився в найголоднішому червні) до хліба було особливе шанобливе ставлення. Коли ненароком хліб падав зі столу, батьки завжди говорили: “Підніми, дитино, хліб із долівки і поцілуй його — він святий”.

А ще був випадок. У сільській крамниці кожен покупець додатково до товару повинен був купити “Історію ВКП(б). Короткий курс”, що тільки-но вийшла у світ. Батько пишався тим, що я рано навчився читати, багато читав. Він радий був завжди принести мені якусь книжку. І ось одного разу він приніс “Історію ВКП(б)”. Коли побачив, як жадібно я взяв її до рук, несподівано сказав: “То мамі віддай, розпалювати піч”.

Трагедія людей великої країни зачепила своїм крилом кожну родину, змусила заніміти від жаху. Сьогодні цей жах розтаємничили. Тож не біймося перемогти його!

● **Сергій БОГДАН**, голова міського Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, заслужений лікар України, м. Чернігів

ГОЛА ПРАВДА

КОЛИ ЛАКЕЇ ЙДУТЬ УГОРУ Й МОВЧАТЬ РАБИ...

щий друг радянських дітей, спортсменів, парашутистів, матерів-одиначок, льотчиків, передовиків виробництва, лікарів, танкістів, учителів і чекістів — утримувати в належних межах своїх периферійних “шнірів”.

1935 рік. Розділ має назву: “Під покровом убивства Кірова, або “Жити, товариші, стало краще”. 1 грудня 1934 року вбито Кірова. По всій країні почалося обговорення і вивчення листа ЦК ВКП(б) від 18 січня 1935 року “О злодейском убийстве Кирова”. Відзначалася різноманітність вилазок класового ворога і втрата чи притуплення класової пильності керівних товаришів. Бацилу контрреволюції виявляли в найнеподіваніших місцях.

У “Таємній папці” висловлювання простих людей: “Вони за Кірова півсвіту перестріляють”, “Хвалили Бога, одного вбили, їх усіх переб'ють”, “І що? Тепер таке життя, що смерті радіти треба” і т. д. В Ічнянській школі № 3 діти спалили портрети вождів, а в с. Карпильці якийсь семикласник сказав: “За вбивство Сталіна я б заплатив”.

Збільшується чисельний склад охорони обкому і квартир відповідальних працівників. Надається увага квартирним та правоохоронним органам, хоч дивує фаховий склад їх: освіта слідчих вища — 7 %, середня — 33 %, нижча (?) — 60 %; освіта прокурорів вища — 8 %, середня — 20 %, нижча — 72 %.

У кожному селі — уповноважені працівники райкому, іноді безвиїзної. Вимагають. Загрожують. Їм допомагають знахабнілі сільські активісти, колгоспні бригадири. Культзбори. М'ясопідатки. Стягуючи з людей грошові й натуральні податки, не стримувалися і від засобів відверто-цинічного насильства, брудної лайки, побиття і роздягання на морозі.

Читаємо: “... У селі Гулівці уповноважений РВК, він же директор МТС Скеліцький, голова сільради

торг одного з колгоспів Химченко розстріляв заплідненого в крадіжці чобіт”.

Це іноді доводило людей до самогубства. Масово закриваються церкви. Рішуче проводиться “очищення” районів, “заражених” націоналізмом і антисемітизмом. Задокументовано, що учні Майнівського технікуму співають “Ще не вмерла України і слава, і воля”; у Чернігівській обласній науковій бібліотеці студенти зачитуються творами Винниченка, Дорошкевича, Гермайзе, Єфремова, Ніковського; у Прилуцькій центральній бібліотеці можна вільно отримати твори Петлюри, Донцова, Єфремова, Старицької-Черняхівської; заражені націоналізмом Прилуцька та Бобровицька райгазети.

Чернігівський обком КП(б)У виніс окрему постанову “Про націоналістичні і троцькістські елементи, що окопалися в Чернігівському педінституті, і про гниле ліберальне ставлення до них парткому інституту”. Згустили хмари над головами директора Ройфмана, керівників кафедр і деяких учительських колективів.

Серед працівників редакцій і радянських установ вишукують контрреволюційний елемент, що “затаївся: колишніх білогвардійців, синів і дочок попів і куркулів, колишніх просвітян, плужан”. Зростає кількість анонімних листів, доносів. Селян зганяють на доготривалі (до першої-другої ночі) колгоспні збори майже щодня. Настроюють вороже колгоспників до одноосібників, зменшують і переносять присадибні ділянки.

Починається масова підготовка населення до війни. Відкриваються аероклуби, районні й обласні табори ОСОВІАХІМУ, хоч обладнання і викладачі в них практично відсутні. Оголошено підписку на державну позичку змичення оборони СРСР. Грізно примушують підписати неймовірні, як на селянські статки, суми.

ня порядку ЦК ВКП(б) обрав Україну”.

Факти, факти... Трагічні, дивні, іноді смішні. Шукають ворогів, іноді “невірних”. Критика на пленумах, партійних зібраннях досягає апогею. На кожному засіданні члени бюро обкому одностайно виключають із партії уже заарештованих або призначених до арешту своїх учорашніх товаришів. Тортурні заарештованих, невимовні знущання.

Судять уже тих, хто вчора ще був сам суддею — аж до вищих ешелонів влади. Знімають їхні портрети, заклеюють чи загрудзювають їхні лики у шкільних підручниках.

Не хочеться переповідати документів у хронології. Гидко і боляче. Але ж усе це було. Це — незаперечні свідчення. Скільки зламано долів, скільки втрачено віри і світлх надій!

... Повсюдно демонструють фільми, які вселяють у серця і голови людей ідею про переможну блискавичну війну на чужій території.

Автор наводить витяг із доповіді облвійськомісара: “Зараз тисячі бійців, командирів начальницького складу Чернігівщини громлять білофінські банди на полях Фінляндії. Військові комісаріати існують півтора року і за вказівкою товариша Сталіна працюють по 12 годин на добу, за будь-яких умов.

Ось лише з поставкою коней у нас погано — в окремих селах коні доведені до виснаження і підвішуються в конюшнях”.

Країна уже жила за законами воєнного часу: було встановлено 7-денний робочий тиждень і 8-годинний робочий день при повній забороні самовільного переміщення робітників і службовців на підприємствах і установах. За найменше порушення, зокрема за 20-хвилинне запізнення на роботу, — тюрма чи табір.

Тренувальні навчання з протиповітряної та хімічної оборони із затемненням підприємств, установ, будинків.

“Я народилася у 1921 р. На час голодомору ми залишилися сиротами. Тоді жила в селі Степок (суч. Тарашанського р-ну Київської обл.).

Нас у мамі, Марії Іванівни, було п'ятеро дітей. Звали моїх сестер Віра, Федора, Оксана та Жена. Материна сім'я (Колісниченків) була дуже заможною. Її батька Івана вважали куркулем. Він мав близько 500 бджільниць. Що ж це за куркуль, що ночами не спить та лише працює — довбає вулики? Він продавав мед, щоб забезпечити матеріально своїх 11 дітей. Чому його називали куркулем? Що був розумним, хату побудував під залізним дахом? Трудова людина була...

Колгосп наш називався “Перемога”. Дуже цікавий факт — найперші агітатори за колгосп майже всі потім стали членами секти суботників. Під час голоду головою колгоспу був місцевий житель Ткаченко. Не комуніст — комуністів тоді в селі просто не було. Перший з'явився лише у 1938 р. Ткаченко не любив своїх односельчан, був дуже злим і лютим. Пізніше його за це й зняли. Десь із 1935 р. керівником колгоспу став Онищенко — людина з сусіднього села Ківшовата. Його дуже цінували, бо він був добрим і порядним головою.

Десь через рік по смерті батька (він помер у 1930 році), у селі з'явилися люди, що називали себе комсомольцями. Великі бандити були! Оце десь з 31-го року почали вони ходити в Степку по хатах. Така собі бригада, 5-6 душ, іде. Не встигаєш двері зачинити — то вже в хаті. Забирали все.

Дід мій, батько мого батька Андрія, Зінко, був дуже бідним. Дід Іван не дожив до часів розкуркулення, коли його дружину вигнали з хати. Першу дідову хату спалили більшовики у 1918 чи 1919 р. Тоді дід збудував ще й другу хату. То оце що другу хату розвалили, а що було цінне, то забрали. З клуні забрали коней, волів, де що було. Отож з цієї пори комсомольці стали часто бувати в нашій хаті. Усе забирали, бо казали мамі, що вона куркульська дочка. Навіть віск забирали.

У 1931 р. мама вигодували, ледь зводять кінці з кінцями, маленьке поросятко. Сала з нього — шкірочка ледь з пальчик завтовшки. І чи ж вони його не забрали?! Клумачок був жита чи пшениці — теж забрали. З тих комсомольців, що ходили, одного було прізвище Кабанець. Ще якісь з них були Таран і Безпалько. У тих, кого вони вважали куркулями чи якимись їхніми родичами, то забирали все, що є — рушники, сорочки, рядна. Вони зробили в селі цегляний магазин, провели світло і повикладали те людське, що забрали. Я ще ходила дивитися. Продавали награване. Не пам'ятаю, чи купляв хто. А жінки кричали, плакали, що це у них останнє забрали. Просто банда була! Шниряли, ходили, копали та штрикали штирями землю, — чи часом не ховає хто хліба.

Як побачимо, що бригада йде, то ми маю на піч, а самі тихенько сядемо й сидимо. Тоді вони нічого не чіпали. А то якось не доглядили, що вони прийшли. Знайшли вони, знайшли те сало! Стали його у матері з рук виривать. Мати кричали, кричали й ми, але вони усе одно його забрали. Маму побили й штовхнули в хату. Стало тихо. Пішли ті комсомольці, а двері з сіней підперли кілком. Мама тоді, отямившись, зняла потроху двері із зав'язів. А ті “букіри” поставили каганця поруч із сіном. Якби вітер подув, то геть усі живцем би в хаті згоріли. Це страшне. Бандити вони були!

Не пам'ятаю, яким був урожай 1932-го року. Є у мене лише спомин про те, що копали ми з мамою восени буряки, то багато зібрали. Буряків у колгоспі було чималенько.

Невдовзі почався й голод. Ті бригади усе ще восени забрали. Ото вже ми стали й пухнути. Мама молила Бога за нас. Бувало взимку, ганчірками вклавши ноги, ходили вночі до скирт. А там тоді ж ловили людей! Забороняли, щоб ні солами не брали, ні полови, ні скубти скирти не можна було. Оце хуртовина, а я з мамою йдемо, ту солому перемолочену ми ключкою скубли. Як упадуть зернятка, то мама, було, згребуть долонями та в торбочку. Таку “затірку” варили

Казали мама: “Діточки, підіть на поле, за цвинтар, там полова гречана лежить. Наберіть у торбинки полови”. Вона з неї ліпила млинці. Оце ми з Вірою й ходили вдвох.

Йшли ми туди через цвинтар. Йдемо, а там яма здорова така викопана. Людей (мерців) привозили. Заглянули ми туди. Оце привезуть, перекинуть воза. Тоді як упав — так і лежали. Жак!

Взимку ж ні полови, нічого вже не було. То мама ходили дроти кору з липи. В печі сушили, рубали сокирою. Вона ліпила теж якісь сьакі-такі млинці і ми їли. Геть тоді майже вмирали.

І кури і коні тоді дошли в колгоспі, то люди

СПОГАДИ ДЛЯ ВНУКІВ

«НЕ ЛЮДИ, А ЖИВІ МЕРЦІ»...

ходили брали (дохлятину). Мама казали — буду вмирати, а дітей не годуватиму тим дохлим. А вже як весна почалася, то ми вже бур'яни рвали. Лободу, кропиву. Саме під весну мама опухли, ми всі теж спухли, ледь ходили. Мама тоді й кажу: “Діточки, піду я на поле, там де горох був”. Уже геть безсилі пішли. Але пішли, щоб врятувати дітей від смерті. Вони оділи свитинку, взяли ключку. А ті скирти горохові вже геть розтягли, лишень купки були. Що скубну, — каже, — впаде горошина, а я в рот. Голодна. І плачу, молю Бога про діточок. Знайшли вони якусь купку таку більшу, горохову. Скубли, скубли, аж що таке — ключка не лізе. Мама тоді розгребли, а там торбина лудова гороху! Хтось, мабуть, заховав. Мама казали, що вони зразу стали на коліна та помолились Богові, що Він врятував її діточок. Потрошечку вони стали його варити, щоб не з'їсти багато зразу на голодний шлунок. Це було, немов манна небесна. Отак тим горохом до весни й дожили, а тоді вже бур'ян як з'явився, то легше стало. Колосочки молоді жита, пшениці. Ходили ночами на поля та тихенько зривали. Тоді також їздили об'їждчики, не пускали на поля. Рятувались люди, як могли. За один колосочок людину під суд віддавали.

Комсомольці під час голоду вже не ходили. Самі знали, що вже просто немає чого брати. Хіба що мертві тіла. А на весну люди вже мерли, немов мухи. Десь у березні зробили “колгоспну їдальню”. Варили там із насіння буряків. Мололи те насіння й варили. Ходили люди, хто з горнятком, хто з

черепком. Стояли в черзі за цією “чорною юшкою життя”. Багато хто до їдальні просто не доходив — люди вмирали дорогою до неї. Не люди були тоді, а живі мерці. Шкіра висохла, кістки вилазили назовні.

Були в нас сусіди — Чайки. Чоловік, дружина, троє дітей. Бідний був чоловік, жінка також працювати не любила. Неподалік від його оселі була хата, уся сім'я там вимерла — їх вивозили на цвинтар і поховали. Донька ж померла останньою і лишилася в хаті. Цей же Павло якось про те дізнався — пішов, одрізав ногу і давай варить. Їли разом із дружиною. Тут прийшла до них баба Степанида — далека родичка покійної. Привела вона комісію з сілради. Були ті люди з гвинтівками. Підштовхуючи, повели вони Павла та Олену до Тараші — райцентру. А він так кричав! Погнали їх, так і невідомо, де вони скінчили життя.

У мамі був золотий хрест, сережки мені дід Іван подарував. У мамі хустки, спідниці, свитини — усе було. І ми з мамою ходили навесні в Богуслав. Виміняємо там трошки їжі. Оце ще нас врятувало. Весною шукали на полях морожену картоплю, яка залишилася з осені.

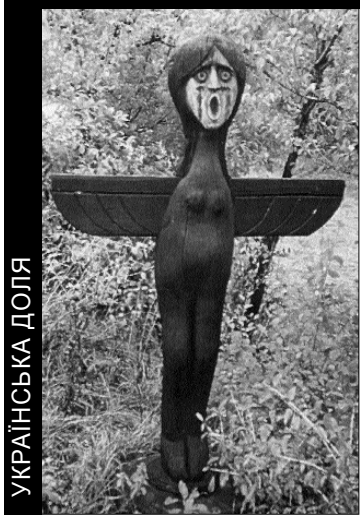
Як мама виходила заміж, то їй у посаг дали дуже дорогі в золотій оправі ікони. Мати Божа і Христос Спаситель. Вкрала їх сусідка, щоб прогодувати сім'ю. Вони й досі зберігаються у нащадків одного з сільських “лихварів”. Була ще й швацька машинка “Зінгер”. Мама обшивали нас, шили й людяма. Поміняли взимку ту машинку на миску капусти, буряків кормових кілограмів з 10, трошки жита.

Мало село семирічну нову школу. Там я і семирічну освіту отримала. Хотілося вчитися далі, але часи були складні і довелося йти заробляти на шматок хліба. До голодомору в селі було десь 380 дворів, а після голоду стояло ледь 200, де жили люди. Була у селі сім'я Калеників, то вся вона, окрім молодшого сина Павла, вимерла під час голоду. Павло ж, уже через кілька років після голоду, поставив на братській могилі хреста. Три таких величезних могили тепер на цвинтарі.

У 1938 році я поїхала до Москви, де й прожила основну частину свого життя. Лише у 1992 р. я повернулася в Україну. Живу тепер у Києві на Оболоні. Служила нянькою, домогосподаркою, касиром...Хочеться ще пожити, бо не було у нас життя. Зараз у порівнянні з тими часами — земний рай. Тоді з 10 років дітей брали до колгоспу на роботу. Ходили за жаткою, пололи буряки. Часто пасли людям худобу за обід. Не доведи Боже, щоб подібне лихо повторилося! Це одного такого голоду Україна не витримає!”

ЛІКІНА (Майстренко) Анастасія Андріївна, 1921 р. н.

(записала у листопаді 1997 р. зі слів рідної сестри своєї бабусі студентка І курсу гуманітарного факультету НаУКМА)

УКРАЇНЬСКА ДОЛЯ

ХОЛОД ЗА КОМІРОМ

Такі й подібні страхиття посунули з пам'яті як холодні, темні мхари пізньої осені, та я вилволю лиховісний епізод, що передував цьому. Напередодні горезвісної колективізації, ранньої весни 1929 року батько склав наші пожитки і посадив усю сім'ю на воза та й перевіз усе це з села до Шарівського лісництва (Харківщина). Це лісництво утворилося з лісових маєтностей колишнього землевласника Кеніга і тепер батько отримав там роботу.

Контрора лісництва містилася в красивому будинку з мезоніном. На межі лісу і замково-паркового комплексу Кеніга. У тому будинку, поруч із конторою, поселилася тимчасово наша сім'я. Це був великої щедрості дарунок долі. Декілька років, прожитих там, поруч із замком, де був тоді санаторій, врятували сім'ю від майже неминучої смерті в селі.

Перед 1-им вересня 1932 р. мати примусила помити розстрікані за літо ноги, одягти новенькі штани, сорочину і відвела до Шарівської школи, що була від нашої лісової оселі десь за три кілометри. Там я опанував абетку і читання. Я так приохотився до читання, що не проминав нагоди озвучити все, що потрапляло друкованого на очі.

За вікном віхола, снігу намело високі кучугури, до школи я не пішов. У хаті не розгуляєшся, бо мати нас, малечу, приструнює, і я тихцем пробираюся до контори, де за столом над паперами і рахівницею сидить дід Панас. Він

мені радіє, веде розважливу розмову і слухає вправи в читанні. Та ось мою увагу привернув предмет друкованого слова, що висів на стіні. Дід Панас звернув увагу на мою цікавість і подав його мені для читання. Це був настінний календар за 1930 рік, де до кінця року залишалось декілька листочків.

Кожен календарний листок розпочинався друкованим гаслом: “Пролетарі всіх країн, єдність!” Та натомість я вголос прочитав зовсім інший, писаний від руки текст: “У тридцять першому народ буде їсти лободу, а в тридцять другому — падати на ходу”.

Від почутого дід Панас різко підхопився і став перечитувати почуте від мене. Він був такий стривожений і збуджений, що я розгубився, по-дитячому ще не усвідомлюючи сутність прочитаного страшного повідомлення.

А тим часом моє відкриття стало, — постійною і надовго — темою розмов серед дорослих, а розмови підтвердилися подіями на селі. Лиховісне календарне повідомлення закарбувалось у мій пам'яті на все життя і стало відліковою мітою в формуванні моєї свідомості та проросло тернистим шляхом подальшої моєї долі. У цей же час у житті нашої сім'ї відбулися різні зміни. “Чорний ворон” забрав керівництво лісництва як “ворогів народу”. Нове ж керівництво звільнило батька як посібника тих “ворогів”.

Під осінь 1933 р. ми поверну-

лися в свою хату, в своє село Мурафу. Я пішов до школи. Село було велике і багате на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої

Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

НЕЗАБУТНІ

ТЕПЕР ПРИЗВИЩА НАЗИВАТИ МОЖНА

Якби відомий український письменник Василь Петрович Минко дожив до свого 100-річчя, його вельми здивували б досягнення сучасної демократії, можливість говорити відкрито все та про всіх. У часи, коли творив він, про все можна було говорити лише алегорично, та й то — не називаючи прізвищ. Саме так, “Не називаючи прізвищ”, назвав Василь Минко свою найвідомішу комедію, яка принесла йому славу драматурга-сатирика.

Проблеми з драматургією існували в різні часи. У 1952 р. в газеті “Правда” було надруковано статтю “Подолати відставання драматургії”, де обговорювалася, зокрема, так звана теорія безконфліктності. Зі сторінок газети закликали не закривати очі на проблеми, що існують у суспільстві, сміливо відтворювати протиріччя життя. Своєю п’єсою “Не називаючи прізвищ”, написаною півстоліття тому, В. Минко нібито відгукнувся на цей справедливий заклик. Василь Петрович говорив тоді: “Мені хочеться написати таку комедію, щоб носії скверни, виведені в ній, подали на мене до суду за образу”.

Спектакль “Не називаючи прізвищ” здійснив певний переворот у тодішній українській драматургії. Письменник сміливо й переконливо зобразив суть героїв відверто негативних, навмисно загостривши соціальний конфлікт. Звісно, сьогодні ті конфлікти здаються дитячими пустощами порівняно з тим, що ми дізналися й дізнаємося з сьогодення... Свого часу її поставили в ста сорока чотирьох театрах колишнього Союзу. Але коли у Новосибірську спектакль подивилася тодішній міністр культури Катерина Фурцева, вона розпорядилася зняти п’єсу з репертуару всіх театрів. Святкуючи 1987-го свій 85-річний ювілей, Василь Петрович сумно скаржився на те, що ніхто так і не насмілився скасувати це рішення й до п’єси не звертаються. “Адже, — міркував письменник, — ще в 50-ті роки моя п’єса закликала до зміни поглядів, закликала відмовитися від колишніх форм життя, покінчити з бюрократизмом і переродженням.

Драматургічний талант В. Минка засвідчено ще більше ніж у п’ятнадцяти п’єсах. Пригадаймо бодай “Наречений з Аргентини” (1960), “Комедія з двома інфарктами” (1967), “Давайте не будемо” (1968) й інші. Усі вони мали сатиричну спрямованість, задану першим драматургічним досвідом. Змінювалися мішені сатиричного пера письменника, але в усіх творах простежується напрям літературного інтересу, мотиви удосконалення природи людини, її моральних якостей, викорінення в ній усілякої “скверни”.

Василь Минко прожив цікаве, насичене подіями, яскраве творче життя. Широковідомий він і як письменник-прозаїк. Один із найцікавіших творів — автобіографічна повість “Моя Минківка”. Змальовуючи власну долю, письменник розгортає панораму життя цілого народу, дає своєрідний ракурс погляду на історію країни. Можна лише позаздрити літературному оточенню Василя Петровича. Усіх, з ким дружив і зустрічався, він описує в літературних спогадах “Червоний Парнас” і “Гості моєї дому”. Тут літературні портрети Михайла Шолохова і Остапа Вишні, Жоржа Амаду і Олександра Довженка, Павла Тичини, Андрія Малишка, Амвросія Бучми, Самеда Вургуна, Назима Хікмета, й багатьох інших видатних творчих особистостей...

Так, його життя і творчість залишилися в минулій епосі, тепер далекій і все-таки нерозривно пов’язаній із нами. Спрацьовує один із законів буття: нинішній час завжди знає про минуле набагато більше.

• Алла ПІДЛУЖНА

КРІЗЬ ПРИЗМУ ТРЬОХ ДЕСЯТИЛІТЬ

Принагідні думки з приводу роману Дана Боривітра “Межею болю і ненависті, або Нові глдіатори”

Прочитала твір і відзначила для себе: це не роман у традиційному значенні цього слова. І це не фесрія, як відзначає автор. І це зовсім не фантастика... А потім подумалось: а може, для тих, хто читатиме його через кілька десятиків років, це справді буде фантастикою? Вони, оті читачі, мабуть, і не уявлятимуть, як це можна переслідувати, катувати, судити, позбавляти волі людину тільки за те, що вона любить той край, де народилася і живе, що не хоче носити ярмо — бо ж людина!

Мені здається, що Дан Боривітер написав книгу саме для нащадків. Як пам’ять: “Не забудьте, якою важкою була наша дорога до волі! Яку неумовно високу ціну ми заплатили за неї!” Як застереження: “Будьте пильними, щоб із вами такого не сталося ніколи!” Та про це трохи далі. А тепер — кілька слів про автора.

Дан Боривітер — Богдан Рокетський — із давнього і славного роду Рокецьких, який корінням своїм сягає до бережанського полковника гетьмана Хмеля Рокецького. Народився він 17 травня 1951 року в с. Куся Чусовського району Пермської області. За антирадянську діяльність був виключений із Львівського університету, а пізніше — із Львівського поліграфічного інституту. Колишній політв’язень. Реабілітований. Член Спілки журналістів України і Національної спілки

письменників. І книжку він розпочинає з відомостей про людину великої душі, істинного патріота України, засудженого до п’яти років позбавлення волі у виправно-трудовай колонії суворого режиму Володимира Рокецького — далекого родича автора (фотографія, витяг із протоколу про вирок, довідка про реабілітацію); теплі і щирі висловлювання про Володимира його друзів і однодумців, переслідуваних органами КДБ, — Василя Ісайчика, Ярослава Смалюха, Михайла Гомбковського, Миколи Масляка, поета Василя Ганущака, який у тому страшному для львівського студентства березні 1973-го був заарештований і виключений з філологічного факультету Львівського університету.

Передує самому романові ще ряд матеріалів: слово доцента факультету журналістики Львівського університету ім. Івана Франка Володимира Гоя про 113 зодинки на ешафот, які подолав автор твору (він же і головний герой) Дан Боривітер у слідчому ізоляторі КДБ (“Залишилось, — пише Гой, — 113 ран на молодому серці, як пам’ять про сходження на ешафот”); матеріал головного редактора газети “За незалежність” Миколи Масляка “Перший офіційний рупор першої політичної партії”, фрагменти інтерв’ю Василя Овсієнка із Зоряною Попадюком; витяги з дипломної роботи випускниці істо-

ричного факультету ЛДУ Наталії Мисак “70-ті роки ХХ ст. Опозиція у Львівському університеті”.

Постає питання: чи потрібні ці документальні матеріали, власне, перед художнім твором? Мабуть, скільки людей читатиме книжку, стільки й думок буде з цього приводу. Мені ж видаються вони доцільними. І насамперед тому, що проливають світло на той справді чорний студентський березень 1973-го у Львові, коли “камери львівського кадебістського слідчого ізолятора були переповнені студентами. Місцевим чекістам навіть запросили з навколишніх областей підмогу”, на ті випробування, які випали на долю молодих патріотів (Олега Лишеги, Василя Гайдучка, Григорія Чубая, Антона Флуда, Івана Сварника, Зоряна Попадюка, Ярослава Микитка, Леоніда Філонова, Василя Ганущака, Богдана Рокетського, Михайла Гомбковського та ін.) і сивочолих професорів, доцентів (Івана Ковалика, Ярослава Кіся, Ганни Ластковецької, Ірини Гузар та ін.)

Застійні вісімдесяті... Нарід мовчки ковтає об’їдки, кинуті йому зі столу за яким сидять “сильні і великі” радянського світу. Ковтає і ... мовчить. А журналіст? Що робити йому? Представляти усе це як прояв найвищого “благоденства”? Бути “пошлущим” системою? А якщо совість не дозволяє? А якщо озивається в душі пам’ять батьків, і ця

пам’ять кличе не мовчати, будити людину в людині, українця в українцеві? Що тоді? А тоді — “найвищий” у Франківську будинок, “відки Сибір видно”. А тоді — допити, знущання, тортури, шантаж.

Це Голгофа журналіста Дана Боривітра... Шлях до неї він почав ще з сімдесятих у Львові, коли вони, студенти, молоді, завзяті (а вірець мали прекрасний — Володимира Рокецького, “який найбільше любив Україну. І довів це власним життям”. Власне, його пам’яті і присвячено книжку), створили підпільну антирадянську організацію “Каменярь”, мета якої була чіткою і ясною — вільна і незалежна Україна.

...Ще раз перегорнула сторінки книжки, подивилася на ілюстрації (до речі, оригінально складовані і змістовні) Миколи Масляка і замислилася: чи готові ми, українці початку третього тисячоліття, до такої самопожертви? Автор післямови до книжки Ярослав Дорошенко висловив впевненість у тому, що “нащадкам нескорених нема переводу”. Дай Боже, щоб так було насправді. А книзі Дана Боривітра — зацікавлених читачів.

Оксана ТЕБЕШЕВСЬКА,

• поетеса, заступник голови Калуського міськрайонного товариства “Просвіта” Івано-Франківської області

У збірці Мирона Нестерчука “Вірменська рапсодія” (Львів, “Каменярь”, 1993), рукопис якої мені довелося рецензувати, мою особливу увагу привернув вірш “Земля — твоя і моя”, пройнятий органічним відчуттям причетності автора до історії вірмен.

25 травня 1942 р. — день народження поета — збігається (чи не символічно?) з датами найдраматичніших, знакових випробувань у житті вірменського народу: напередодні Аварайрської битви 451 року, коли “в храмах вірменських звучали в ім’я звятиги молитви” за Вардана (Зоравара) Маміконяна, і перед Сардарпатської битвою 1918 року: “звуками бою була наповнена ніч. Звуками бою, Що наближався. Й до світанку очей не skleпляв Полководець Андраник. Ворожі полки, розбиті ущент, Втікали”.

Радісно стежити за творчим розвитком цього скромного, напороху вимогливого до себе, роблячого митця, зокрема в царині вірменістики. Адже в люстерку його літературної долі бачу себе самого, свої особисті витоки зацікавлені вірменським світом.

У згаданій збірці є ще одна поезія — “Кам’яна книга”. Йдеться про закам’янілу книгу, знайдену в печері між Ахпатом і Санаїном у 1872 році. Вона, свідок чергової завойовницької навали, вчасно закінчена і схована від ворогів літописцем, перебуваючи у вологій печерній пітьмі, поступово перетворилася у загадковий сталагміт, і досі ніким не прочитана. Але автор вірить: прийде-таки час — і її прочитають.

“Вірмені! Ти теж на книгу схожа — Із забуття й занепаду повернута”, — стверджує поет.

Мирон Нестерчук “читає” Вірменію і знаходить в її “кам’яній книзі” мистецькі сторінки, котрі, гідно інтерпретувачи, варто включити в духовний фоліант України.

Водночас він “прочитує” і “книгу” рідного села Сильно (за

КРИЛА МИРОНА НЕСТЕРЧУКА

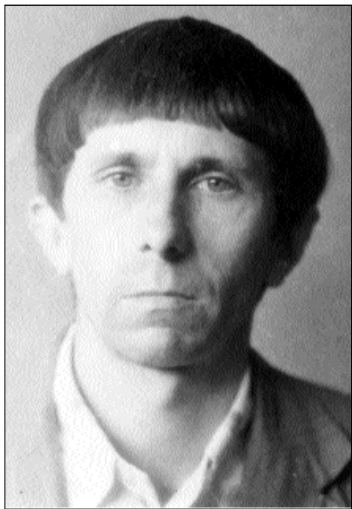
місцевою вимовою — Сильно) Ківерцівського району на Волині. Як пише автор однойменної збірки поезій, присвяченої землякам, у нинішньому році виповнюється 425 літ з моменту першої писемної згадки про село — “яскраву зірочку великого сузір’я, що зветься Україна”.

Власне кажучи, це не збірка різнопланових віршів, а книжка, маленька за обсягом, але цільна своєю концепцією і вельми серйозним змістом, в якій поєднується народна міфологія та естетика, ліричні відступи автора, його філософські медитації, пейзажі, відтворені ним трагічні, суворі реалістичні картини.

Дізнаємось: у рідному селі автора свого часу з’явилися ... “кигориби”. Це з вірша “Страта Дона Кіхота”: в кооперативі довго валялася книжки “поміж тьюлькою та газом”. І от “з району знову хтось вказівку дав: Книжки на протязі трьох днів Крім книг вождів — невідмелено СПИСАТИ”. Насипали стіжок із тих книжок В дворі СІЛЬНА за ящики з-під ВОДКИ. Бухгалтер вийшов, продавець, дядьки, І почали рубати до колодки”.

Життєпис Мирона Нестерчука характерний для “дітей війни”: раннє сирітство, навчання в середній школі свого села. Після закінчення Українського інституту інженерів водного господарства в м. Рівне став гідромеліоратором. Служив у армії. Але поступово образотворче обдаровання наклало відбиток на його працю: нині він — художник-оформлювач краєзнавчого музею “Верховина” в Стрию. Оформив десятки книг українських авторів, зокрема і власну — “Сильно”, що цієї весни побачила світ у видавництві “Щедрик” завдяки допомозі земляків-добровольців.

Але своєю творчістю Мирон різнобічний, багатогранний: художник, що мав персональні вис-

тавки в Україні і Вірменії, та й зараз готується до них, поет, на рахунок якого хай небагато збірок, але всі вони пам’ятні: “Джерело”, “Мелодія світанку”, “Вірменська рапсодія”, “Святий”, “Сильно”. І значною мірою — вірменознавець, перекладач вірменської поезії.

Понад два десятиліття міцною творчою дружбою пов’язані літературне об’єднання м. Стрия і подільний гурт ім. Т. Шевченка вірменського міста Іджеван (зараз це Спілка письменників Тавуської губернії Республіки Вірменії). І в цьому оркестрі споріднених душ, мені здається, першу скрипку грає діяльний Мирон Нестерчук. Коли у Вірменії сталося страшне стихійне лихо — землетрус, серед тих, хто негайно з боєм відгукнувся на горе вірменського народу і простягнув йому руку милосердя, було і літоб’єднання “Хвилі Стрия”. Стрий — Іджеван — цей самобутній тандем у практиці міжнародного літературного єднання енергетично заряджає, головним чином, Мирона: його творчість стала відомою всій Вірменії, коло його друзів розширилося іменами знаних діячів вір-

менської культури.

З появою Мирона Нестерчука на виднокраї українсько-вірменських духовних зв’язків, відверто кажучи, оптимізувався і мій настрій — старого коня, що багато тієї тягне плуга на тій благословенній ниві, котру почали розробляти незабутні Павло Тичина і Максим Рильський. А з нами — талановиті вірменознавці, перекладачі з вірменської, дослідники літературних взаємин двох народів — Олександр Божко і Людмила Задорожна. Коли маєш таких колег — енергійніше працюється.

На мою думку, Мирон обрав собі тяжкий, але вірний перекладацький шлях — відтворювати вірменську поезію з оригіналу. В одному з листів він писав мені, що прагне відчувати вірменське слово на дотик, на звучання, — підрядник цього не дає.

Я почав перекладати вірменську музу з найбільшого національного співця — “поета всіх вірмен” Ованеса Туманяна. Мирон пішов далі: він відкрив для себе духовний космос Григора Нарекаці, котрий упродовж цілого тисячоліття своєю “Книгою трагедії” (“Словом про Бога з глибини серця”) володіє душами вірмен. Цю “Книгу скорботних пісень” (а коротше — “Нарека”) народ вважає священною. Їй судилася вічність, бо вона спонукає людство до морально-етичних пошуків у стремлінні до внутрішньої гармонії, духовної досконалості.

Внесок мого друга в розбудову українсько-вірменського духовного мосту помічено і гідно оцінено. З нагоди 1700-річчя прийняття Вірменією християнства як державної релігії в грудні минулого року його відзначено нагородою президента Республіки Вірменія Роберта Кочаряна — медаллю Мовсеса Хоренаци.

• Віктор КОЧЕВСЬКИЙ

«ХРЕСНА ДОРОГА — ШЛЯХ ДО СПАСІННЯ»

Напередодні Світлого Христового Воскресіння в час Великого Посту шкільне подвір'я Обертинської загальноосвітньої школи, що на Івано-Франківщині, об'єднало духовно плече до плеча учнів та їхніх батьків, вчителів, священників, громадськість селища, гостей школи: слухачів семінару "Духовно-моральне становлення особистості в системі громадянської освіти і виховання", заступників директорів шкіл із виховної роботи та практичних психологів шкіл району у велике дійство — "Хресну Дорогу".

Хресна Дорога знаходиться в Єрусалимі. Довжина її всього 1200 метрів од дому Пилата до гори Голгофи, але шлях цей був окроплений потом і кров'ю нашого Спасителя як доказ кривавої жертви заради спасіння всього людства. На Хресній Дорозі є 14 Стацій. Стації — це певні місця, де відбувалися Ісусові страждання. Вони символізують Ісусові страждання.

Не кожен із нас може відвідати цю справжню Хресну Дорогу. Тому за дозволом святого Апостольського Престолу можна відтворити Хресну Дорогу поза Єрусалимом. Для цього у церкві або й поза церквою потрібно розмістити 14 відповідних ікон, на яких зображені етапи Ісусових терпінь. Вдивляючись у ті образи, ми уявно можемо пройти дорогу від однієї стації до іншої, роздумуючи при цьому про христові муки і розп'яття, перепрошуючи Господа за те, що людство винесло кривавий вирок для Сина Божого, засудивши його на тернисту Хресну Дорогу.

Хресна Дорога належить до тих доріг, які найсильніше зворушують людське серце, бентежать душу, будять совість...

На початку загальношкільного заходу "Хресна Дорога — шлях до спасіння" заступник директора школи з христові роботи О. М. Биньо, вчитель християнської етики Г. В. Гриміцька, директор Обертинського Будинку школяра М. М. Хамут ознайомили слухачів семінару з системою роботи школи в напрямку співпраці школи, сім'ї, церкви, позашкільних установ у духовно-моральному вихованні школярів. Батьки та гості школи були приємно вражені виставкою учнівських робіт: малюнків, витинанок, різьби по дереву, вишивок, приурочених Великодню.

Хресна Дорога розпочала свій шлях зі шкільного подвір'я.

Отець Ярослав Біліяв висловив сподівання, що всі присутні прагнуть пошуку дороги до Бога нашого Ісуса Христа, який заради нашого спасіння перетерпів тяжкі муки на Хресній Дорозі, й життя своє віддав із великої любові до нас, грішних, задля спасіння наших душ. І тому, щоб ще і ще раз згадати і прославити Господа, перепросити Його за наші гріхи, ми промовляємо до нашого Творця: "Вкажи нам, Боже, той шлях, ту Пречисту Дорогу до Тебе, аби дітям і внукам, усьому роду України стати ближче до Тебе. Бо ніде так не є нам безпечно, як із Тобою, Господи!"

Учні, вчителі, батьки, гості шикуються в колону, в голові якої 14 відповідних ікон, які символізують етапи

Христових страждань.

Отець Ярослав просить благословення Господнього та дозволу й нам уявно піти за Христом по Хресній Дорозі, розважаючи про Його страждання, терпіння й муки, щоб цю Хресну Дорогу ми почали й провели на славу Господню та для спасіння душ наших.

Дорослі учасники Хресної Дороги жертвують їй в ім'я кращого майбутнього наших дітей.

Батьки виносять хрест та покладають Його на плечі своїх дітей, які несуть його до першої Стації:

"Дорого Хресна, Пресвята! Яка ж важка ти, непроста, По цій дорозі всі ми йдемо І хрест життєвий свій несею".

Від Стації до Стації нести хрест запрошуються учні старших класів, вчителі школи, батьки, запрошені.

Хресна Дорога пролягла вздовж селища, від школи до церкви Кирила й Мефодія.

Зупиняючись на кожній Стації, вдивляючись в ікони, що символізують етапи Христових мук, діти і дорослі прислухаються до розважань, які виразно декламують юнаки, та до мудрих повчань, духовних настанов, життєвих порад священників: о. Ярослава Біліява, о. Петра Третьака, о. Михайла Могили, о. Василя Палюги.

Кожен учасник Хресної Дороги подумки зважає свій життєвий шлях, дає обіцянку Господові й собі покірно приймати й легко нести всі життєві хрести з любові до Спасителя.

"Слава страстям Твоїм, Слава довготерпінню Твоєму, Господи!" —

возноситься ангельський спів шкільного хору духовної пісні під керівництвом учителя музики Валерія Садов'яка.

Страсні пісні у виконанні хору супроводжують всю Хресну дорогу. Завершилася Хресна Дорога в церкві спільною молитвою:

"Отче Всевишній! У цей час допоможи нам укріпити Божі чесноти, щоб із Вірою, Надією і Любов'ю зустріти величне свято Воскресіння. Допоможи запанувати в наших серцях великій любові до Бога і ближнього, щоб вона розбудила в нашого народу прагнення до єдності і розбудови нашої держави.

Отче Небесний! Пошли нашому народу прозоріння, запали в кожному серці незгасимий вогонь любові, надихни розум кожного християнина мудрістю і вчини так, щоб запанували між нами мир і злагода".

Невидимі духовні ниті взаєморозуміння, взаємоповаги, довіри і любові поєднали серця дітей, батьків, учителів під час Хресної Дороги.

До організації Хресної Дороги прилучилися сільський голова В. Камут, працівники Будинку школярів, завідувачка дошкільним закладом Ф. Є. Пона і ще багато добрих громадян с. Обертини.

Така жива співпраця школи, сім'ї і церкви дає добрі результати в духовно-моральному вихованні молоді.

Оксана СОЛОВІЙ, методист райметодкабінету відділу освіти Тлумацької райдержадміністрації Івано-Франківської області

ВЕЛИКОДНЯ ВИСТАВКА

Напередодні великого свята Великодня в історико-краєзнавчому музеї міста Ірпеня на Київщині відкрився світ прекрасного, створений красунями. Це — вишивка гладдю Ірини ВАЛУЄВОЇ та Зінаїди МАЙБОРОДИ і печворк (мистецтво шиття і плетіння з клаптиків тканини) Галини КВ'ЯТКОВСЬКОЇ.

Вишиті ікони та картини, рушники, великодня тематика, українські

пейзажі, пишні квіти, декоративно-вжиткові вироби — все це виконано на високому художньому рівні.

Поряд із мистецькими творами дорослих у музеї також експонуються писанки, розмальовані учнями Ірпінської загальноосвітньої школи № 5 Романом КОРЗУНОМ і Христиною КИЯШКО.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ...

За повідомленням голови Севастопольської державної адміністрації Леоніда Жуняка, цього тижня у місто доставлять майже 4-метрової висоти бронзову статую Тараса Шевченка. До створення подарунка севастопольцям долучилися Всеукраїнський благодійний фонд (президент Василь Іваницький, м. Торонто, Канада) та львівські скульптори батько і син Одрехівські. Переговори щодо оздоба постаменту ведуться з житомир'янами.

Українська громада міста у зверненні до голови держадміністрації Л. Жуняка та голови міськради В. Борисова справедливо і обґрунтовано просила встановити пам'ятник генію на Приморському бульварі в центрі міста. Але перед нарадою з цього питання в управлінні містобудування та архітектури міської держадміністрації було ініційовано пікет кількох десятків севастопольців і під їх тиском місце пам'ятнику було визначене перед Гагарінською районною адміністрацією, аж за 8-9 км від центра.

Таким чином, кілька разів на рік, виїжджаючи до пам'ятника у дні державних та національних свят, севастопольська влада буде поминати "незлим тихим словом" не тільки генія української нації, а й своє недалекоглядне рішення, прийняте всупереч проханням української громади.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

ЯЛТА ЗБИРАЄ НАЦІОНАЛЬНІ ТАЛАНТИ

Тут із 1 по 5 травня відбудеться перший фестиваль народних ремесел, промислів і народної творчості "Дні майстрів", який стимулюватиме їх розвиток, зміцнюватиме пагони етнологічного туризму й стане надалі традиційним святом дружби численних національно-культурних общин півострова.

На щойно вдягнений у мармур набережний караїми, кримчаки, греки, кримські татари, вірмени, поляки, німці, естонці, чехи, представники всіх інших понад ста національностей і народностей Криму в супроводі виступів народних колективів півострова творитимуть мальовниче дійство єднання різних культурних традицій, порадують гостей своїми національними кухнями, малюнками, вишивками, ткацтвом, керамікою, ювелірними, художніми й вжитковими виробами з дерева, металів, каменю та іншими своєрідними "родзинками", властивими широкій палітрі народних звичаїв і традицій.

КОЗАЦЬКА РАДА В БАХЧИСАРАЇ

У Вербну неділю Велика Рада Війська Запорозького, на яку зібралося 500 козаків з усієї України, делегати з Дону і Кубані, закінчилася святковою літургією в Свято-Успенському монастирі, де Верховний отаман передав, освячений "на братання і родичання", прапор Запорозького козацтва Бахчисарайському куреню Кримської паланки. Відправивши службу, споконвіку православне козацтво з хоругвами і прапорами пройшло хресним ходом від східців стародавнього монастиря по всьому Бахчисараю. У сплюндрованій 70 років тому і щойно відновленій церкві Федоровської ікони Божої Матері освятили і повернули на колишнє місце дзвони.

Лейтмотивом обговорення шляхів розвитку козацтва на півострові, співробітництва з місцевою владою, стало гасло: "Мудрі люди завжди домовляться". Цей дороговказ покладено підмурівком стосунків кримських структур сучасного Запорозького козацтва не лише з місцевою владою, а й зі всіма іншими, зокрема, й етнічними організаціями. Визначено, що на півострові час реорганізувати козацтво з громадської організації в державну силову структуру з правоохоронними функціями, щоб "Бахчисарайський курінь і Кримська паланка вийшли на рівень соціально корисної організації".

Віктор ХОМЕНКО, Крим

ПИСАНКА З ЛУГАНЩИНИ

Побачивши кілька роки тому по телевізору уроки писанкарства Зої Старук, молода художниця з шахтарського міста Свердловська (Довжанська) Луганської області Тетяна Коновал відчула потяг до народних джерел. Любів до народного мистецтва перейняла від своєї бабусі Дусі, котра вибивала килими, вишивала чудові рушники. Коханий чоловік також за фахом художник (родом із Ужгорода) став першим її натхненником, радником в опануванні мистецтва писанки. Першим учнем Тетяни був син. Став у пригоді й досвід роботи в одному з дитячих садочків міста, де вона навчала дітей малю-

вання, лозоплетіння й писанкарства.

Творіння її талановитих рук знаходяться в єдиному в світі музеї писанок у Коломиї, в Луганському художньому та Свердловському краєзнавчому музеях. Кращі 25 писанок роботи майстра писанкарства Тетяни Коновал були експоновані в 10-у річницю Незалежності України в Києві на Всеукраїнській виставці народної творчості. Нагороджена медаллю "За заслуги перед Луганщиною". На Великодні свята в Луганську відкривається особиста виставка керівника єдиної на Луганщині студії писанкарства, чудової майстрині, прекрасної матері, гарної української жінки.

Олег ОЛЕЩЕНКО

ЧОРНОБИЛЬСЬКА МАМА

Все спокійно було, тільки віщі котилися сні: все готово було і в земній, і в космічній аптеці. Я забула про вірші, навіщо вони, коли син в небезпеці?

Він ще мав народитись, за місяць чи півтора, аж планетою дико струснув бідолашний Чорнобиль... І сказав мені Бог уві сні: — не вмирай, не вмирай! — глянь на рай цей земний, а хіба ж він не до вподоби? —

І мене відключили: від болю, від страху, від сліз, і людей підбрали — найкращих — у білих халатах, птах з людськими очима у сні мені сина приніс, а вже потім, пізніш, народився він в білих палатах...

Диво... Казка та й годі, і хто ж в це повірити смів?

І чи треба мені ще якогось іншого раю? А навколо ж Чорнобиль так тяжко і гірко димів, і народ мій конав, та ще й досі тихенько вмирає...

Все спокійно було, тільки віщі котилися сні, я не знаю біди — того лиха я не пам'ятаю!.. Боже праведний — вірші, — не забудь, — мені вірші верни, я без них не живу на Землі, а лишень відживаю...

Тамара КОСТЕЦЬКА

“ЗОЛОТА” ЕРА ГУМАНІЗМУ: ЗЛО І ЗЛОЧИН ПЕРЕТВОРЮЮТЬ- СЯ В “ДЕМОКРА- ТИЧНИЙ ЗАКОН”

Людство пішло навіть далі — кожна людина тепер забезпечена індивідуальним прапором з індивідуальними цінностями... Прийшла золота ера гуманізму. Куди там тому “темному антропоцентризму” античних віків — тоді лише прагнули і домагалися людської досконалості, оспівували красу й можливості людини. Куди тим римлянам із апофеозом військової вдачі й місії людини. Куди там “великому гуманісту” Шикльгуберу, що прагнув усіх німців бачити найдосконалішими, нордичного типу людьми.

Сьогодні антропоцентризм сягнув вершини. Утверджується і пропагується на найвищому цивілізаційному рівні — законодавчо-адміністративному. І не деінде, а в “bastionі світової культури”, на континенті старої панночки Європи.

Логічно, що захищається найвищим законом завжди певна цінність (як от людське право на життя, на працю і відпочинок). Нормативні документи держави, а тим паче — блоку держав, є, таким чином, певною гарантією “безпеки” людських цінностей і прав. Тому узаконення європейськими державами абортів, уживання і продажу наркотиків чи “шлюбів” гомосексуалістів або лесбіянок, очевидно, робить із найничкіших пристрастей, збочень і слабкостей людини незаперечну і гарантовану на найвищому рівні цінність. Попри те, хоче цього хтось (ті ж законодавці) чи ні, йдеться про глобальну і сталу тенденцію перетворення зла та злочину в “демократичний закон”. Європарламент, між тим, у подібній “нормативності” ненормативних речей задніх не пасе. Один із прикладів — резолюція “Жінки і фемінізм” (від 12 березня 2002 року), де стаття 23 закликає не приймати до Євросоюзу держави, де не легалізовані аборти, а стаття 33 закликає папу Римського та православного патріарха змінити ставлення до гомосексуалізму, висловлюючи “підтримку лесбіянкам, які опинились у важкому становищі та страждають від фундаменталізму”... То що це — виклик Церкві та моралі, кинутий владою Європи та світу, всім “прогресивним людством”? Чи інакше можна тлумачити й “прогрес” у клонуванні людини, коли людська природа і життя зведені до конвеєрного виробництва?..

ЛЮДИНА НІКОЛИ НЕ СТАНЕ БОГОМ

Очевидно, що ніхто сьогодні не заперечує потребу цивілізаційного прогресу, розвитку виробничої, сервісної та інформаційної технології, гендерної рівності тощо. Йдеться про інше: це все — лише засоби вдосконалення людини, засоби гармонізації

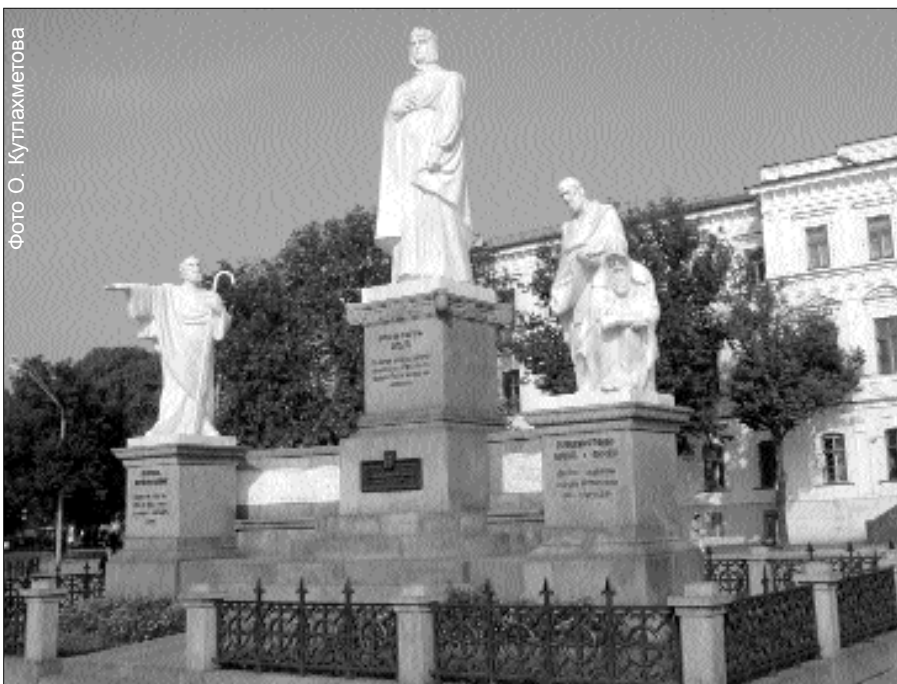

Фото О. Кутляхметова

ЩО ЗАПРОПОНУЄМО «ЦИВІЛІЗАЦІЇ»

Світ сьогодні переймається накопиченням матеріальних, біологічних, технологічних ресурсів “для розвитку людства”, “для цивілізаційного прогресу”, і, з іншого боку — працює з людиною за методикою лібералізації. Людство підняло прапор із найгуманістичнішою ідеєю — задовольнити всі бажання й потреби кожного.

ПОГЛЯД

людських взаємин та суспільного духовного та суспільного прогресу. Людина ніколи не стане Богом. І ніколи вона не вирішить проблеми зла, приховуючи його, тікаючи від гріха-злочину чи — тим паче! — сприяючи його легалізації. Толерантність, звичайно — річ необхідна, але там, де виступає схваленням, ігноруванням реалій (м’яко кажучи, загрозливих не лише для Вашої особи чи суспільства, але й для вселенської ієрархії цінностей), розриває “стосунки” людини з Богом, — вона стає ігноруванням самої людини як Божого творіння. Звичайно, вже смішно і безглуздо для “прогресивного”, “гуманістичного” людства чути про шлях до “царства Божого”. І попри свою “толеранцію”, “легалізацію”, так звану “любів” до всіх і кожного, воно стає більш атеїстичним, аніж відверті сатаністи, атеїсти, інші “темні” рухи, режими та цивілізації.

НЕ АБСТРАКЦІЯ, А КОНКРЕТНЕ, УСОБЛЕНЕ ДОБРО

Так чи інакше, глобальні тенденції та антитенденції без нашої актуалізації в них — звичайна констатація, протест ні від кого і в ніщо. Але ж Бог — це далеко не абстракція, не туманна і далека ідея містичної, сильної за людину величчю, потрібної людині як міф, такий собі знеособлений покровитель і стримувач агресії. Християнська участь і позиція — це конкретна пропозиція, “виклик” і допомога людству, що називає себе прогресивним.

І перше, що маємо зробити в “українській ситуації” — забути про абстрактність християнських

цінностей та “неозначеність” Бога. Добро завжди конкретне (як і зло), уособлене, вимогливе і вдячне. Мало бути “нейтрально-релігійним”, толерантним до Бога, коли даруємо йому право на існування (!), навіть поважаємо (!) — за хороші манери, інтелект та великодушність, інколи вітаючись з ним у храмах чи книгах, відкупляючись “пожертвою”, сувенірчиком чи свічкою (податок Богу)... Очевидно, що в такий спосіб “богоспілкування” не задовольняємо не лише Бога, а й самих себе, ігноруємо уособленість та конкретність добра у житті.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ — ХРИСТІЯН- СЬКА

Натомість українська перспектива, як і наше сьогоднішнє — абсолютною реальна. Це не лише наша “особиста” справа виживання індивіда, народу, нації, соціокультурних чи політичних груп, державного чи напівдержавного утворення... Наше чергове історичне та християнське завдання — знайти новий, оптимістичний, правдивий і природний погляд із трагічної ретроспективи на позитивну, виняткову, лише свою перспективу. А “виняткова перспектива” України — її місія в контексті європейського, світового життя. Наші тисячолітні історичні пертурбації і “драми” — не що інше, як нездійснена місія, не реалізоване поклонання Україні від Суцього. Утім, саме покликання слід усвідомити на абсолютному новому якісному рівні, відкинувши основу попередньо усвідомленого “покликання” — гординю, расові, національні, культурно-історичні претензії (зовнішні подразники) без

внутрішнього наповнення позитивною якістю. Конкретною ж, згуртовуючою та творчою якістю Україну може наповнити не фантастична якась супероригінальна міфотворча ідея, а — історично виправдане, рідне, життєво необхідне християнство. Україна давно знайшла себе — вона одна з найбільших православних християнських держав, котра після “падіння” Константинополя була життєвим центром першого образного християнства. То, можливо, настав час нарешті взяти під свою опіку увесь православний християнський люд, чи принаймні почати готуватися до цієї надзвичайно відповідальної ролі? Адже як би там не було, Москва — вже пройдений етап, етап злиття карально-окупаційної імперської служби з релігійною інституцією. Тим паче, що близько половини “вірних” Російської Православної Церкви (чи УПЦ Московського патріархату) — громадяни України...

Очевидно, ніхто не закликає до ворогування між Православними Церквами (як то відверто практикує РПЦ та її складова УПЦ МП). Абсолютно невинуватим буде шлях гордої “винятковості” — не треба продовжувати чужу практику спадкоємництва статусу єдиної непогіршеної людини на Землі, бо маємо мати незабаром трьох чи чотирьох пап... Україна має піти шляхом внутрішнього зміцнення християнських якостей у кожній людині, шляхом згуртування православного християнства. Бо, на жаль, не виправдалися ілюзії, що роль православного центру виконає хтось, тільки не ми. Ці ілюзії і брак відповідальності колись не тільки розхитали

нашу духовну вісь, але й знищили державу, — і це тоді, коли Україна з’явилася на світовій арені як надпотуга, що зруйнувала імперію Річ Посполиту, підірвала міць імперії Туреччини, коли благословляли Україну і Хмельницького як захисників православ’я чотири патріархи (разом із Константинопольським)...

ЩАСТЯ І СПРАВ- ЖНИЙ ПРОГРЕС ЛЮДСТВА

До того ж християнство, на відміну од релігійних абстракцій — конкретна і життєва якість. Це — Христос, любов до ближнього у щоденному прояві, це конкретний спосіб життя, а головне — **відповідальність** за кожну мить життя кожної людини. Це, передусім, не сум, не драма з поганим закінченням для поганих людей, не вимушений, рабський спосіб поведінки, а реальна свобода вибору, відмова від рабства, обмеженості людини у дрібних предметах і подіях життя. Це абсолютне звільнення від узалежнення: стосовно грошей, квартир, машин, погоди, настрою, негативних вчинків інших. Це щаслива мить перемоги над всюдипроникним і всеохопним страхом: забруднити черевики чи вмерти. Настає момент, коли людина перестає ображатися — і тоді вона щаслива... І це — аж ніяк не абстракція, не утопічне ідеалістичне суспільство, не безіменна, стереотипна нудота однакових людей, облич, життів, — це конкретна мить життя, прожита якісно, активно і весело. Адже істинне християнське життя сповнене радості. Радості від справжнього прогресу людства — від вдосконалення самої людини, від набуття нової, вищої якості, від добрих вчинків, думок і подій. Це активна радість, творча. І нудьгувати, на щастя, ніколи не доведеться: по-перше, місце нудьги заповнює робота і радість; по-друге — добро завжди увирає та всебічно розкриває особистість. Особистість, як позбавлену рабського страху індивідуальність, зосереджену на саморозкритті людську винятковість (зі своїм покликанням, талантами, суспільною роботою, відповідною до покликання). Тоді рабовласницькі егоїстичні збудники, потяги, нахили і потреби витісняються справжньою людською гідністю та волею до життя. Людина зробила вибір, звільнилася, входить у радість Суцього...

Ось що є справжнім людським прогресом, до якого маємо сміливо йти, ось що має пропагувати власним чином православна християнська Україна. І ми потрібні Європі та світові як ніколи, потрібні як нове, стресове, перехідне явище, що може сформувати нову якість життя — суспільного та особистісного. Наша тисячолітня культура, мова і релігія дасть старій Європі новий шанс для розвитку, нову динаміку та радість...

Вибір — за нами.

•

СИМВОЛ

ЗНАМЕНО НАШОГО СПАСІННЯ

“І хто не візьме хреста свого і не піде за Мною слідом, той Мене не достойний”. Мф. 10,38.

Згадаймо “Розп’яття” Сальвадора Далі. Над такою маленькою кулею — нашою Землею — хрест із розп’ятим Спасителем світу. Його обличчя не видно — воно звернене до нас, нерозумних, суєтних дітей, яким часто несила і голови своєї підвести до високого Неба, щоб побачити не тільки тінь Його хреста, а й Його Самого.

Хто зробив хрест ганебним місцем кари? Люди. Хто воздвиг того ж, але вже спасительного хреста? Так само люди. Чи змінилися вони? Напевне, що так, бо кожен святий хрест проростає з чийогось серця, випалюючи в ньому все темне і нечисте, готуючи людину до прийняття Бога.

Найголовніший хрест — той, що на Голгофі, в Єрусалимі, — завше дає пагони. І вони пронизують не лише простір, з’являючись у всіх куточках землі, а й час. Тому-то найдавніші хрести-знаки з’являються на керамічному посуді тріпільських поселень (IV тисячоліття до Різдва Христового) в Середньому Подніпров’ї задовго до втілення Господнього в маленькій Палестині. Чи ж випадково благословили ті хрести нашу святую землю — Україну — від Карпат до Слобожанщини, від Києва до Таврії?

Власне християнський хрест відомий в Україні майже два тисячоліття. Його носять на грудях, увінчують ним церкви, виносять під час хресних ходів, благословляють ним віруючих, ставлять при дорозі та на цвинтарях, прикрашають його зображенням численні церковні й побутові предмети. Словом, хрест був і залишається найпоширенішим священним знаменом Господньої благодаті, сили, добра, краси й любові.

Хрести, створені руками українців, різняться й за формою, і за матеріалом, і за розмірами — залежно від призначення. Ажурний кований надбаний хрест — зовсім не такий, як монументальний камінний, а різьблені барокові пелюстки виносних запрестольних хрестів майже дисонують з архаїкою нагрудних архієрейських енкаліптіонів (хрестів-мощевиків).

Серед цього розмаїття можна б і розгубитись, якби не було в Україні місця, де на невеликій площі зібрані майже всі типи українських сакральних хрестів, притаманних різним історичним регіонам нашої держави. Йдеться про Музей народної архітектури та побуту України в Києві. Тут, у трьох діючих православних храмах, перевезених сюди з Київщини, Черкащини та Поділля можна побачити найрізноманітніші зразки кованих, кам’яних і дерев’яних хрестів. Якщо ж зазирнути до старовинних селянських хат у всіх куточках музею, — у вічі впадуть майстерно вирізьблені на сволоках, намальовані на стінах — хрести, хрести, хрести.

І якщо в казці на перехресті лише одна дорога веде до бажаної мети, то у хресті всі рамена зводять наші думки й почування до основи, — до істини, дороги і життя — Господа нашого Ісуса Христа.

Протоієрей
Андрій ВЛАСЕНКО

Бажання написати Вам ви-зрівало роками. Гальмува-ли невпевненість у воло-дінні рідною мовою, недос-татня освіта. І все-таки, користую-чись правом 81%, переборюючи сумніви, маю потребу щиро висло-вити своє ставлення до історії і до “Просвіти”, бо за роки спілкування з Вами довіряю, як рідним по духу.

У нашій родині “Слово Просві-ти”, Національне радіо (за деяки-ми винятками), а для дітей “Со-няшник” — чисті джерела в інфор-маційному просторі, од яких не мо-жеш відірватися. Радіємо, що на-ших-ваших однодумців у 2003 році збільшилося на 3 тисячі, але це ще так мало.

Ще в середньому шкільному віці мене не задовольняли знання з історії моєї Батьківщини. Нерву-вала, чому я повинна вивчати под-робиці історій близьких і далеких країн, не знаючи своєї?

Вчителі нашої Недригайлів-ської середньої школи Сумської області були прекрасними людь-ми. На фото 1962 р. майже поло-вина однокласників — у вишиван-ках. Цікаво, чи зустрічається таке явище нині?

Я щаслива, що можу своєму сину (бо донька навчалася ще в радянській школі) заповнити той вакуум, котрий переслідував мене до часів нашої державності.

ШАНУЮЧИ СВЯТО НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ВВАЖАЮ, ЩО САМ ДУХ УКРАЇНЦІВ НІКОЛИ НЕ БУВ ЗАЛЕЖНИМ

Мої батьки були фронтовика-ми. Мама в 1943 році стала кому-ністкою, щиро вірячи, що цим вчинком вона наблизить Перемо-гу. У родині шанували народні тра-диції, а також обереги. Пишаюся, що можу своїй онуці показати не лише в музеї, а і вдома прядку, чо-ловічу і жіночу вишиванки з полот-на, тканого руками моїх дідуся і бабусі; рушника, вишитого руками моєї мами, — подібного не зустрі-чала в музеях, ордени і медалі мо-їх і чоловікових батьків.

Переконана — патріотизм зага-лу теж багато важить. Боляче було чути від шанованої мною людини (ще на зорі державності), що його рік за ґратами привірюється до чо-тирьох на волі. Докір, звинувачення чи хизування — незрозуміло. Со-ромно за іншого — “маємо, що має-мо”, “собака гавкає, а караван іде”.

Саме безкарність “караванщи-ків” зменшила наполовину нашу націю. Скільки було в Історії Украї-ни таких періодів, як нині? Чому після підйомів були занепади? Бо мало “вибухнути сонцем”, щоб опісля “ремигати як воли”, “не мав-ши часу бути козаками”. Тому “не згине двожилава земля, рабована віками”, бо “народ мій вічно бу-де”!!! “То воля Господа...”

Щоранку і щовечора молю. Але в “Отче наш” кажу: “Захисти від спокуси”. Дякую Всевишньому за Нестора, за Михайла Василие-вича та архимандрита Григорія, за Г. Кониського...

“Просвіта” і “освіта” — одноко-рєнєві слова, але — сучасна осві-та далека від “Просвіти”.

Слухаючи В. Кременя, знаючи, в якому блоці йшла його освіта на останні вибори до Верховної Ради, щоденно маючи негативні прикла-ди в місцевій освіті, відчуваєш три-вогу за дітей. Чи стануть вони спад-коємцями Кам’яної Могили? Чи спопелять і згадку про неї, як і про її дослідника В. М. Даниленка?

Прикро, що в Черкасах, серце-вині національної духовності, “Просвіта” не на належному рівні. 7 примірників “Слова Просвіти” на 270-тисячне місто — цьому під-

фото О. Кутлякметова

ЛЮБОВ ПЕРЕМО- ЖЕ

твердження. Хоч варте того, щоб ним послуговувались активніше в навчальних закладах, і не тільки.

МАЛО СЛОВА, ХОЧ І МУДРОГО

Я була приємно вражена, коли почула по місцевому радіо оголо-шення, що Союз Українок проведе в Будинку вчителя вечір пам’яті ге-роям Крут. Ведуча Ірина Іванівна Божко (заступник голови черкась-кого “СУ”) і юна союзянка Оля Ракі-ченкова гармонійно поєднали муд-рість із юною пристрастю. Вщерть заповнена зала, затамувавши по-дих, підкорилася їм. Вдало поєдна-на хронологія, поезія і пісня заворо-жили людей сивочолих, мого віку і зовсім юних. Щирі сльози об’єдну-вали покоління. Не могли не звору-шити спраглий серця слова Л. Кос-тенко, О. Олесья, Вороного з вуст школярів 19-ої та 34-ої шкіл М. Ко-леника, І. Ганджі, Оксани і Каріни Лугових. Стрілецькі, народні та ав-торські пісні у виконанні ансамблю “Чарівниця”, вірш, прочитаний ав-тором Миколою Жовніром, присвя-чений героям. А бандура і голос Ва-силя Лютого розворушили генетич-ні скарги небайдужих душ. У вечо-рі пам’яті переплівся першопочаток подвигу під Крутами зі стрілецьки-ми змаганнями, подвиг Олексі Гір-ника і пізніших політ’язнів. Листів-

ку “Нескорені”, розповсюджену пос-лідовниками, приймали з особли-вим трепетом, адже наш Руслан Петрович Зайченко — один із п’ят-надцяти. Вже згасли поминальні свічки, а присутні не квапилися роз-ходитися. Скільки ще життів забере боротьба за перемогу справедливості?

По закінченні дійства я не мо-гла не розшукати авторів цього ве-чора-очищення. Зустріла скром-них трудівниць, які за покликом серця готові всі сили віддати на відродження України в Україні. Дя-кую долі, що знайшла своїх. Само-тужки, поодиночі — мало що змо-жемо. Чим потужніші будуть подіб-ні об’єднання, тим швидше досяг-немо мети. Я знаю, що не роблю відкриття, але чому так довго пе-ресічному українцеві доводиться шукати свою нішу? Вважаю — це вина не тільки моя.

У такий відповідальний час ма-ло слова, хоч і мудрого. Небайдужі і так його шукають, потрібні актив-ні дії інтелектуальних авторитетів, щоб розворушити дрімаючий за-гал. “Весна прийде!” Вірю.

“Від дощу і грому оживе руїна, Зацвіте квітками вільна Україна, Творчий дух народу із могили

вста-не, І здивують всесвіт лицарі-титани”.

Від редакції

Повністю приймаємо Вашу пропозицію, шановна пані Марти-ненко, тож подаємо форму листа, яку пропонуємо нашим читачам заповнити і надіслати до редакції.

1. Чи порушується у вашому місті (селі) ст. 10 Конституції Укра-їни? Назвіть приклади (назви вулиць, вивіски, діловодство, інфор-маційний простір). Укажіть назви установ, прізвище посадової особи, програму радіо чи телебачення (число і час)

2. Як ви ставитеся до того, що найвищі посадовці України нехтують українською мовою? (Назвіть імена, час і місце виступу)

3. Чи доводилося вам бути свідком (читати, слухати, бачити) анти-українські, антидержавні виступи в газетах, на радіо і TV? (при-шліть вирізку, наведіть назву передачі, канал, дату і час)

Щоб “виводила зневіру на страту безпощадна моя любов” мені, дорогі мої просвіт’яни, не вистачає знання, — як реально, в демократичній державі, можу від-стоювати свою любов? Підтримую вчинок Г. І. Хижняка. Пропоную свій варіант.

1. Якщо перед законом ми всі рівні, чому дільничного міліціоне-ра за 20% довіри звільняють з по-сади (інф. Нац. радіо), а гаранта Конституції за 3–6% — ні?

2. За яким правом В. Литвин у Міжнародний день рідної мови за-певняє, що він за українську мову, а на засіданні ВР скептично пропо-нує “особистого перекладача” не “рускоязычному” виступаючому, а тому депутату із зали, який вимагає дотримуватися Закону України? Якою сумою оцінити такий глум? Чи є моральне право після цього обіймати високу посаду? Чому де-путати пропускають повз вуха пору-шення 10 статті самим Головою ВР? За що ми Вас тоді так сито го-дуємо, а самі бідуємо? Чи взагалі потрібна така законотворчість?

3. Цікаво, чи знає М. Азаров французьку мову? Якщо не знає, чи мав право представляти Украї-ну в Парижі, не володіючи україн-ською? Це ж не сімферопольський рівень, а у Франції, яка так дбай-ливо ставиться до чистоти своєї мови. Як оцінити таку моральну шкоду, завдану народові, державу якого представляв Азаров?

4. Як за паплюження націо-нальних почуттів співвітчизників притягти до відповідальності тих-таки суддів? За Анжелу Девіс убо-лівала вся планета. Хто потурбу-ється про наших політ’язнів?

Суцільні абсурди. Я не юрист і тому, дорога “Просвіта”, складіть позов, якщо можливо, стандар-тним форматом, щоб можна було всім бажаним зняти копію, підпи-сатися під таким позовом і надіс-лати до Вашої редакції (хоч до пошти — сумнівна довіра).

Потім усі ці позови слід наді-слати до суду. Це, здається, не кримінал, але якщо загрожуватиме існуванню тижневика, не наполя-гаю. Розумію, що видання існує не для цього, але як інакше вчинити, щоб, як пише в ч. 7 Оля Сліпченко, не була “вся праця — намарне”...

Отаке моє осягнення історії і просвіт’янського руху зокрема.

ЯК ВИ СТАЛИ МОЇМИ

Декілька років тому, йдучи чер-каським “Хрещатиком”, звернула увагу на інформаційні стенди з найрудішим папером. Підсвідомо сподівалася — свої. І не помили-лась. Вирішила з нового року пе-редплатити тижневик. До приходу номерів хотіла почитати. Але двох алюмінієвих стендів із Вашими ви-даннями не стало, з часом і решту викрали. Отаке буває.

Про “Просвіту” раніше чула по Національному радіо. Було бажан-ня знайти в Черкасах Ваш осере-док, зупиняв недостатній інтелек-туальний рівень — із чим прийду?

А Ваші номери чекаємо з не-терпінням уже всією родиною. Во-ни постійно підживлюють. Бережу їх, дорожу кожним номером, бо часто звертаюся до публікацій. Не проти прогресу, але певна, що нія-кі “інтернетні” не витіснять друко-ваного слова. Бо воно, як народна пісня, гріє, коли воно правдиве.

Доземний Вам уклін за щирість і мудрість, за світло!

● **Т. МАРТИНЕНКО**, двірник зранку, вночі сторож, мати лауреата журналу “Соняшник”, володаря нагороди “Нові імена України” за 2001 р., — за малю-нок “Як козаки селян визволяли” — безслідно зниклий у штаті Айо-

ПИТАННЯ РУБА

СЛУХАЙ- ТЕ СЕР- ЦЕМ

У Польщі Лех Валенса кликав до об’єднання Но-белівських лауреатів про-ти війни з Іраком. А наші лауреати Шевченківської премії спочивають на лав-рах, коли в країні править злодій. Невже матеріаль-на скрута й подачка від ке-рівництва дорожчі за май-бутнє онуків? Невже пре-мії поскручували мозок?

Яке об’єднання в Укра-їні може бути вагомим за об’єднання Шевченків-ських Лауреатів? І не про-ти когось, а за майбутнє, за світле майбутнє Укра-їни, колиски Європейської селянської культури.

Творчість — це не опи-сування очевидної стагна-ції, не змальовування існу-ючого понівеченого й оче-видного буття, а пошук пер-шопричини такого стану.

Невже комуняка 70-х не повертав русла річок? І сьогоднішній олігарх по-верне русла річок, пови-возивши наші останні лі-си. Тільки гасла для при-криття голих сідниць є різ-ними. У минулому нам пропонували наздогнати Америку, заставивши всі кухні холодильниками й набивши їх продуктами, а сьогодні нас волочать до Європи, а ми знову пруча-ємося: невже ви, митці, не бачите, що йде калькуван-ня зі всього західного й американського — і в еко-номіці, і в політиці? Цей шлях називається “про-гресивним”, шлях у те саме нікуди, в якому ми вже бу-ли. Тільки сила якого, — у ватяних ногах американ-ського й світового капіта-лу, а не державницького капіталу совкового бюрок-рата. Ціна цього шляху — смерть Планети. Невже Ви цього не бачите?

А яка ціна буде новітньої війни американського дер-жавного капіталу з культу-рою арабського світу?

Невже тільки голова Хусейна? Невже хусейни не помирають, як люди? Невже не подох Сталін від склерозу і своєю смертю? Скільки кислотних дощів пройде після бомбарду-вань Іраку? Скільки буде землетрусів? І чи труситиме саму Америку сама Земля, чи потрусить її те-рорист? Скільки малень-ких діточок загине? Яка буде ціна усім цим ігри-щам для наживи пуза і то-го, що нижче?

Ніщо не має ціни. Ніхто не має ціни. Ціну складає людина. І Христос казав: “Не судіть!” А я кажу: “Не складайте ціни один одно-му! Інтегруйте, мислячи про майбутнє! Не мовчіть, коли про правду говорити ваше серце!” Важко укра-їнцеві говорити без епіте-тів. Така вона, мова пред-ків: перед кожним іменни-ком є прикметник. Але не цінить за вимовою, слухай-

ВМІТИ І ВЧИТИ

Є на Прикарпатті місто Бурштин. Старовинна легенда доносить нам, що княжна з двору галицьких володарів загубила тут прекрасне бурштинове намисто, яке потім намарно розшукували прислуга та військова дружина. Хтозна, може й справді так було, бо ж зберегли нащадкам мешканці сусідніх з Бурштином сіл Насташине і Чарнів пам'ять про улюблену жінку князя Ярослава Осмомисла Настусю Чарнівну.

А Віра Сисоївна Доцяк приїхала до Бурштина, щоби знайти тут своє янтарне намисто, аж у грудні 1973 року. На той час за її плечима була вища освіта, а здобуто її в Донецькому Інституті радянської торгівлі, де вона опанувала фах інженера-технолога. До приїзду на Прикарпаття молодий спеціаліст Віра знала технологію приготування страв і професійні тонкощі обслуговування, оскільки мало не щодня об'їжджала, вивчала й контролювала роботу закладів громадського харчування цілої Донеччини.

— То не я просилася на посаду, а люди самі мене знайшли, — загадує Віра Сисоївна про призначення її директором громадського харчування Бурштинської електростанції.

Директор Бурштинського професійно-технічного училища № 20 Степан Михайлович Хованець якраз на той час сформував педагогічний колектив щойноутвореного навчального закладу. Високе педагогічне чуття Степана Михайловича відіграло вирішальну роль у житті уродженки Київщини.

ПРЕМІЯ

ВИШИЛА ДЕСЯТЬ ПОРТРЕТІВ

З альбому дивиться дівчина дивовижної вроди — руське хвилясте волосся спадає нижче пояса. Скільки їй тут років, вісімнадцять чи двадцять? Мабуть, вишивати вона почала саме о цій порі, коли навчалася в Ніжинському педінституті.

Навчила її класти візерунки на полотну мама, — згідно зі звичаями, дівчата мали готувати весільний посаг. Але Настя полюбила цю справу після однієї зустрічі. Побачила, як на ринку дідусь вибивав на полотні чудові візерунки. Вона прийшла купити порічок до хліба. Їсти студентці було більше нічого. Голка коштувала стільки ж, як і склянка ягід. І вона вибрала ту голку.

Потім за місяць до війни виїхала заміж, дочекалася з фронту чоловіка, виростила трьох синів, працювала вчительською рідної мови, директором школи, завучем. Готувалася до уроків, прала, прибирала, полала, варила і кожну вільну хвилину сідала за вишивання: для неї то було і свято, і відпочинок.

Вона вибила 16 килимів, а ще ж скатертини, наволочки, простирадла, картини. Будинок цвіте її дивовижними квітами. Є в неї "щасливі" весільні рушники під хліб і під ноги. Діти і внуки, які ставали на ті рушники, мають хороші сім'ї.

— Я виходила заміж з торбою книжок, — розповідає жінка, — а в чоловіка був планшет. Разом прожили 52 роки.

Нині колишній фронтовик вже покійний.

Настя Гнатівна Івашенко з села Вовчик Лубенського району Полтавської області вишивала куточки природи рідного краю, ікони, портрети. Зокрема, є в неї десять портретів Шевченка у різному віці. "І Тарас" нині у музеях та школах району, три портрети вдома.

Нині вишвальниці 84 роки. Має шість онуків і шість правнуків. Вона й тепер дуже любить поезію Великого Кобзаря. А її дивовижні квіти цвітуть на радість людям.

- **Любов ПОНОМАРЕНКО**, Полтавська область

ІЗ НАТРУДЖЕНИХ РУК, ВІД ДОБРОГО СЕРЦЯ

Коли Віра Сисоївна ознайомилася зі спеціальною літературою, призначеною для навчання вихованців училищ кулінарного профілю, то побачила, що в посібниках є всі: російська, грузинська, азербайджанська кулінарія, тільки немає своєї рідної української кухні. Так, для годиться, основний підручник Анфімова подавав рецепти декількох, вибірково взятих рецептів українських борщів, вареників і киселів. Відтоді, крихту за крихтою, педагог з Бурштина почала відновлювати багатющу скарбницю національної кулінарії.

— Тоді можна вважати, що ваш підручник "Українська кухня" започаткувався з приходом на роботу в училище? — запитує Віру Сисоївну.

— Коли я вирішила відновити найкращі традиції національної кухні, то мені не треба було проникати в якийсь невідомий для себе таємничий світ. Я з дитинства жила в ньому, від мене вимагалося одне — ретельно напружити пам'ять і все до найдрібніших деталей пригадати. Чому, наприклад, на Поліссі до вареників начинку давали із пшоняної каші? Або чому при випіканні хліба під нього клали капуста́ний листок? Я

ж у дитинстві не задумувалася над тим, чого то матуся кладе ще гарячий буханець на чистий святковий рушник. Загостила, аби знайти там відповіді, до родинного села Вовчків, що на Київщині.

У розмові з Вірою Сисоївною ми несподівано разом спостерегли, що народна кухня на її малій батьківщині — Поліссі — дуже подібна до кулінарії селян мого львівського Побужжя.

— Такі паралелі досить легко пояснити, — каже дослідниця, яка опрацювала кулінарні особливості всіх регіонів України. — Бо і літописні бужани, і мої далекі предки — поляни чи, може, древліани, жили приблизно в однакових природних та господарських умовах. Тому й плекали різноманітні страви зі збіжжя, добутого з різновидів злакових культур. А як збагатили їхній щоденний стіл природні багатства річкових плес, польових та лісових озер, урізноманітнив їхню їжу поліський ліс, багатий численною звіриною, птаством, грибами та ягодами.

— Пригадую свої перші враження від поліських хрестин, — далі ділитися споминами В. С. Доцяк. Баба-повитуха, зваривши у глиняному горщику кашу, уквітчує посу-

дину різноманіттям зелених віток і кольорових стрічок, співає над кашею язичницький гімн, а потім розбиває глечик і ділить страву поміж кумами, а вони за цю гостину обдаровують немовля грішми.

За десять років Віра Сисоївна написала й видрукувала у видавництві "Вища школа" три підручники для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Про популярність книг свідчить той факт, що їх не знайдеш на полицях книжкових магазинів, бо вони миттєво розходяться поміж спеціалістами й рядовими поціновувачами кулінарії. Навіть їх безпосередній творець уже в своїй особистій бібліотеці не має другого видання "Української кухні" і найновішого посібника "Страви, закуски, напої, десерти барів і буфетів". Звичайно, що цього наукового успіху могло б не статися, якби на життєвій дорозі вченої-педагога не трапився професор Прикарпатського університету С. С. Шумега, якби не представництво дослідниці Б. А. Кримської, якби не подвижництво працівників Міністерства освіти і науки України А. В. Гур'янової та Л. О. Стременко, а за участі останніх — практична допомога майстрів кулінарії справи зі столичного ресторану "Дніпро".

— І все ж, щасливий збіг всіх цих обставин і факторів — тільки дешифрація у порівнянні з талантом та мудрістю мого народу, який за свою багатовікову історію уклав ту велику науку, без якої не обходиться жоден із нас. Саме цей невтомний дослідник витворив чи не найкращу у світі національну кухню, — завершує свою розповідь В. С. Доцяк. — А я просто зафіксувала все те, що тисячоліттями безрешливо, терпляче і богонатхненно народжувалося в кожній українській оселі з натруджених рук безіменних українських берегинь від їхньої сердечної доброти.

- **Ігор КОВАЛЬ**, головний спеціаліст відділу вищої школи і науки Управління освіти і науки Івано-Франківської облдержадміністрації, голова Івано-Франківської "Просвіти"

ПСИХОЛОГІЧНА КАРТИНКА

рейси, заробить кілька тисяч доларів, найме помічників. А там і поміняє машину на потужний "Пітер Білт", який коштує аж дев'яносто тисяч доларів. Віртуальний світ непомітно з'їдає час. Змінюються ландшафти обабіч дороги. Машина мчить від бази до бази, і вже уявний світ заповнює Василя цілком. У цьому світі він має дивовижний успіх і славу першого в заїзді, а на рахунок — сотні тисяч доларів. Якесь непереборна сила відштовхує од реальності, в якій безгрошів'я, докори батька та надочуливість менших сестер. Він тисне "газ", розганяючи машину до зловісно-небезпечної швидкості, збиваючи зустрічні легковики і придорожні покажчики. Машина шаленіє, рожить уперед, і їй передається роздратування душі та незвичне занепокоєння того, хто має полишити гру і зробити перший крок у це непривітне доросле життя. Він знає, що марнує час, але ще не може з собою нічого вдіяти. Подумки їде все далі на своїй новій машині. Аж коли машина вже перестає слухатися керма і починає щораз в'їжджати в придорожні пагорби, поспіхом вимикає комп'ютер і після короткої молитви мерщій пірнає під ковдру. Всі домогачі вже давно поспули. Втома і сон беруть над Василем верх. Хоча хто знає? Може, і всі сні він продовжує свою втечу на уявних колесах, не знаючи, що чекає його завтра.

- **Володимир ФЕРЕНЦ**, м. Івано-Франківськ

“ЗА” І “ПРОТИ”

ТЕМНИЙ БІК СВОБОДИ

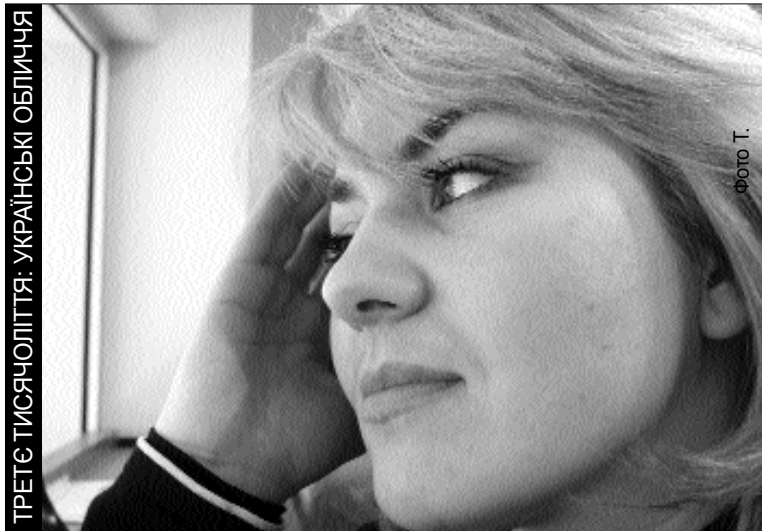
Від початку віків можливість мати свободу вибору бентежила уяву людства. Адам і Єва намагалися ствердити свою волю, порушивши найвищий наказ Бога. І Святе писання говорить, що саме від того моменту і почалися всі людські страждання. То чим же є ця свобода: божественним даром чи диявольською спокусою? Щоразу, коли на теренах певної держави народ здобував свободу, то згодом вона перетворювалася на свавілля: починався безлад, криваві громадянські війни, терор і, врешті-решт, на місце цієї, так званої "свободи", приходила ще жорстокіша тиранія. Найчастіше свободу пов'язують із поваленням традиційного політичного устрою в країні: мовляв, саме з моменту, коли відбудеться цей "акт народної волі", свобода і настане. Проте нічого подібного, зазвичай, не відбувається. Народ, який бореться за свободу, ошукують. Часом він, із власної волі, не знаючи, що робити з цим здобутком, створює режим нової несвободи. Так було після революцій у Франції, після страти короля Карла I в Англії, так сталося і в Росії після жовтневого перевороту 1917 року.

В усі часи знаходяться особистості, що готові боротися за свободу до останньої краплі крові. Ці люди, зазвичай, дуже талановиті, сильні духом. Успілими словами, різноманітними обіцянками вони приваблюють до себе громаду (можливо, так колись Змії привабив Адама та Єву), а революцію творить уже сам народ. Звісно ж, не завжди і не всіх революційних ораторів можна порівнювати зі змієм-спокусником. Дехто з них справді бажає добра для співгромадян. Отож, подальша доля народу залежить від того, чи правильних лідерів він собі обрав. Та, на жаль, найчастіше народ помиляється і за цю помилку платить своєю кров'ю, життям, позбавленням не лише свободи, а навіть найприродніших прав.

У 80-ті роки минулого століття в Радянській державі знову ожила тенденція до свободи, придушена у 60-ті; з'явилися потенційні лідери політичних перетворень. Тут доречно згадати фільм за мотивами казки Шварца "Вбити Дракона", який застерігає: свобода, якої так не вистачає в тоталітарній державі, перетворюється в руках неосвіченого, не звиклого до неї народу на суцільне лихо. Тому в традиційно тоталітарних і авторитарних державах свободу шляхом поступових перетворень народів має надавати сам уряд (нагадаю справедливе твердження, що кожен народ має такий уряд, на який заслуговує). А тепер ще раз згадаймо Адама та Єву. Їхній слабкий людський мозок не був здатний сприйняти і осмислити знання про добро та зло.

Старий світ розвивався за такою схемою відносин: рабовласницькі — феодальні — буржуазні — капіталістичні. Рівень свободи поступово збільшувався з кожним новим етапом. Не можна силоміць переривати природний хід розвитку. Свобода — це верхівка історичної еволюції, і поки що невідомо, чи можлива вона у своєму "чистому" вигляді.

- **Катерина ОМЕЛЬЧЕНКО**, м. Київ

«ДАЛЕКОБІЙНИК»

Важкогоговик з причепом намагається не зійти з покрученої траси. Швидкість велика, і його час від часу заносить то ліво, то вправо. Головне — не втрапити в придорожнє болото. Тоді на дисплеї комп'ютера з'являється напис: "Ви втратили машину". А ще прикрість — "менти", які штрафують за перевищення швидкості чи за аварію, зіткнення з іншою машиною. Василь пробував утікати від клятих ментів, але то марна справа — стріляють по колесах і можуть пошкодити мотор машини. А от "рекетирів", які дефілюють на чорних джипах і пропонують "поговорити", давити важким тягачем — одне задоволення, і менти за це нічого не кажуть.

Василеві подобається бути в цьому віртуальному світі, де він може непогано вести справу. Вже знає, як краще проїхати від бази до бази. Проклав навіть декілька власних трас. Але найбільша його гордість — власна фірма. Виявляється, що заробивши кілька тисяч "зелених", можна найняти помічників-перевізників, які швидко примножать твій капітал. Щоправда, є видатки на неминучі штрафи, ремонт, бензин, вдосконалення машин. Яке то задоволення, коли з часом переїдаєш зі старенького КамАЗа чи "Урагана" на імпорتنу швидкісну і стійку на трасі машину! Такі машини зазвичай дорогі, але на них і перегони виграти можна, а за це премія така, що варта з десяток втомливих рейсів. Гордість охоплює Василя,

бо майже завжди на дисплеї загоряється табло: "Ви кращі в заїзді". Його аж розпирає від бажання похвалитись батькові, адже він уже контролює 70% перевезень. Його власна фірма процвітає, і він сам її створив, почавши з неприбуткових рейсів на малотоннажний "Газель".

Коли з роботи приходять батько і мовчки ходить по кімнаті за його плечима, Василеві стає якось не по собі. Відчуває на потилиці трижовний батьків погляд, і деесь далеко лунають слова докору. Василеві гірко і совісно, але гра затягує і заспокоює, забувається реальність, повна невизначеності і неприємних речей. Вона лякає Василя невідворотністю важких часів. Душу гризе передчуття невдачі, яка може спіткати його при вступі в університет вже за кілька місяців. А батьки грошей не мають. Комп'ютер — єдину розраду — куплено на позичені в рідні євро.

Машина з розмаху вдаряється в крутий берег, фура перекидається. Доведеться викликати допомогу, а це не дешево навіть у віртуальному світі. Це нерви здають. Особливо, як всі збираються під вечір. Сестра Марія разом із найменшою просить пограти в "пасьянс" чи "плигаючи кульки". Ось і сьогодні батько прийшов з роботи і знову завіз мову про те, що варто було б вирішувати задачі з фізики, адже наближаються екзамени. Не відповів нічого. Батько має рацію, але ж він ще все встигне. От ще два-три

Закінчення.
Початок на с. 1

Христос не воскрес, то людство впало б у безпросвітний відчай, говорячи: “Якщо і Цей Праведник — Ісус Христос — виявився безсилим проти зла, то на що сподіватися нам, грішним, і до чого готуватися?!” І чи не стало б тоді людське життя справді лише “безглуздом і дурним жартом”, або, за висловом великого

письменника-християнина, “диявольським водевілем”?

Але Христос воскрес! І диявол — отець неправди і людиновбивця — залишився посоромленим і безсилим (Див.: Ін. 8,44). Життя перемогло смерть, і зло зведено до нікчемності. Христос воскрес! І тому з повною підставою Церква виголошує: “Смерть, де твоє жало? Диявол і пекло, де твоя перемога?”

Христос воскрес, і ми радіємо. Радіємо не тільки тому, що Сам Христос воскрес, а й тому, що і ми воскреснемо: воскреснуть усі померлі. Де гарантія того, що буде загальне воскресіння всіх померлих? Гарантію дає нам Господь наш Ісус Христос. Він сказав: “Істинно, істинно кажу вам: настане час, коли померлі почують голос Сина

Невіруюча людина говорить: “Воскресіння мертвих неможливе!” А й справді, чи можуть воскреснути всі померлі? Безумовно, можуть! Чому? Чи є для цього якісь підстави? Є, оскільки у Бога немає нічого неможливого. Якщо Він із нічого сотворив цей прекрасний світ, то тим більше Він може воскресити тіло, яке вже існувало,

людям, той не виконує заповідь про любов до ближніх. Хто має владу або хто хоче взяти на себе цей тягар, але не турбується про добробут народу, а лише про себе, той, безумовно, буде поставлений на суд Божий.

Воскресіння Христове надає нам силу жити, боротися зі злом, із гріхом, — насамперед, у самих собі,

Вся історія людства є підтвердженням цього. Воскресіння Христове перекоонує нас, що Бог не залишив Своє творіння, в тому числі й кожного з нас. Він безмежно милостивий і людинолюбний, і хоче, щоб усі люди спаслися і прийшли до пізнання істини.

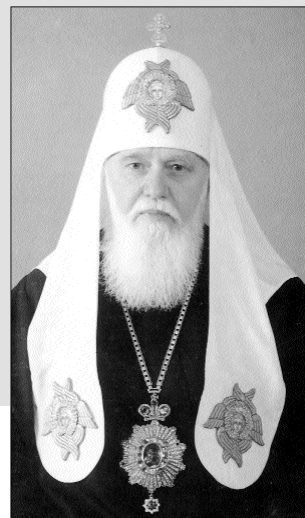
У цей святковий день перемоги життя над смертю сердечно вітаю вас, дорогі браття і сестри, з Воскресінням Христовим. Поздоровляю з Пасхою Христовою нашого Президента Леоніда Кучму, Верховну Раду, український уряд, військо і весь український народ. Щиро вітаю зі святом і нашу українську діаспору в США і Канаді, Європі й Австралії, по всіх країнах, де живуть українці. Нехай Господь, що воскрес із мертвих, пошле в серця наші радість, душевний мир, здоров'я, успіх у добрих ділах і добробут. Будемо ж постійно молитися, щоб Він воскресив наші душі й дарував нам любов, яка є основою земного і вічного життя.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа нехай буде з усіма вами!

Воістину Христос Воскрес!

† **ФІЛАРЕТ**,
Патріарх Київський і
всієї Руси-України

Пасха Христова
2003 рік
м. Київ

— і бути впевненими, що правда завжди перемагає, що любов сильніша за смерть. Воскресіння Христове перекоонує нас, що Бог не допустить торжества зла над добром. Людські страждання, несправедливі і трагічні події у світі Бог завжди припиняє і навіть зло спрямовує на добро.

ПАСХАЛЬНЕ ПОСЛАННЯ ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА

преосвященним архіпастирям,
боголюбивим пастирям, чесно-
му чернецтву та всім вірним Ук-
раїнської Православної
Церкви Київського Патріархату

Божого, оживуть... і вийдуть ті, що чинили добро, у воскресіння життя, а ті, що чинили зло, у воскресіння суду” (Див.: Ін. 5, 25, 29.). Кому нам треба вірити — Ісусу Христу, Який сказав про Себе, що Він є істина і підтвердив це Своїми ділами, чи звичайній грішній людині, яка в усьому сумнівається і часто помиляється? Звичайно ж, — Ісусу Христу, бо він Бог і воскрес із мертвих.

але перетворилося на прах. Наша віра у загальне воскресіння ґрунтується на воскресінні Ісуса Христа і на Його словах, які є істиною.

Життя є дар Божий. Ми повинні берегти цей дар як святу. Хто розтринькує своє здоров'я розбещеним гріховним життям, той зневажає Бога, Який дав йому здоров'я і життя. Хто не допомагає хворим, старим, сиротам і всім знедоленим

НАВІЩО ТВОРИТИ ЄДИНУ НАЗВУ ДЛЯ РІЗНИХ СВЯТ?

З давніх-давен українці найсвітліше весняне свято Воскресіння із мертвих Господа-Спасителя Ісуса Христа називали **ВЕЛИКОДНЕМ**. І справді, Великий день для людства, коли закатований Ісус поборов смерть, із мертвих повернувся до життя — **ВОСКРЕС**. У греків, які принесли нам християнство, називають це свято “Ламбрі мера” — Світлий день. У болгар, через посередництво яких Святе Письмо стало зрозумілим для всіх слов'ян, ці назви аналогічні українським — Великдень та Великденски. У латинській мові існує конкретне найменування воскресіння Ісуса Христа — *Resurrectio*. Є в цій мові й інші означення воскресіння Ісуса, які перекладаються українською мовою як Свято свята та Світла неділя. Водночас для Пасхи існує однозначна назва — *dies festi paschae*. Очевидно, що слова *Risuscitamento* (італійська мова), *Resurrection* (французька мова) і *de Resurrectione* (іспанська мова) — аналоги латинського *Resurrectio*. В англійців Великдень — *the Easter (day)*, що перекладається як Схід, скоріше у значенні Світанок, Світлий день, ніж як сторона світу. Водночас юдейська Пасха в англійській мові — *the Passover*. Такий же термін у німців — *Das Ostern*. В угорців це свято називається *Guşveit* (тобто день після м'ясопусту або день розговіння). У поляків, словаків і чехів — *Вельканоц* (Велика Ніч), у сербів — *Велигдан* (Великий день), у хорватів — *Светаки* (Святки).

Пасха — це назва свята єврейського народу, яким відзначається визволення євреїв із єгипетської неволі й пе-

ВАШЕ ЗАПИТАННЯ — НАША ВІДПОВІДЬ

рехід на Землю Обітовану. Свято Пасхи (Пейсаху, Песаху) урочисто відзначається євреями щорічно як своєрідний фестиваль. Саме в чергове свято юдейської Пасхи Ісус Христос був євреями принижений та розп'ятий, а після мученицької смерті — він воскрес (Євангеліє від святого Матвія 26, 27, 28).

Таким чином, свято Пасхи (котре святкувалося євреями сотні років ще до народження Ісуса Христа) і свято Воскресіння Ісуса — Великдень (яке почали святкувати християни лише після воскресіння Ісуса Христа) — це зовсім різні свята у різних релігіях! Ось чому, як сказано вище, інші народи чітко їх розділяють. Перенесення назви юдейського свята на найсвітліший християнський день започаткувало московське духовництво, яке недосконало знало Святе Письмо і тому не помітило різниці між цими назвами. Пізніше, мабуть, зрозумівши абсурдність цієї підміни, замість виправлення помилки, московити поглибили її, придумавши тезу, що начебто є дві Пасхи — юдейська та християнська.

Звичайно, ніхто не заперечує проти привітання єврейського народу з Пасхою. Але цю деталь необхідно завжди уточнювати. Адже, вітаючи ХРИСТИ-ЯН цим словом, ми, на наш погляд, переносимо в наш час і матеріалізуємо ТУ ПАСХУ і ТІ ЗНУЩАННЯ з Ісуса, які відбулися в день його розп'яття.

Є ще один важливий аспект. У західних Церков допускаються збіги у часі свят Великодня (християнське свято) і Пасхи (юдейське свято). Православна Церква таких збігів не терпить, що стоїть непереможною перешкодою до їхнього переходу на Григоріанський календар. Вилучення терміну “Пасха” — “пасхальний” могло б пом'якшити протиріччя між західними і східними християнськими Церквами.

Отож, варто не підмінити наші ві-

Свої зауваги та погляди Української Православної Церкви на викладені читачем “недоречності” висловлює владика Димитрій, єпископ Переяслав-Хмельницький, ректор Київської Духовної Академії і Семінарії.

— Річ у тому, що в православному богослов'ї здавна святі отці користувалися на означення величного свята Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа словами “християнська Пасха”, “Пасха”, а не словом “Великдень”. Щодо так званого переплітання смислових навантажень єврейської та християнської Пасхи — воно відсутнє. Слово “Пасха”, таким чином, абсолютно виправдане у нашому богослов'ї, відповідає саме Воскресінню Христа, і жодним чином не ображає православних віруючих. Пасха-паска з давніх-давен пов'язана в уявленні нашого народу із хлібами, з тими артосами, які готуються на Великдень, тому це слово є традиційним у нашій мові, відображає навіть культуру народу. Отже, у нас паралельно можуть вживатися слова “Пасха”, “Воскресіння Ісуса Христа”, “Великдень”. Якщо б шановний читач прочитав Пасхальний канон, то він зустрів би такі слова: “Христос — нова Пасха”. Спаситель наш — Пасха живительна, Пасха християнська, новозавітна, що відрізняється од єврейської Пасхи старозавітної. Зрештою, читач сам пише,

ВЕЛИКДЕНЬ — НОВА ЖИВОТВОРНА

що православні “не терплять” збігу єврейської Пасхи із християнським Великоднем. Православна Церква не просто “не терпить” цього — є постанова Вселенського Собору, яка забороняє святкувати Пасху юдейську і Пасху християнську разом. Нічого дивного немає в тому, що Христос для нас — Пасха жива, животворна. І нічого поганого немає у тому, що православні християни вітають один одного одночасно із Великоднем, Пасхою, Пасхою чи Воскресінням Христовим. Я думаю, що це тільки збагачує нашу мову.

Дилетантським видається звинувачення московського духовенства в тому, що воно звертається до народу із Пасхальним посланням. Із таким самим посланням звертається і наш артосами, які готуються на Великдень, тому це слово є традиційним у нашій мові, відображає навіть культуру народу. Отже, у нас паралельно можуть вживатися слова “Пасха”, “Воскресіння Ісуса Христа”, “Великдень”. Якщо б шановний читач прочитав Пасхальний канон, то він зустрів би такі слова: “Христос — нова Пасха”. Спаситель наш — Пасха живительна, Пасха християнська, новозавітна, що відрізняється од єврейської Пасхи старозавітної. Зрештою, читач сам пише,

“Великдень” у значенні “великий день” звичайній людині обмежує уявлення і знання про свято. Великим днем для нас є і День незалежності тощо. Але вимовляючи “Воскресіння Ісуса Христа”, “християнська животворча Пасха Нового Завіту” — ми більше проймаємося духом і значенням свята, згадуємо про визволення від смерті людини, оновлення її природи. Православні християни оперували і будуть оперувати всіма згаданими визначеннями, аби пояснити людям усі тонкощі цього великого дня. Не можна йти шляхом заміни усіх богословських визначень давньою та іноземною мовою якомога простішими сучасними словами, а тим паче — шукати в язичництві якийсь корінь.

— **Що б ви, владико, побажали нашим читачам напередодні Великодня?**

— Достойно зустріти світле Христове Воскресіння, Пасху Христову. Вітаю наш православний народ зі святом, яке завжди він зустрічав особливо радісно і велично. Нехай Воскреслий Господь просвітить у ці дні душу кожного, особливо тих, які гідно готувалися до свята, постилися духовно й тілесно. Щоб запанували в душах лише радість та мир.

Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ЄВГЕН СВЕРСТЮК У РОЛІ “КОНТРАБАНДИ”

— *Олександр Михайловичу, як, врешті, трапилось, що інженер-системотехнік перекаваліфіковується у політика, а потім — у магістра державного управління?*

— 1988-го в газеті “Літературна Україна” вийшла малесенька замітка-звернення прихильників товариства шанувальників рідної мови, які закликали творити на місця осередки організації. На підприємстві “Електронмаш”, де тоді працював, я зібрав своїх однодумців і в тому ж році ми створили таке товариство. У лютому 1989 року в Будинку кіно вже відбулася установча конференція всеукраїнської організації, котра отримала назву “Товариство української мови імені Тараса Шевченка”... З’явився проект програми Народного руху України за перебудову. У той час ми почали підготовку до святкування 175-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка, розробили програму концерту на підприємстві, самі шукали і вчили напам’ять заборонені владою твори Тараса Шевченка... До останнього моменту я приховував від парткому, що із вступним словом виступить щойно випущений із ув’язнення Євген Сверстюк. Підозрюючи, що політв’язня все ж не пропустять на територію заводу (а на прохідній справі збірники представники Комітету держбезпеки, щоб затримати його), я завіз пана Євгена в автобусі серед дітей одного дитячого самодіяльного колективу. А відразу після концерту ми зібралися й прийняли рішення створити осередок Народного Руху України. Мене обрали головою осередку.

У червні 1989 року ми вже брали участь в установчому з’їзді столичного Народного Руху, а 8—10 вересня відбувся установчий з’їзд на республіканському рівні в палаці культури КПІ, по закінченні якого Брест-Литовським проспектом (безглуздо перейменованим у 1985 році на проспект Перемоги) йшла наша велика колона до пам’ятника Шевченку під пильною “охороною” великої кількості міліції.

Якось мене викликали повісткою до військомату, і, зайшовши до кабінету військового комісара, я побачив поряд із полковником людиною в цивільному. Той наказав полковнику вийти, і на мою вимогу показав посвідчення: майор КДБ. Попри шалений тиск, я відмовився припинити громадську діяльність, і мене почали готувати до відправки в Чорнобиль на ліквідацію наслідків аварії ЧАЕС (нагадаю, це був 1989 рік). Але дав Бог, що в обласній медичній комісії була хірург, котра вже перед тим вийшла на пенсію і не боялася бути звільненою чи інакше покараною. Варикозне розширення вен тоді мене врятувало.

У жовтні того ж року я привіз до Спілки письменників України понад 1200 підписів за прийняття закону про мову і вручив їх Дмитру Павличку. “Як там Львів?” — спитав він, сплутавши наш “Електронмаш” зі львів-

ДОСЬЄ РЕДАКЦІЇ

Олександр Кулик — начальник Управління у справах сім’ї та молоді Київської міськдержадміністрації. Олександр Михайлович, окрім того — своєрідний, але рідкісний типаж українця-патріота, християнина, який працює у системі влади, активний у громадсько-політичних рухах... Родинна земля — Чернігівщина, з 15 років, тобто з 1973-го — самостійне життя у Києві. Освіта — вища: КПІ (1981—87 рр., спеціальність — інженер-системотехнік) та Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України (1993—94 рр., — магістр державного управління). Член Народного Руху з моменту створення (з 1989 р.), депутат Київської ради чотирьох скликань (з 1990-го), у грудні 2002 року стає головою Київського крайового об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

ським “Електроном”. Ми — київське підприємство, відповів я, і тоді, по миті здивування, пан Дмитро почав плакати і радісно обіймати мене. Ця хвилина запам’яталася мені назавжди.

У грудні ж мене колектив цеху висунув кандидатом у депутати міської ради, на противагу нашому голові парткому, і у 1990 році я став депутатом столичної міськради першого демократичного скликання. Там нами було створено комісію з національних та мовних питань, я був обраний заступником голови цієї комісії. Почали системно переводити київські школи на українську мову навчання, адже рідною мовою тоді навчалося лише 14 % столичних учнів. Завдяки нашій роботі вже в 1991 році українською навчалося 30 % учнів... Зрештою, у 1994 році я закінчив Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів (сьогоднішня Академія держуправління при Президентові України), отримав фах магістра державного управління, пройшов практику державного службовця в урядових установах Канади. Це відкидає будь-які закиди, що нібито я — інженер — працюю не за фахом.

МАСЯНЯ СТАЄ ХОРОШОЮ

— **Ви вже понад 6 років очолюєте Управління у справах сім’ї та молоді Київської міськдержадміністрації. Чи відбулися істотні зміни у молодіжній політиці міської влади?**

— Якщо на початку створення ми лише організовували заходи на День молоді та День студента, відповідали на звернення громадян і певною мірою проводили соціальну роботу, то зараз у складі управління є два повноцінні відділи — відділ молодіжної політики та відділ сімейної і гендерної політики, як ок-

ремі юридичні особи функціонують Київський молодіжний центр праці, (а в його складі молодіжна біржа праці), Центр соціального розвитку підлітків та молоді “Зміна”. У “Зміні”, до речі, оздоровлюються та виховуються не тільки столичні діти — позаминого року приїжджали учні Української гімназії Ялти... Цього року почав працювати Центр сім’ї “Родинний дім”. Підтримуємо низку газет, маємо власну програму соціального спрямування “Молодіжна телевізійна служба”, яка виходить на трьох каналах телебачення. Спрацьовує наша соціальна реклама, що пропагує здоровий спосіб життя і висить у кожному вагоні метрополітену (використаний популярний серед молоді мультфільм про Масяню)... Якщо дітей ми оздоровлюємо у різних областях України із самого початку, то з кожним роком все більше оздоровлюємо студентів стаціонару столичних вузів, з 2001 року — залучаємо студентські сім’ї з дітьми, реалізуємо низку програм зі студентською профспілковою асоціацією. Також підтримуємо програму молодіжного житлового будівництва, сприяємо працевлаштуванню молоді, розвитку молодіжного підприємництва. Загалом реалізуємо затверджену в 2001 році Київською програму “Молодь міста Києва на 2001 — 2005 роки”. Підтримуємо також проекти молодіжних та дитячих громадських організацій міста.

— **Чому не реалізується програма національно-патріотичного виховання молоді?**

— Немає бюджетних асигнувань. Але позитивним є вже те, що прийнято програму “Українська мова в українській столиці”, хоча вона поки що і не виконується в повному обсязі. Уже є підстави вимагати від чиновників реалізації цієї програми, і комісії Київської

з гуманітарних питань, з питань самоврядування та інформаційної політики (в яку входжу і я) будуть відігравати основну роль у втіленні як мовної програми, так і програми національно-патріотичного виховання молоді.

РОЗМОВА НЕ “ПО-ЧЕЛОВЕЧЕСКИ” — 21 ДЕНЬ ГАУПТВАХТИ

— **Чи підтримує управління столичних призовників та військовослужбовців? Як оцінюєте нашу сучасну армію?**

— Дисципліна і матеріально-технічне забезпечення сучасної армії, звичайно, значно поступаються тій, де служив я. Але виховні методи, які застосовувались тоді, мали на меті зомбування людей, творення рабів тоталітарної машини — “радянського народу”.

Як показ — мій досвід

молодіжної політики входить до складу міської призовної комісії, є програма шефської підтримки призовників столиці.

Ще військовим частинам допомагаємо парафією каплиці Введення в храм Пресвятої Богородиці (Українська православна Церква Київського патріархату), яку за мого особистого сприяння збудовано у Святошинському районі та освячено особисто Святійшим патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом. Велика кількість парафіян (вказує на потребу будувати церкву) — особливо на такі свята як Великдень, Покрова, Трійця, Різдво Христове, Водохреща — приносять пожертви, пироги, на Великдень — паски, писанки, крашанки... І з отцем Сергієм ми возили пожертвані святкові наїдки у дитячі будинки Києва та у військові частини. Між іншим були

зогінним газом... Після Києва пішла ланцюгова реакція на підняття прапора у всій Центральній-Східній Україні: Харків, Суми тощо.

УСЕ ПОЧИНАЄ СМЕРДІТИ З ГОЛОВИ

— **Масова національно-патріотична хвиля спала, і столична молодь, здається, виростає російськомовною і далекою від усього національного...**

— На це, передусім, спрацьовують ЗМІ — столичні видання, FM-станції, телевізійні проекти. Відповідає повинна Національна рада з питань телебачення та радіомовлення, яка не контролює російськомовний продукт. Далі — наше кіно- та відеопродюсерство. Стрічки в кінотеатрах та відеофільми практично всі записуються російською мовою. А книжковий ринок? Чи

культурно-мистецькі акції для молоді в річницю подвигу героїв Крут, організовуємо традиційний похід студентської молоді “Стежками УПА”...

З іншого боку, молодь треба повертати в лоно Української православної Церкви, виховуючи чесних, шляхетних і патріотичних людей. Можливо, вдасться Київській ухвалити рішення про введення в навчально-освітню програму киян відповідного курсу християнських основ. Але пріоритетний голос — за Міністерством освіти та науки.

— **Ваші хобі досить активні: гірські лижі, волейбол, плавання... Де завжди відпочиваєте?**

— Найбільше я люблю відпочивати влітку в Криму — плаваю в Чорному морі, а взимку — на лижах у Карпатах. Неперевершене задоволення отримуєш, коли летиш по стрімкій горі із швидкістю десь шістьдесят кілометрів на годину. Зазвичай зупиняюся на турбазі “Трембіта”, що в селі Кобилецька Поляна Рахівського району Закарпатської області. Туди ж ми вже кілька років поспіль відправляємо дітей та студентів на оздоровлення, і за раз, до речі, на березневі канікули 103 дитини мого виборчого округу відпочивали там протягом 10 днів.

На завершення скажу: моя робота мені подобається! Стосовно виконання депутатських повноважень, то це, звичайно, додаткове навантаження, яке потребує багато часу і багато зусиль, але я не можу від цього відмовитися, бо за всіма цими проблемами стоять конкретні люди — мої виборці, які мені довіряють, я не можу їх зрадити і покинути напризволяще — не маю на це права. Я і надалі робитиму все, щоб наші люди жили краще, а Київ справді став столицею цивілізованої європейської держави з високим рівнем економіки, культури і духовності

● Підготував

21 ДЕНЬ ГАУПТВАХТИ СФОРМУВАВ ПАТРІОТА

Ця розмова — невелика історія “немалої” людини.

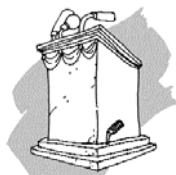
шоковані бібліотеками для військовослужбовців — скрізь радянщина...

До речі, рішення “Про військовий призов киян”, мною ініційоване у Київській у 1990 році, вперше передбачало принцип добровільності проходження служби киян за межами України.

— **У тому ж році Ви ініціювали рішення міськради “Про використання української національної символіки на території міста Києва”...**

— Проект рішення, між іншим, забороняли друкувати у Київській, і ми зробили це без дозволу керівництва на Музейному провулку, там, де міститься сьогодня “Просвіта”, а тоді розташований Народний Рух України. Уже коли ми 24 липня мали приймати рішення остаточно, у президії виступив перший секретар міськомкому партії товариш Корнієнко, заявивши, що ми маємо припинити засідання президії і їхати усім складом у тролейбусне депо, бо там розпочався загальний страйк працівників. Народний депутат Сергій Головатий (мав дорадчий голос у президії), на щастя, наполіг на продовженні роботи, а сам із групою інших поїхав у депо. За кілька годин вони повернулися з головою страйкового комітету, який повідомив про те, що їх на страйк спровокували, не випустивши на лінію. Тут же він додав: якщо ви не приймете рішення про символіку, ми оголошимо справжній страйк.

Зривався кворум, комуністи виходили із зали — по суті, втікали... Але десь о 18-й годині після довгоочікуваного рішення заступник голови міськради Олександр Мусіюк урочисто піднімав національний прапор перед сотнями тисяч громадян, тимчасом, як у дворі міськвиконкому були зосереджені тисячі працівників міліції у шоломах, бронежилетах, з кийками і сльо-

ПАРЛАМЕНТ

17 квітня Верховна Рада рекордною кількістю голосів (335 із 450) затвердила програму дій Кабміну. Згідно з Конституцією Рада не має права упродовж року піднімати питання про недовіру уряду. Нагадаємо, що раніше тільки уряд Віктора Ющенка надав свою програму на затвердження парламенту, а всі інші українські уряди навіть не думали цим займатися. Таким чином, затвердження програми є більш політичним питанням, аніж економічним.

Програма Януковича обіцяє, що українську економіку чекає зростання показників на 5-6 %, а в 2004 році — на 8 %. Що означають ці цифри, можна зрозуміти виключно у зіставленні з показниками інших країн. Так, за даними ООН за рівнем ВВП на душу населення Україна посідає аж 102 місце поряд з Гватемалою та Суринамом. З такими темпами зростання Україна не дуже швидко зможе надолужити своє відставання.

Кабмін обіцяє реформу податкової та пенсійної системи, спрощення порядку реєстрації підприємств та скорочення кількості перевірок, продовження приватизації. Найбільш гострим пунктом програми є приватизація та реструктуризація вугільної промисловості, яка є домінуючою в Донецькому регіоні, звідки родом прем'єр. План Кабміну активно критикують профспілки. Голова Конфедерації вільних профспілок України Михайло Волинець вважає вугільну реформу засобом отримання грошей для використання у президентських виборних перегонях.

На думку багатьох експертів програма уряду не містить чітких стратегічних напрямків роботи, тому її треба сприймати виключно як політичний документ. Ці є ж точки зору дотримуються і лідер блоку "Наша Україна" Віктор Ющенко, який вважає, що до цьо-

ТРІУМФ І ТРАГЕДІЯ ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА

го документу треба підходити виключно в політичній площині.

Але найбільш інтригуючим був інший момент — поставлений одразу ж на голосування проект закону про вибори на пропорційній основі було знову провалено завдяки фракціям більшості. Хоча деякі представники опозиції заявляли, що існували домовленості з прем'єром щодо обміну голосів опозиції за підтримку цього закону. Провалення законопроекту спровокувало чергову кризу у парламенті, який пішов на відпочинок.

Що ж зараз у політичних розкладах? Уряд — має річну недоторканість, але може бути звільнений в будь-який момент Президентом. А у вітчизняній політичній історії рішенням парламенту був звільнений зі своєї посади, та ще й без жодних пояснень, лише один прем'єр — Віктор Ющенко. Тож великої впевненості у своєму перебуванні на посаді прем'єр таки не має. Наразі Янукович довір, що він відданий президенту, і що для нього "благословення" й адмінресурс важливіші від самостійної гри й авторитету серед виборців.

Перебуваючи з робочою поїзкою у Греції, Президент Леонід Кучма заявив, що прем'єр-міністр В. Янукович може стати кандидатом у Президенти і має шанси стати главою держави, якщо його уряд виконає свою програму дій або, принаймні, зробить те, що від нього залежить для її виконання. Відповідаючи на питання, чи може В. Янукович, виконавши програму уряду, стати кандидатом у президенти і нас-

тупником, глава держави відзначив, що "може, абсолютно". І додав, що відхиляє слово "наступник", оскільки воно означає передавання влади.

Слід підкреслити, що протягом останнього тижня всі підконтрольні есдекам канали тиражували численні думки про Януковича як майбутнього єдиного кандидата від влади. А безкоштовно послуги соціал-демократи, як відомо, не надають. Можна припустити, що глава президентської Адміністрації навмисно готує прем'єра для фальстарту, щоб передчасно "спалити" цю кандидатуру. І дуже близький до

СДПУ(о) А. Кінах вже зробив заяву про передчасність висунення єдиного кандидату від влади.

Одночасно було досягнуто і іншої мети — погіршити стосунки прем'єра з частиною опозиції, принаймні з "Нашою Україною". За словами лідера цього блоку "у будь-якій цивілізованій країні слово, дане політиком, зобов'язує послідовно виконувати обіцянки".

Але в цих подіях є також і позитивні моменти. Вони показали, що деякі політичні сили в черговий раз застосовують політику "подвійних стандартів", з одного боку виголошуючи необхідність проведення політичної реформи, а з іншого — вкотре завалюючи закон про пропорційну систему виборів. Таким чином, опозиція повинна зрозуміти, що влада не бажає ніякої політичної реформи, а керується виключно власними інтересами. Розуміння цього повинно допомогти демократичним силам не попасти на "гачок" псевдореформування політичної системи.

Окрім цього, більшість аналітиків вважають, що у разі, якщо за півроку рейтинг прем'єра не досягне значного зростання (мінімум 10 %), то влада прийме рішення про призначення нової ймовірної кандидатури наступника на цю посаду.

Таким чином, останні події у парламенті можна одночасно назвати як тріумфом, так і трагедією для прем'єра. Янукович довів, що він не може робити багатоскладові і далекосяжні комбінації, тобто він є справжній представник політичної української "еліти". Однак існує інша небезпека — ігнорування основ справжньої політичної реформи (пропорційних виборів) підвищує ймовірність неконституційних змін Конституції, що є особливо загрозливим для нашого суспільства.

•

ЗА ЛАШТУНКАМИ

ЯК ЦЕ БУЛО

Ексклюзиву з лідером "Нашої України" треба чекати довго — вперше до прес-служби Віктора Андрійовича кореспондент "Слова Просвіти" звертався ще наприкінці минулого року. Зустріч в офісі блоку відбулася напередодні Вербної неділі.

Процедура приготувань до інтерв'ю така — спочатку треба надіслати перелік запитань до Віктора Андрійовича, потім знову чекати. Потім настає той знаменний день.

Біля офісу "НУ" в діловій частині столиці (через паркан — резиденція посла США) зустрічають охоронці, з якими ми добрих півгодини мило спілкувалися на навколополітичні теми. Документів і вмісту сумки не перевіряють. У призначений час приїжджає прес-секретар В. Ющенка Ірина Геращенко. Вона каже, що від одного з моїх запитань треба відмовитися. А саме — як Віктор Андрійович ставиться до епітету "месія" поруч зі своїм іменем? Я відмовлятися не хочу. Ірина каже, що це побажання мого майбутнього інтерв'юера і що "у "Просвіти" не так часто є можливість ексклюзивної розмови з лідером блоку". Дипломатично. Далі прес-секретар телефонує моему редактору, Любові Голоті. З реплік Ірини можна зробити висновок, що діалог відбувається загальною в дружній, але не теплій атмосфері. Одне слово, про месіанство питатиму іншим разом.

А поки що піднімаємося поверхом вище до кабінету Віктора Андрійовича. Мабуть, тут добре попрацював дизайнер — меблі "під Ренесанс", між робочим столом і вікном — телескоп (В. Ющенко любить спостерігати за небесними світилами), на видноті — портрет матері, Варвари Тимофіївни, поруч — склядені охайним стосом вишиванки. Затишно.

Господар кабінету напівсерйозно цікавиться, який питиму алкоголь. Оскільки коньяку немає, буду пити мінеральну воду, він сам — каву. Починаємо спілкуватися. Дещо зі сказаного Віктором Андрійовичем вже доводилося чути раніше на форумі "Нашої України", дещо — вперше. Загалом, як і завжди, вміння Віктора Андрійовича відповідати на журналістські запитання багато, але не конкретно, і цього разу виявляється на висоті. При цьому він уникає називати прізвища політичних опонентів, об'єднуючи їх загальним терміном "влада". Ми розмовляємо трохи більше за годину. Потім на його мобільний телефонує нардеп Гурвіц. Потім час дякувати за розмову. На прощання Віктор Андрійович просить "кланятися всім". Ірина Геращенко просить надіслати їй матеріал перед тим, як його буде надруковано. Це не тому, що в "Нашій Україні" є цензура, просто з метою уникнення якихось неточностей, пояснює мені прес-секретар.

Так я взяла ексклюзивне інтерв'ю у Віктора Ющенка.

Л. П.

ПРОГНОЗ

Перший у списку, звичайно, Віктор Ющенко (за нього проголосували б 22, 7 % респондентів, якби вибори відбулися наступної неділі, політологічний прогноз — 24,5 %). Далі рейтинг такий: Петро Симоненко — 16,5—15,0 %, Юлія Тимошенко — 10, 9—9,1, Олександр Мороз — 7,4—7,3, Віктор Янукович — 6, 1—7,3, Віктор Медведчук — 5,5—4,4, Сергій Тигипко — 3,3—2,5, Володимир Литвин — 2,6—3,2.

Враховуючи інформаційний, кадровий та матеріальний потенціал усіх гравців, Володимир Полохало виділяє ще чотири найбільш реальні варіанти розвитку подій. Другий — В. Ющенка підтримують БЮТ та СПУ, В. Янукович — єдиний кандидат від влади, П. Симоненко самостійно йде на вибори від КПУ. Така ситуація найбільш вигідна для лідера "Нашої України" та опозиції загалом — тоді В. Ющенко набирає 45,4 % голосів, П. Симоненко — 19,4, діючий прем'єр — 17,0. Майже те саме, що в 1999-му, коли єдиною альтернативою Л. Кучмі був керівник комуністів. Перший варіант теж сприятливий для Віктора Андрійовича, бо тоді у другий тур виходить він і Петро Миколайович.

Варіант 3: Симоненко — кандидат від КПУ, СПУ та БЮТ, Януко-

ЯК МИ БУДЕМО ОБИРАТИ В 2004

Їх може бути семеро, але переможцем стане тільки один. Хто саме з чудової сімки, залежить від того, який з 27 ймовірних варіантів спрацює. Варіанти опрацювали політолог Володимир ПОЛОХАЛО і команда експертів журналу "Політична думка". Всі разом вивчали електронні перспективи можливих претендентів на президентську посаду в 2004 році.

вич — від влади, Ющенко — самостійно від "НУ". Тоді Ющенко отримує 34,2 %, Симоненко — 30,5, Янукович — 16,1.

Варіант 4: тепер СПУ, КПУ та БЮТ висувають кандидатом Мороза, решта кандидатів — ті самі, що у варіанті 3. Тоді — за головного соціаліста голосують 30,5 %, за Ющенка — 30,9, за Януковича — 18,1.

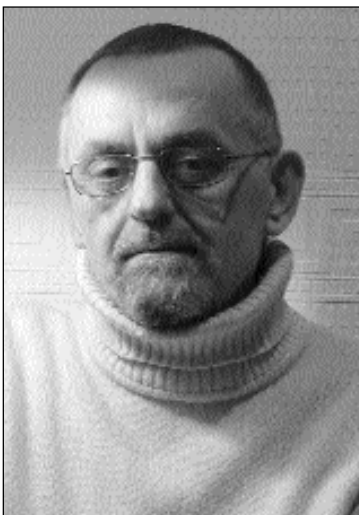
Нарешті, варіант 5: Ю. Тимошенко стає кандидатом від БЮТ, СПУ і КПУ, далі див. варіанти 3 і 4. За такого стану справ підсумки опитувань респондентів і політологічний прогноз суттєво відрізняються. Респонденти: Тимошенко — 32,4 %, Ющенко — 25,9, Янукович — 18,2. Прогноз — Ющенко — 29,4 %, Тимошенко — 28,0, Янукович — 21,2.

Варіант, про який сьогодні

можна забути — єдиного кандидата висуває опозиційна четвірка. Так само партія влади не має шансів, якщо висуває кількох кандидатів, але вони у неї з'являються за умови єдиного претендента на президентську посаду — прем'єр-міністра. Саме тому, що він є прем'єр-міністром, це — найбільш оптимальний стартовий майданчик. Крім того, лояльність до влади формується не через спікера чи голову НБУ, а саме через голову уряду. Якби сьогодні будь-хто став прем'єром, він автоматично отримав би свої 5 % підтримки.

Принципова відмінність од попередніх виборів — завершився процес злиття інтересів найвищої української бюрократії з інтересами серйозних бізнесових кіл.

— Сьогодні йдеться про те, що

Президент Кучма оголосив тендер на спадкоємність влади, — наголошує Володимир Полохало. — Не виключено, хоч маловірогідно, що цей тендер може виграти і "Наша Україна", судячи з поведінки оточення Віктора Ющенка. У В. Ющенка є дилема — або йти на вибори самостійно, ризикувати і, швидше за все, програти, або шукати шляхів підтримки з боку СПУ та БЮТ. Інших варіантів для нього об'єктивно не існує. Примноження його потенціалу можливе за умов переговорного процесу, причому, публічного.

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

“ДРУГ — ЦЕ НЕБЕЗПЕЧНА ІСТОТА, ЯКА ЗРАДЖУЄ”

— Кажуть, що з колишніх в'язнів теж виходять кепські законотворці, бо перебування за ґратами накладає свій відбиток. Тим часом у БЮТ четверо колишніх політв'язнів — Ви, Юлія Тимошенко, Левко Лук'яненко, Степан Хмара.

— Так кажуть ті, хто сидив. Народ обирає собі тих, хто відстоюватиме їхні права в законодавчому полі. Не йдеться про те — колишні політв'язні ці люди, чи ні. Чим більше людина пройшла випробувань, тим адекватніше вона реагує на подразники. Недарма є приказка — “За одного битого двох небитих дають”. Небиті мають таке ж відношення до народу, як правителі всіх часів і народів, що призначались. Якщо людина їздить на машині — не службовій, а власній, — що варта бюджету цілого району, вона може прийняти нормальний закон? Я ніколи не повірю. Чи якщо людина має підприємство — як вона може не лобіювати свій бізнес?

У парламенті мають бути не юристи — вони пишуть найгірші закони — вони ніколи не прив'язують їх до існуючого стану речей. Так само економісти пишуть погані економічні закони, бо найменше розбираються в забезпеченні законодавчого поля, бо знають тільки виробничі проблеми. Але не знають, що спричиняє ці проблеми. У парламенті мають бути політики — а не історики, юристи, економісти.

— **Взагалі-то, в нас ніде не вчать на політиків.**

— Так само, як жоден вуз не готує письменників, поетів чи розумних і добрих людей. Політик — це сукупність знань і досвіду, він розуміє, що в нього є винятково державні інтереси. Це не той, хто йде на компроміси, це той, із ким на них ідуть. Дурниця, коли кажуть, що політика — це мистецтво компромісу. Так говорять ті, хто боїться. Або ті, кого боються. Чому виконавча влада ніколи не йде на компроміси?

— **З Вами часто йшли на компроміс?**

— Я на нього ніколи не йшов. Якщо люди потрапляють у в'язницю, це означає, що вони на компроміс ніколи не підуть. Зрада — це теж компроміс. Один український письменник, творів якого я не читаю, сказав колись: “Я зраджував і правильно робив, я зберіг себе і колосальний інтелект для майбутнього”.

Те, що я в парламенті — це вже компроміс, на який пішла влада, вона нічого не змогла зробити. Мене відпустили, хоч могли тримати, знаючи, що відпустити все одно доведеться.

На компроміс зі мною ідуть вороги. Зраджувати можуть тільки друзі — по позиційній лаві, це найнебезпечніша істота. Якщо на окрузі, крім тебе, ще троє депутатів — один від влади, другий — провладний, третій — від опозиції, знай, що саме останній зрадить.

— **Те, що сталося з УНА-УНСО — зрада?**

— З УНСО нічого не сталося. З УНА сталося те, що була зовнішня боротьба влади проти нас. Старе гасло — “поділяй і владаруй”.

Народний депутат Андрій Шкіль (БЮТ) має добрий вишкіл (перепрошую за тавтологію): займався журналістикою, керує право-радикальною організацією, сидів у в'язниці. Останнє вважає корисним досвідом, який придався б не одному парламентарію. Бо — “найгірші закони пишуть юристи”.

АНДРІЙ ШКІЛЬ: «Я — СТАРИЙ ПОЛІТИК»

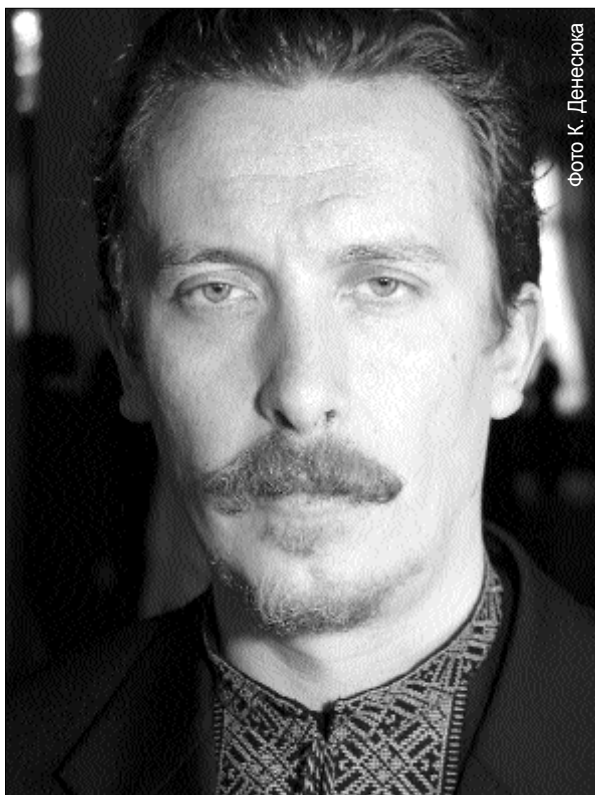

фото К. Денесюка

“КОЛИ ЛИТВИН СТАВ СПІКЕРОМ, ПОЛІТВ'ЯЗНЯМ ЗАКРУТИЛИ ГАЙКИ”

— **Однопартійці, що сиділи з Вами у в'язниці — скільки ще часу перебуватимуть там?**

— Це залежить від існуючого режиму, бо вони є політичними в'язнями. Судова справа це чітко довела, було сказано приблизно так — вони жодного кримінального злочину не вчинили, тому їм дають не максимальний термін, а тільки половину. Лише зміна політичної влади спричинить звільнення політичних в'язнів. Все, що можна робити, ми робимо, хоча можливостей дуже мало. Було звернення 276 депутатів до Апеляційного суду, щоб ця справу розглянули об'єктивно.

Зараз ведеться робота з відповідними структурами, щоб якось полегшити умови перебування хлопців. А умови жакливі. Я й досі відчуваю наслідки. Є закон про амністію, але статтю було обрано таку, що дуже важко добитися звільнення за цим законом. Тим не менш, я думаю, що наприкінці травня половина політичних в'язнів буде на волі.

Коли я там сидів, ставлення до нас було більш-менш коректним — були вибори, ніхто не знав, яка влада перемає. Тобто не було утисків, але й розслабитися не давали. А коли спікером обрали Литвина, почали закручувати гайки — заборонили листування, заборонили передачі, побачення.

— **Є різниця між політичними та іншими в'язнями?**

— Немає, хіба що з не політичними можуть “працювати” на, так би мовити, комерційних засадах. Можу сказати, що люди скрізь є — і там також. Я зустрів у тюрмі багатьох нормальних, добрих і принципово чесних людей. Вони були там із багатьох причин, але не тому, що скоїли якісь злочини.

— **Серед охоронців є люди?**

— Ті, що працюють менше місяця, ще залишаються людьми. Далі їх називають по-різному. Хіба, коли про

щось треба попросити, звертаються “начальнику”. Перебування на цій посаді рік чи два по краплині вичавлює з людини людину. Я б пропонував, щоб посади наглядачів тощо були тимчасовими — тоді ті люди не будуть втраченими для суспільства. Якись пільги їм давати... У них зарплата — 100 гривень. Коментарі зайві.

— **Скільки Вас було у камері?**

— У мене камера була на 10 осіб. Бувало, там жили 13 чоловік, бувало і 5. Що таке сучасна камера? Тюремний корпус було збудовано ще за часів царіци Катерини, недарма приміщення називають “катькою”. Таргани, сморід, що в'їдався у стіни сотнями років. Освітлення — тільки штучне. Якщо пробивається хоч промінчик денного, вважається, що це комфортна камера. Денне світло ми бачили тільки раз на добу під час прогулянок. І під час рідкісних побачень — там було вікно, заграбоване, звичайно, але не забите повністю залізом — “намордником”. Коли перебуваєш там, найважче — це розрив із зовнішнім світом. Немає передач — краще голодувати, бо те, що там дають, їсти неможливо. Дають борщ, вилловлюєш картоплю, промиваєш її в 20-ти гарячих водах, потім у 60-ти холодних, потім знімаєш сантиметр верхнього шару і тушкуєш приблизно годину. Після того можна було її вживати. Навички, які отримуєш там, незайві у житті взагалі. Або хліб — їсти можна тільки верхній шар, півсантиметра, решта використовується як замазка.

Система наших в'язниць принижує не просто права — людську гідність. Треба апіорі відкидати те, що всі, хто у в'язниці — злочинці. Згідно з законодавством, перебування в слідчому ізоляторі не є покаранням, але умови там такі, що це саме покарання, ще до того як призначать його термін за ґратами. Порівнюючи з тим, як утримують довільно ув'язнених і невинних людей, які тільки чекають вирішення своєї долі, — перші живуть у готелі. І

це не місяць-два, а три-п'ять років.

— **Як депутат Ви намагалися щось змінити у цій системі?**

— Звичайно, у мене є з десяток законопроектів у цьому напрямку, але я добре знаю, що нічого не зміниться, поки держава не змінить свого ставлення до закону. Він має не карати, а регулювати. Я багато виступаю з того приводу, що забороняючих законів має бути набагато менше від регулюючих. Це мають бути революційні зміни у правовому законодавстві.

Новий Кримінальний кодекс значно жорсткіший від того, який був у 1960-ті роки. Я доросла людина, мене не зламає в'язниця, але туди потрапляють діти. Повний абсурд — дитину можна або ув'язнити, або нічого їй не зробити, навіть штрафів якихось нема. У дитини повністю забирають одяг, видають все тюремне — від білизни до черевиків. Знайдуть цивільний одяг — карцер. Буквально за два тижні з цих дітей формуються люди, які зроблять тільки кримінальну кар'єру, в них уже немає майбутнього. Я не вірю, що хтось із “малоліток” потім зможе стати студентом.

— **В'язниця була найсерйознішим Вашим випробуванням?**

— Випробування — це коли людина має вибирати. Наприклад, запропонували комусь із опозиційної фракції 100000 доларів за перехід, для нього це був тяжкий момент вибору. Мені не пропонували, але якби раптом, була б дуже проста відповідь. У мене було б усе просто, бо в мене — рівна дорога, найважча для подолання. Так, не завжди прямий шлях є найкоротшим до мети, але це для тих, хто любить кривити душею, для них тоді багато випробувань. У мене немає свого бізнесу, я не лобіюю чийсь інтереси, моя родина не задіяна у якихось керівних структурах. У мене є мама, дружина і незабаром буде дитина, і в мене є мета — покращити державу, в якій живу. Я хочу жити в добрій державі, в найкращій у світі. Я прихильник Платона — законотворці не мають бути власниками. Не йдеться про бідну владу, бо така найдорожче коштує. Депутат Верховної Ради отримує трохи більше, ніж прапорщик СБУ.

— **Не так вже й погано отримує.**

— Депутатові платять 1200 гривень, прапорщиків — 700, а офіцер СБУ має 3500. А скільки платять міністрів? Порівняйте його офіційні заробітки з його приватною дачею. Влада має бути чистою. Якщо і є серед керівників людина з небездоганною біографією, то має бути інша — гарант, що та людина нічого поганого не зробить. Відходить та людина — це сигнал, що може бути щось не так.

Націю і державу формує меншість. Але інший спосіб — вимагати, щоб меншість змінилася. Зараз є опозиція — впливайте на неї, на Ющенка, щоб був рішучий. Якого ви захочете, таким він і буде. Хай він молодий політик, але він вже не банкір. Тут не йдеться про його вік, я — старий політик, мій досвід втричі перевищує його.

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

фото О. Купахметова

«СПАСЕННА ПЛАНЕТА» - МЕТА МІЖНАРОДНОЇ АКЦІЇ

ЛЮДИНА – СОВІСТЬ ДОВКІЛЛЯ

Як наша Сонячна система з планетою, котру називаємо Земля, невіддільна від решти Космосу, так само й людина — істота суто космічна — єдина у видимих і невидимих тілесних і духовних взаємозв'язках зі всім сущим у Світобудові. Що людина усвідомлювала свою перворідну єдність із Космосом з давніх давен, свідчень чимало: засвоївши вчення великих попередників, зокрема Григорія Сковороди з його єдності людського, природно-космічного й трансцендентного, божественного світів, і Володимира Вернадського — про ноосферу як наслідок осмисленої життєдіяльності людства, справді органічного елементу буття Всесвіту, Микола Чмихов зумів

переконливо показати нерозривну єдність еволюції Космосу й людства.

Це тим більш важливо, бо 21 березня ц. р. ми перейшли в нову космічну епоху — епоху Водолія. Зрештою, йдеться, шановний читачу, не стільки про знання минулого нашої планети й України, скільки про усвідомлення особистої відповідальності кожного з нас за долю своєї держави, нації, родини на порозі нових випробувань. Відповідальність, яку напрочуд гостро відчував український педагог Костянтин Ушинський, кажучи про гармонійний зв'язок людини і довкілля, національно-історичного краєвиду, що формує особу, характерні мовні особливості: «Мова народу — найкращий квітик усього його духовного життя, що

починається далеко за межами історії. Цей квітик ніколи не в'яне й розвивається вічно. У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина», — підкреслював учений, наголошуючи на невіддільності творчої сили народу та навіть атмосферно-природних явищ від суто людських почувань і стану краєвиду — колиски генотипу нації.

Недуга одного народу послідовно відбивається на стані духовного здоров'я людства, хвороба планети — на всій Світобудові. Та чи вміємо ми, сьогодні, спостерігати, відчувати, осмислювати власні переживання, враження, викликані втратою дорогої людини, наблизненням суспільної трагедії, обов'язково пов'язані зі станом довкілля, емоційним резонансом

внутрішнього світу? А що вже казати про феноменальні, надзвичайні випадки, що, проте, запам'ятовуються назавжди.

ЗАРАДИ СЕБЕ — ОТЖЕ ЗАДЛЯ БЛИЖНЬОГО

Збагімо, що коли древні пропонували людині пізнати саму себе, то передусім турбувалися про належний розвиток спостережливості. Нічого незвичайного в цьому немає — просто потрібно стати уважнішим до себе та до ближніх, повсякчас пам'ятаючи, що саме ми відповідалі за стан довкілля — передусім — якістю своїх

во блага — воно відкриває браму обох світів».

Частенько трапляється, що саме Ваш нервовий зрив, шановний друже, мав значно важливіші наслідки, ніж т. зв. «світові події». Лишень націленість на спільне благо й визначає результативність наслідків наших душевних порухів, і щоденної праці. Якщо усвідомлювати працю як категорію духовну.

Саме знання про діалектичну спільність матеріального й духовного світів забороняло лихословити на адресу небіжчиків. Уявімо собі, що близька нам людина зайнята важливою справою за сусідньою стіною. Хіба ми не постаримося оберегти її спокій? Ми подбаємо навіть про всілякі засоби, котрі допоможуть їй швидше завершити дуже потрібну працю. Ми думатимемо про успішне її завершення і намагатимемося, аби наші помисли сприяли праці. Правда ж, цей стан і думки відрізняти-

муться від буденних? Адже ми знаємо, що близька нам людина осьдечки, по сусідству. І нам навіть дуже хочеться бачити наслідки її праці, але хіба ж можна дозволити собі порушити зосередженість друга, коханої, брата? Тож і запасаємося терпінням, знаючи, що зустрінемося, коли прийде урочний час.

Багато що хотілося б розповісти, застерігають Учителі Живої Етики, але ж не забудемо про обережність. Ми вчинимо так, бо любимо ближнього свого. Жодного кривослів'я не допустимо, щоби хвили дисгармонії не зашкодили успішній праці. Ми не сумуватимемо за ілюзорною втратою, бо твердо знаємо, що друг перебуває поряд. Не наполягатимемо й на тому, щоб дорого нам людина проявилася тілесно. Якщо умови будуть гармонійні, вона обов'язково так і вчинить.

Отож турбота про гармонію потрібна для обох Світів. Якщо поряд завершується важлива праця, ми не повинні сваритися чи бешкетувати. Навіть у земному пощоденні люди намагаються зробити щось радісне в ім'я відсутнього. Наприклад, зберегти речі, що ними дорожив ближній... Якщо ми подбаємо про те, щоб сув'язь, котра єднає нас, не рвалася, чітко усвідомлюючи, що людина, яка відійшла у кращий світ, просто закінчила термін свого земного відрядження, ми вчинимо правильно. Бо в кожного з нас єдина мета, проте строки й шляхи — різні.

ПОРЯТУНОК — У ГАРМОНІЇ

Впритул наблизилися до цієї очевидної, але досить таки призабутої істини, послідовно відстоюваної першим президентом Україн-

ської академії наук, світової величчю вченим В. І. Вернадським, переселенці з міста-супутника ЧАЕС Прип'яті, запропонувавши всім, кому не байдуже майбуття Землі, зважити на останнє застереження людству, що ним став Чорнобильський катаклізм, і віддавати щорічно 10 хвилин спільній молитві за кращу долю планети (див. «СП» № 14 за 2002 р.). Благословене владикою Філаретом у 1998 році, це послання клубу «Земляки» землянам, що започаткувало Міжнародну акцію «Спасенна планета», (див. сайт in World Wide Web — <http://www.wsn.edn:8080/~brians>) вкотре вже знову гуртує людей доброї волі на спільні помисли про красу любові, спроможної на акт очищення ноосфери від злоби й заздрості, лихослів'я й цинізму, що стали справжнім бичем цивілізації, спричинюючи пошесті, землетруси й погодні аномалії.

Так вчення про ноосферу починає працювати на майбутнє: люди планети спільно стають 26 квітня з 20.00 до 20.10 за київським часом (17.00—17.10 за Гринвічем) до вкрай потрібної роботи — моделювання майбутнього (див. «СП» № 17—18 за 2002 р. та інтернет-сайт <http://lib.userlib.ru/samizdat/10025>). І чим якіснішою, відповідальнішою буде робота наших душ, тим чіткішими, ближчими стануть її наслідки.

...Катаклізми в житті людства були й будуть, але в наших силах — протистояти їм усією потугою серця, спраглою істинною гармонією між Космосом і планетою, зовнішнім і внутрішнім світами кожного з нас. І якщо будь-яке земне свято чи поминальний день ми відбудуватимемо так, як до цього закликають «Земляки», Земля

Аспірант університету штату Вайомінг (США) Кім Генрі, яка теж свого часу знайшла інформацію про «Спасенну планету» в інтернеті на сторінках професора Поля Брайнса, надіслала свій вірш «Життя». А колега Поля Брайнса професор Вашингтонського університету Бірґітта Інгемансон, розповідаючи, як щиро відгукнулася на заклик про спільну молитву мешканці міст Moscow та Pulpman, наводить фрагмент із листа отця Девіда Е. Розиджа: «Дорога Бірґітто! Дякую за пропозицію приєднатися до Вас у День Пам'яті та Надії. Я буду щасливий стати до молитви 26 квітня, починаючи з 9-ї години (за місцевим часом — **ред.**). Це благородна справа. Як нагадував наш поет Тенісон: «Що більше справ, то більше молитов — і мрії світ ми вирвемо з байдужості заков...»

«DIO VEDE — DIO PROVVED» («Бог бачить — Бог забезпечить»), зазначив, одним із перших відгукнувшись на акцію «Спасенна планета», професор Уго Персі з університету м. Бергамо, який переклав «Звернення до землян» на італійську і передав його в екологічну асоціацію LE-GAMBIENTE (Ліга Середовища), що має свої осередки в 15 містах Італії.

Щороку 26 квітня в церкві Св. Павла міста Понтиклун Об'єднаного Королівства Великої Британії (УК) відбувається недільна служба, під час якої вікарій церкви Глін Аустін або молодий священик Джонатан Левисон урочисто зачитують «Звернення...» зі спеціально видрукуваного до цієї події церковного буклету, розданого кожно-

У США хвиля масового протесту проти війни, що потрібна лиш тим, кому вона «мати рідна», все наростає. І зовсім не дивно, що серед учасників антивоєнних маніфестацій — активісти «Спасенної планети». Американський літератор Дуглас Лемб у своєму листі зазначає: «Я так сильно хочу, щоб життя у цьому світі стало краще! І мене завжди дивувала думка, що насправді це зовсім не важко зробити — потрібно лише, щоб усі люди поважали життя, поважали одне одного та, зневажаючи божевілля війни, цінували цю прекрасну планету!». Він, до

СЛОВО З ГЛИБИН СЕРЦЯ

му парафія з тим, щоб мешканці міста могли 26 квітня о 17.00 за Гринвічем приєднатися до всіх, хто молиться в цей час за спасіння й краще майбуття планети. Організатори акції «Спасенна планета» в УК — доктор технічних наук Джон Гріффітс та його дружина Глініс.

Такі ж молебни відбуваються й у Німеччині. Це сталося завдяки тому, що свого часу одна з перших пропагандистів «Спасенної планети» викладач німецької мови Київського політехнічного університету Ольга Сергіївна Омельчук залучила до цього проекту колиш-

нього міністра культури НДР Освальда Вуцке, frau Тетяну Ігнатівич-Ніч, яка опікується Червоним Хрестом у Кельні, пастора Маріану Квакборнер із Франкфурта-на-Майні, Манфрета Боерле, який координує зусилля об'єднання «Людина і довкілля», відповідальну особу з Брауншвайга Мар'яну Островську, котра, як з'ясувалося, має родичів у Боярці, що під Києвом... Мар'яна Островська повідомила, що парафіянам Брауншвайга Звернення чорнобильців зачитує особисто пастор Йоган Кон. До того ж у Німеччині й Авс-

трії щороку поширюється коло релігійних, екологічних та суспільних громад, які підтримують акцію «Спасенна планета», повідомляють екологи Йоханна Шумайер й Сюзанна Хеннінг. Особливо активні мюнхенське об'єднання «Матері проти ядерної енергетики» й тамтешня українська громада.

Ольга Сергіївна Омельчук залучає до акції і своїх студентів, — як і професор Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, доктор філології Анатолій Ткаченко та доктор психології з Московського університету Адольф

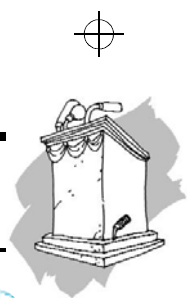
Хараш. Позаминулого року до них приєдналися студенти й викладачі з Києво-Могилянської Академії.

В Азії акцію підтримали Всесвітній Духовний Університет Брахма Кумаріс (Індія), «Центральна-азиатський Толстий журнал» (м. Бішкек, головний редактор М. Узмитель) та товариство жертв ядерного бомбування Хіросіми «Джуно» (Японія). Надійшла й звістка з Таїланду: Натчатон Манакіша запевняє прип'ятчан, що вони не самотні у своєму прагненні допомогти планеті — він зі своїми друзями теж приєднується до Всепланетної молитви.

Акцією опікується ЮНЕСКО, Грінпіс, Українська Рада миру (Марія Преображенська) та Фонд культури (Борис Олійник), Союз «Чорнобиль» — жіноча громада Руху за мир, який очолює чималий гурт науковців і науковців мік Д. М. Гро-авники духов-вєства України та інших країн, слушно вважаючи її однією з форм духовного єднання людства. Проте чи стане Акція справді повноцінною, чи матиме значний практичний ефект — залежить від кожного з нас. **Бо тільки від серця до серця передається щире бажання бачити Природу справжнім Храмом, заповідним Спасителем.**

На фото: Джон Гріффітс із дружиною й дітьми міста Понтиклун.

• Сторінку підготував Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

ПАРЛАМЕНТ

17 квітня Верховна Рада рекордною кількістю голосів (335 із 450) затвердила програму дій Кабміну. Згідно з Конституцією, Рада не має права упродовж року піднімати питання про недовіру уряду. Нагадаємо, що раніше тільки уряд Віктора Ющенка надав свою програму на затвердження парламенту, а всі інші українські уряди навіть не думали цим займатися. Таким чином, затвердження програми є більше політичним питанням, аніж економічним.

Програма Януковича обіцяє, що українську економіку чекає зростання показників на 5—6 %, а в 2004 році — на 8 %. Що означають ці цифри, можна зрозуміти виключно у зіставленні з показниками інших країн. Так, за даними ООН за рівнем ВВП на душу населення Україна посідає аж 102 місце поряд із Гватемалою та Сурінамом. З такими темпами зростання Україна не дуже швидко зможе надолужити своє відставання.

Кабмін обіцяє реформу податкової та пенсійної системи, спрощення порядку реєстрації підприємств та скорочення кількості перевірок, продовження приватизації. Найбільш гострим пунктом програми є приватизація та реструктуризація вугільної промисловості, яка є домінуючою в Донецькому регіоні, звідки родом прем'єр. План Кабміну активно критикують профспілки. Голова Конфедерації вільних профспілок України Михайло Волинець вважає вугільну реформу засобом отримання грошей для використання у президентських виборних перегонах.

На думку багатьох експертів програма уряду не містить чітких стратегічних напрямків роботи, тому її треба сприймати виключно як політичний документ. Цієї ж точки зору дотримується і лідер блоку "Наша Україна" Віктор

ТРІУМФ І ТРАГЕДІЯ ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА

Ющенко, який вважає, що до цього документа треба підходити виключно в політичній площині.

Але найбільш інтригуючим був інший момент — поставлений одразу ж на голосування проект закону про вибори на пропорційній основі було знову провалено завдяки фракціям більшості. Хоч деякі представники опозиції заявляли, що існували домовленості з прем'єром щодо обміну голосів опозиції за підтримку цього закону. Провалення законопроекту спровокувало чергову кризу в парламенті, який пішов на відпочинок.

Що ж зараз у політичних розкладах? Уряд — має річну недоторканість, але може бути звільнений у будь-який момент Президентом. А у вітчизняній політичній історії рішенням парламенту був звільнений зі своєї посади, та ще й без жодних пояснень, лише один прем'єр — Віктор Ющенко. Тож великої впевненості у своєму перебуванні на посаді прем'єр таки не має. Наразі Янукович довів, що він відданий президенту, і що для нього "благословення" й адмінресурс важливіші від самостійної гри й авторитету серед виборців.

Перебуваючи з робочою поїздкою у Греції, Президент Леонід Кучма заявив, що прем'єр-міністр В. Янукович може стати кандидатом у Президенти і має шанси стати главою держави, якщо його уряд виконає свою програму дій або, принаймні, зробить те, що від нього залежить, для її виконання. Відповідаючи на питання, чи може В. Янукович, виконавши програму уряду, стати кандидатом у президенти і наступником,

глава держави відзначив, що "можливо, абсолютно". І додав, що відхилляється слово "наступник", оскільки воно означає передавання влади.

Слід підкреслити, що впродовж останнього тижня всі підконтрольні есдекам канали тиражували численні думки про Януковича як майбутнього єдиного кандидата від влади. А безкоштовно послуги соціал-демократи, як відомо, не надають. Можна припустити, що глава президентської Адміністрації навмисно готує прем'єра для фальстарту, щоб передчасно "спалити" цю кандидатуру. І дуже близький до

Малюнок Є. Григор'єва

ЗА ЛАШТУНКАМИ

ЯК ЦЕ БУЛО

Ексклюзиву з лідером "Нашої України" треба чекати довго — вперше до прес-служби Віктора Андрійовича кореспондент "Слова Просвіти" зверталася ще наприкінці минулого року. Зустріч в офісі блоку відбулася напередодні Вербної неділі.

Процедура приготувань до інтерв'ю така — спочатку треба надіслати перелік запитань до Віктора Андрійовича, потім знову чекати. Потім настає той знаменний день.

Біля офісу "НУ" в діловій частині столиці (через паркан — резиденція посла США) зустрічають охоронці, з якими ми добрих півгодини мило спілкувалися на навколополітичні теми. Документів і вмісту сумки не перевіряють. У призначений час приїжджає прес-секретар В. Ющенка Ірина Геращенко. Вона каже, що від одного з моїх запитань треба відмовитися. А саме — як Віктор Андрійович ставиться до епітету "месія" поруч зі своїм іменем? Я відмовлятися не хочу. Ірина каже, що це побажання мого майбутнього співрозмовника і що "у "Просвіти" не так часто є можливість ексклюзивної розмови з лідером блоку". Дипломатично. Далі прес-секретар телефонує моему редактору, Любові Голоті. З реплік Ірини можна зробити висновок, що діалог відбувається загалом у дружній, але не теплій атмосфері. Одне слово, про месіанство питатиму іншим разом.

А поки що піднімаємося поверхом вище до кабінету Віктора Андрійовича. Мабуть, тут добре попрацював дизайнер — меблі "під Ренесанс", між робочим столом і вікном — телескоп (В. Ющенко любить спостерігати за небесними світилами), на видноті — портрет матері, Варвари Тимофіївни, поруч — складені охайним стосом вишиванки. Затишно.

Господар кабінету напівсерйозно цікавиться, який питиму алкоголь. Оскільки коньяку немає, буду пити мінеральну воду, він сам — каву. Починаємо спілкуватися. Дещо зі сказаного Віктором Андрійовичем уже доводилося чути раніше на форумі "Нашої України", дещо — вперше. Загалом, як і завжди, вміння Віктора Андрійовича відповідати на журналістські запитання багато, але не конкретно, і цього разу виявляється на висоті. При цьому він уникає називати прізвища політичних опонентів, об'єднуючи їх загальним терміном "влада". Ми розмовляємо трохи більше за годину. Потім на його мобільний телефонує нардеп Гурвіц. Потім час дякувати за розмову. На прощання Віктор Андрійович просить "кланятися всім". Ірина Геращенко просить надіслати їй матеріал перед тим, як його буде надруковано. Це не тому, що в "Нашій Україні" є цензура, просто з метою уникнення якихось неточностей, пояснює мені прес-секретар.

Так я взяла ексклюзивне інтерв'ю у Віктора Ющенка.

Л. П.

ПРОГНОЗ

Перший у списку, звичайно, Віктор Ющенко (за нього проголосували 62,2, 7 % респондентів, якби вибори відбулися наступної неділі, політологічний прогноз — 24,5 %). Далі рейтинг такий: Петро Симоненко — 16,5—15,0 %, Юлія Тимошенко — 10, 9—9,1, Олександр Мороз — 7,4—7,3, Віктор Янукович — 6,1—7,3, Віктор Медведчук — 5,5—4,4, Сергій Тигипко — 3,3—2,5, Володимир Литвин — 2,6—3,2.

Враховуючи інформаційний, кадровий та матеріальний потенціал усіх гравців, Володимир Полохало виділяє ще чотири (з 27) найбільш реальні варіанти розвитку подій. Другий — В. Ющенка підтримують БЮТ та СПУ, В. Янукович — єдиний кандидат від влади, П. Симоненко самостійно йде на вибори від КПУ. Така ситуація найбільш виграшна для лідера "Нашої України" та опозиції загалом — тоді В. Ющенко набирає 45,4 % голосів, П. Симоненко — 19,4, діючий прем'єр — 17,0. Майже те саме, що в 1999-му, коли єдиною альтернативою Л. Кучмі був керівник комуністів. Перший варіант теж сприятливий для Віктора Андрійовича, бо тоді у другий тур виходить він і Петро Миколайович.

Варіант 3: Симоненко — кандидат від КПУ, СПУ та БЮТ, Янукович

ТАК МИ БУДЕМО ОБИРАТИ В 2004?

Їх може бути семеро, але переможцем стане тільки один. Хто саме з чудової сімки — залежить від того, який з 27 ймовірних варіантів спрацює. Варіанти опрацювали політолог Володимир Полохало і команда експертів журналу "Політична думка". Всі разом вивчають електоральні перспективи можливих претендентів на президентську посаду в 2004 році.

— від влади, Ющенко — самостійно від "НУ". Тоді Ющенко отримує 34,2 %, Симоненко — 30,5, Янукович — 16,1.

Варіант 4: тепер СПУ, КПУ та БЮТ висувають кандидатом Мороза, решта кандидатів — ті самі, що у варіанті 3. Тоді — за головного соціаліста голосують 30,5 %, за Ющенка — 30,9, за Януковича — 18,1.

Нарешті, варіант 5: Ю. Тимошенко стає кандидатом від БЮТ, СПУ і КПУ, далі див. варіанти 3 і 4. За такого стану справ підсумки опитувань респондентів і політологічний прогноз суттєво відрізняються. Респонденти: Тимошенко — 32,4 %, Ющенко — 25,9, Янукович — 18,2. Прогноз — Ющенко — 29,4 %, Тимошенко — 28,0, Янукович — 21,2.

Варіант, про який сьогодні можна забути — єдиного кандидата висуває опозиційна четвірка. Так само партія влади не має шансів, якщо висуває кількох кандидатів, але вони у неї з'являються за умови єдиного претендента на президентську посаду — прем'єр-міністра. Саме тому, що він є прем'єр-міністром, це — найбільш оптимальний стартовий майданчик. Крім того, лояльність до влади формується не через спікера чи голову НБУ, а саме через голову уряду. Якби сьогодні будь-хто став прем'єром, він автоматично отримав би свої 5 % підтримки.

Принципова відмінність од попередніх виборів — завершився процес злиття інтересів найвищої української бюрократії з інтересами серйозних бізнесових кіл.

Ірина КОЛЯКА

— Сьогодні йдеться про те, що Президент Кучма оголосив тендер на спадкоємність влади, — наголошує Володимир Полохало. — Не виключено, хоч маловірогідно, що цей тендер може виграти і "Наша Україна", судячи з поведінки оточення Віктора Ющенка. УВ. Ющенка є дилема — або йти на вибори самостійно, ризикувати і, швидше за все, програти, або шукати шляхів підтримки з боку СПУ та БЮТ. Інших варіантів для нього об'єктивно не існує. Примноження його потенціалу можливе за умов переговорного процесу, причому, публічного.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

«НЕ ХОЧУ, ЩОБ «Я ЛЮБЛЮ УКРАЇНУ» ПИСАЛИ ТІЛЬКИ НА БАМПЕРІ АВТО»

Можна багато говорити про популярність, рейтинг, поступ чи відступ найвідомішого українського політика. Краще все ж таки хоч раз із Віктором Ющенком зустрітися — для ексклюзивного інтерв'ю.

«НАША УКРАЇНА»
І БЮТ — РІЗНІ СТРАВИ,
АЛЕ ОДИН ОБІД

— **Вікторе Андрійовичу, Вас, як зразок толерантного, інтелегентного політика часто протиставляють політику радикальному — Юлії Тимошенко. Що Ви думаєте про таке протиставлення?**

— Кожен є особою, у кожного є свій погляд на те, як розбудовувати те, що називається Україною. Подивіться на українську громаду — чому вся вона не опозиційна? Або чому вся громада не ліва? Чому в «Нашої України» один рейтинг довіри, в іншого об'єднання — інший? Все просто: політик — це віддзеркалення.

Якщо ви розумієте цих людей і виражаєте їхню точку зору, у вас буде стільки ж симпатиків. Якщо ви розумієте одну частину... У мене викликає повагу кожна частина — права вона чи ліва, бо і те, і те — українці. Та говоримо зараз про те, як вийти на системну політичну поведінку. Я переконаний, що на неї може вийти тільки та політична сила, яка є носієм доволі широкого політичного спектру. Бо те, що ми ненавидимо і хочемо змінити — це українська влада. Єдине джерело, яке дає владу — це виборці, це народ. Якщо ми хочемо мати виборчу підтримку кожного українця, ми повинні його розуміти і говорити його словами про його ідею.

Є багато відповідей на те, чому українці різні. Але відповідь для політика така — якщо хочеш мати підтримку людей, зрозумій їх філософію.

— **Усе ж таки — чому сьогодні протиставляють Ющенка і Тимошенко?**

— Це не є протиставлення. Це все одно, що ви сідаєте за обід — коли з'їли борщ, замовляєте друге. Мене дивує такий підхід — що ми повинні бути, як зерна китайського рису, однакові. Та ні, ми є різні, різне суспільство. Знаєте, що написано на державному гербі Індонезії? 150 мільйонів, здається, 14 чи 13 тисяч островів. Представники влади, які перебувають на цих різних островах, мабуть, у житті ніколи не збиралися до купи. Та це одна країна. Що написано на символі країни, територію якої навряд чи об'їхав колись якийсь імператор чи глава держави? «Ми — різні, але єдині».

— **Коли ж реально об'єднаються «Наша Україна» і БЮТ?**

— Якщо говорити про той сектор, з яким працює Юлія Володимирівна, я глибоко розумію його. Але я хочу до цього сектору, який складає 6 чи 7 %, додати ще 30 чи 40 %. Це та Україна, в руках якої може бути доля майбутнього. Це ключове. Що стосується формалізації, я не хотів би вести дискусію в одному напрямку. Давайте звернемося до історії — ви ніколи не ставили собі запитання, чому влада, яка має всього 6 % довіри, панує в цій країні?

— **Тому, що вона — влада.**

— Це не відповідь. Згідно зі статтею енно Конституції «народ є єдиним джерелом влади», і я хотів би перевести дискусію в іншу площину — не тому, що влада — це

влада, а як вона стала такою владою. Яка не має довіри, бо її підтримали всього 11, 2 % — і то, я думаю, що це був переважно контингент психікарен, або спеціальних закладів, або був наявний елемент глибокої фальсифікації. Навіть за українськими мірками — чому ж такий довгий період існування цієї влади? Вона панує не тому, що сильна, а тому, що зробила таку модель розбрату серед політичних і громадських сил, що ми з юрби ще не встигли зробити народ. Влада боїться, що на цій території сформується народ, то краще тримати отару. Візьміть політичну тему — 125 партій. А тепер подивіться на польську модель — чому влада завжди піклується, щоб поруч із нею завжди була політична система, яка імплементує позицію влади? Чому в нас минають роки і немає тих сил, які формують провладну більшість і політично підтримують владу? Бо тримати роздрібнену політичну систему із маленькими політичними силами — це єдина форма ручного управління країною. Якщо ти не допустиш політичної консолідації, можна проводити будь-яку приватизацію — ніхто й не муркне. Можна робити будь-який розподіл національних ресурсів — жодна сила не виступить і не скаже, що це — не національна, а нелюдська політика.

— **Віктор Ющенко може подолати політичну роздрібненість?**

— Я зіткнувся з цим півтора року тому, під час виборів, коли за стіл переговорів треба було запросити 10 різних політичних сил, цілком відмінних. Я звернувся до них: усе це треба забути — чи ви ліберали, чи ви християни, чи націонал-патріоти. Якщо хтось буде говорити, що лише у нього правда, а комусь треба змінюватися, це буде повторення нашої десятилітньої історії. А єдина формула об'єднання — коли кожен відмовиться від чогось свого, від частини свого еґо.

ЯКЩО ЗБИРАЮТЬСЯ
БІЛЬШЕ ТРЬОХ,
ЦЕ НЕБЕЗПЕЧНО
ДЛЯ ВЛАДИ

— **А від чого не відмовиться «Наша Україна»?**

— Ми не відмовимся від протестних форм поведінки, хоч проблем України майдан не вирішує. Не майдан дає відповідь на цю клініку — чим зараз хворіє Україна? На це відповідає інтелект нації, еліта — ділова, журналістська, політична — різна. Не емоції вирішують, а інтелект. Ми не будемо йти шляхом, що «Наша Україна» просить до неї приєднатися, і ми ні до кого не будемо приєднуватися. Ми кажемо: давайте спільно зробимо проект, який є консолідуєм. Таку ініціативу запущено — на недавньому форумі «Нашої України». Ми хочемо, щоб заговорили регіони, щоб відмовилися від цієї плебейської політики — сильний центр і слабка периферія, вічне правило української політики останніх 12 років. Такий формат ми запропонували.

— **Він уже втілюється?**

— У цьому кабінеті дуже часто буває Юлія Володимирівна. Он там

З архіву: Віктор Ющенко зустрічався з представниками «Просвіти» напередодні виборів-2002

навпроти — місце Матвієнка, а це — місце Мороза. Там «зелені» сидять, були соціал-демократи, але не ті, про яких ви думаєте (*йдеться не про СДПУ (о), а про соціал-демократичну партію Юрія Буздугана — ред.*). Над спробою консолідуватися постійно висить велика довбня — бо в цьому не зацікавлена Банкова, адміністрація Президента. Вона пильно слідкує — де збираються більше трьох — це небезпека для діючої влади.

Що у нас люблять? Дай чітку відповідь — «я — свій, ти — чужий», поділи політичний світ на чорне і біле. Тоді ти наш хлопець, і ми це розуміємо. А ви прийдіть на мою Сумщину і спробуйте поділити на дві масті — отримаєте фіаско. Так само, як у Криму чи деінде. Якщо будемо водити ту саму козу, що й три чи десять років тому, тоді ми — безграмотні політики.

— **Під час голосування по програмі уряду в парламенті «Наша Україна» проявила грамотність?**

— З одного боку відбулася дискусія по програми уряду. Я ніколи не коментував її як економічний документ і можу сказати, що руки економіста, руки міністра економіки там нема. Якщо ми хотіли мати ефективну політичну модель, вона повинна випливати з інших координат і з великим моніторинговим механізмом. Бо говорити про те, вдалася програма, чи ні, можна через півроку, якщо українці тоді хоч на стільки стануть жити краще. Тим часом немає критерію ефективності, немає політичної оцінки. Я це говорив і прем'єру, і уряду — якщо ми хочемо зробити послугу Україні, давайте випишемо фінансову політику з точки зору трьох завдань. Перше — соціальна сфера і робочі місця, заробітна плата, пенсія. Друге — пенсійна реформа, третє — комунальна. Або бюджетна, або фіскальна. Такої макрології немає.

Коли говорити про політичну складову, наша сила не була тією,

що всеохоплююче підтримувала програму. Ми знаємо, що уряд № 1 не по вулиці Грушевського, а на Банковій. Питання формування політичних союзників — дуже делікатне, але мені хотілося б бачити уряд самодостатнім. Мені було цікаво, чи для прем'єра є актуальним закон про пропорційну виборчу систему? І ще низка законів, що могли б легко модернізувати діючу політичну систему.

Було сформовано наше ставлення до програми. Це був жест простягнутої назустріч руки, гадаю, що фракція вчинила унікально правильно. Стівідсотково підтримати програму неможливо, відхилити — політично короткозоро.

— **Але цю простягнуту руку відкинули.**

— Те, що відбулося далі, безумовно, прикро. Похитнулася довіра. Коли результати діалогу залежать від того, що потиснули руки і ніякого папірця не пишеш, бо знаєш, де ти живеш і що можна писати. Те, що ми зараз говоримо, я переконаний, вже в трьох кабінетах стає відомо. А в політиці, скільки б ми не говорили про прозорість, є певна конфіденційна сторона. Те, що не відбулось і спроби колег, з якими велися переговори, — мене це вже не цікавить.

— **Вас ще цікавить те, хто написав «листи від Ющенка»?**

— Я здався б наївним, коли сказав би, що розраховую тут на допомогу правоохоронних органів. Ця влада не зорієнтована на те, щоб захистити честь і гідність будь-кого в державі.

Якщо ви непровладно зорієнтовані, незалежно від того, якою діяльністю займаєтеся, можете наступного ж дня бути побитим, як побили головного лікаря Мукачівської лікарні — бо там ступала нога Ющенка. Якщо ви ректор вузу і дозволили зібрання «Нашій Україні», матимете велику проблему, щоб зберегти свою посаду — як це сталося з ректором Запорізького уні-

верситету. Якщо ви не соціал-демократ нульовий, матимете складні стосунки з пожежниками, санстанцією і закінчите, можливо, у місцях позбавлення волі. «Лист» — це лише один із епізодів.

— **Петро Порошенко недавно говорив про помилку блоку під час виборів. Якою була ваша помилка?**

— Я розумію, що це виглядало б привабливо, якби я зараз себе відшмагав батогом по спині — і те помилка, і те помилка. Але давайте подумаємо — якщо за півроку до виборів з'являється політична сила, яка перемагає усі ліві і праві, то мабуть, відповідь треба почати з того, що це блискуча сила, яка знайшла правильні точки — чого хочуть люди. Це головне.

Я ставив за мету створити таку політичну систему, щоб кожен громадянин міг не тільки написати на бампері авто «я люблю Україну», а серцем і розумом відчув, що це найкраща у світі земля. А те, що могло бути краще, що гірше... Дехто каже, що була помилка у виборі людей. Можна зробити порівняння — якщо від нас відійшло відсотків 12, а від Юлії Володимирівни — 25 — це помилка чи ні? Багато з тих людей, що пішли, ось тут у мене стояли на одному коліні, клялися в тому, ким для мене стануть у 2004 році. А потім вони три дні п'яні, не можуть очей підвести. Це люди, яким я давав з рук перші можливості в їхній кар'єрі.

Та коли над тобою стоїть влада, яка завтра може забрати долю у 2000-3000 людей на твоєму підприємстві... Коли за одним дорученням ламається те, що творилося роками, коли влада говорить: ти хочеш чи не хочеш бути головою федерації профспілок? — але є одна умова. Я не розумію і не приймаю цю умову, але не маю права сказати, що так само повинна думати людина, до якої з цим звернулися. Переконаний, що Стоян не виграв від цього — посада нічого не варта. Я йому довіряв. Якби сказав, що мав право не довіряти, це було б нещиро. У нього був вибір, він його зробив.

Чи Щербань, голова ліберальної партії. Кожне засідання, яке проводимо, починається так: Вікторе Андрійовичу, візьміть до уваги те, що ліберальна партія і Щербань — це не одне й те саме. Вона підтримує блок у 24 області.

— **Коли виборці побачать розгніваного Ющенка, якого вже «довела» влада?**

— Це ви мене хочете слабким побачити?

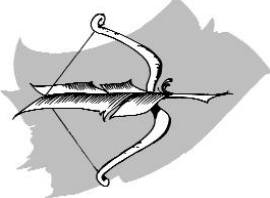
— **Хіба розгніваний — це слабкий?**

— Якщо почнуть говорити мої емоції... Вони у мене часто проявляються, повірте. Недавно прочитав цікавий афоризм — сильна влада не та, яку бояться, а яку люблять. Гнів, лайка у виконанні політиків, те, до чого звикло українське суспільство — це патологія. Ви колись бачили розгніваного Гавела чи Квасневського? А це класичні європейські політики, одна з їхніх головних рис — терплячість. І це не тому, що в них емоцій немає.

— **Політологи надто часто дорікають Вам нерішучістю.**

— У собі я рішучий, ця рішучість — тільки моя. Формою рішучого окрику чи неповаги до чийось позицій нічого не досягнеш.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД, ЩО ПЛЕКАЄ МУЖНІХ

Постановою Кабінету Міністрів України у червні 1997 року на базі пожежно-технічного училища було створено Черкаський інститут пожежної безпеки, якому присвоєно ім'я Героїв Чорнобиля. Це високе звання навчального закладу отримав заслужено — страшний стихія можна протиставити лише високу майстерність та відвагу. Всі ці якості властиві випускникам навчального закладу. Серед них багато таких, які йшли на подвиг, жертвували своїм життям заради Батьківщини, заради врятування людей та збереження від вогню народного добра. Виконуючи свій професійний обов'язок із попередження та гасіння пожеж у населених пунктах та на об'єктах народного господарства, понад 50 випускників за мужність і професійну майстерність нагороджені високими урядовими нагородами.

Під час ліквідації аварії на Чорнобильській атомній електростанції 26 квітня 1986 року десятки випускників навчального закладу, серед яких були лейтенанти Володимир Правик і Віктор Кібенюк, показали всі ті кращі якості, яких вони набули в рідних стінах. За мужність і самовідданість, проявлені при ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, Володимиру Правіку і Віктору Кібенюку було присвоєно високе звання Героїв. Їх нагороджено Почесною відзнакою Президента України — зіркою "За мужність", іменами Володимира Правика та Віктора Кібенюка названі вулиці в Черкасах та інших населених пунктах України. На честь випускників, які проявили мужність у боротьбі зі страшною стихією, курсанти створили пам'ятник "Героям Чорнобиля".

Навчально-матеріальна база інституту, що включає понад 50 навчальних кабінетів і лаборато-

Микола Григорович Шкарабура, кандидат технічних наук, доцент, дійсний член Академії будівництва України, ректор Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, генерал-майор внутрішньої служби

рій, лекційні та актові зали, бібліотеки, стрілецький тир, критий спортивний манеж, три спортивних зали, комплекс для пожежної-стройової та психологічної підготовки, спортивні майданчики, замський військово-спортивний табір, уможлиблює належну підготовку фахівців із вищою освітою та проведення прикладних наукових досліджень для Державної пожежної охорони.

Один із принципових напрямів у навчальному процесі — його практична направленість. Більшість занять проходить не в аудиторіях, а в безпосередньому контакті з вогнем, на полігонах та в навчальних центрах. Головна увага приділяється озброєнню курсантів, студентів і слухачів знаннями та навичками вмілих дій в екстре-

мальних умовах, так званих нестандартних ситуаціях. Для цього практикується проведення занять у теплосилокамері, на смугі психологічної підготовки, на висотах, проведення комплексних занять на об'єктах із застосуванням бойової техніки навчальної пожежної частини, вивчення характерних та резонансних пожеж на полігоні Державної пожежної охорони в Чернігівській області, розташованому поблизу м. Прилуки. Такі навчання, хоча й вимагають значних затрат, дають змогу курсантам і студентам ознайомитися з протипожежним захистом нафтопереробного виробництва, новою пожежною технікою, випробувати себе...

Усі свої зусилля колектив інституту спрямовує на зміцнення зв'язків із зарубіжними навчальними закладами аналогічного профілю, для чого й укладені угоди про співробітництво в галузі вдосконалення підготовки фахівців для пожежної охорони та науково-дослідну співпрацю з Академією протипожежної служби МВС Російської Федерації, Командно-інженерним інститутом Міністерства з надзвичайних ситуацій Республіки Білорусь, Варшавською Головною школою пожежної служби Головного управління пожежної охорони Польщі тощо.

За рейтингом вищих навчальних закладів України "Софія Київська" інститут у 2000 році увійшов до складу 10 кращих військових вищих навчальних закладів України. У 2002 році Генеральною дирекцією міжнародного академічного рейтингу "Золота Фортуна" інститут був нагороджений срібною медаллю "Незалежність України" в номінації "За вагомий внесок у справу підготовки висококваліфікованих кадрів для пожежної охорони України".

Випробовування на мужність

У боротьбі з вогнем є місце і красуням

Нові завдання та перспективи постають перед колективом інституту в зв'язку з реорганізацією Державної пожежної охорони, що здійснюється сьогодні. Адже чим могутнішою стає людина, тим більшої шкоди вона завдає природі, тим глобальніший масштаб мають аварії і катастрофи, що загрожують вже не окремій людині чи її сім'ї, а народові й людству в цілому. Тому й не дивно, що у більшос-

ті зарубіжних країн давно існують єдині загальнодержавні рятувальні служби — мобільні, добре оснащені технікою, готові прийти на допомогу в будь-яких надзвичайних ситуаціях, викликаних техногенними чи природними катаклізмами.

Із врахуванням досвіду зарубіжних країн, у 1996 році в Україні також було створено Міністерство з питань надзвичайних ситуацій у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. З перших днів працівники новоствореного міністерства відмінно зарекомендували себе при ліквідації наслідків пожежі в готелі "Тозбей" у м. Стамбул (Туреччина, листопад 1996 року), здійсненні пошуково-рятувальних робіт у турецькому м. Кьорфез, що постраждало від катастрофічного землетрусу (серпень 1999 року), ліквідації наслідків катастрофічних повеней на території Закарпатської області, аварій на шахтах Донбасу та зарубіжжя.

Однак, відсутність належної матеріальної бази, розгалуженої мережі дієздатних підрозділів заважала повноцінному виконанню девізу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій "Запобігти, врятувати, допомогти", поставлених перед службою завдань. Тому цілком логічним кроком є указ Президента України від 27 січня 2003 року "Про заходи щодо вдосконалення державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій", спрямований на органічне поєднання підрозділів Державної пожежної охорони та рятувальних служб Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій.

● **Марина ТОМЕНКО**, науковий співробітник Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України капітан внутрішньої служби
Фото **Сергія ФЕДОРЕНКА**

На сцені інституту

Навчальний корпус інституту

Практична підготовка — запорука майбутніх перемог

СЛАВЕТНІ

Лев Гузар (26.12.1858 — 29.07.1923) — нотаріус Галича, громадсько-культурний діяч, активний член “Просвіти”. У всі часи посада нотаріуса була відповідальною, але тоді їх називали “державними мужами довір’я”; призначалися Міністерством справедливості у Відні, а від 1920 р. — у Варшаві. Платні з державної каси вони не одержували. За свої нотаріальні дії та послуги нотаріуси брали від клієнтів гононар згідно з нотаріальним тарифом. Вони мали можливість займатися посаду нотаріуса протягом всього свого життя на підставі рішення Нотаріальної Палати й Апеляційного Суду у Львові. Нотаріальна контора Лева Гузара містилася в його житловому будинку, який був характерним прикладом одноповерхової міської забудови періоду класицизму.

Парадний вхід у будинок увінчувався рослинною ліпниною у поєднанні з античними дитячими фігурками. Над входом вище карнизу знаходився невеликий трикутний фронтон. Цікавими в архітектурному вирішенні були спарені прямокутні вікна будинку, декоровані пілястрами коринфського ордеру та сандриками у вигляді рельєфного зображення карниза. Біля будинку в розкішному саду росли пальми і цвіли магнолії. Лев Гузар не тільки професійно вирішував проблеми галичан, але, будучи розсудливим господарем, давав лад у своєму маєтку разом із дружиною, якій ще належала пишна кам’яниця у Львові, що поєднувала функції житла та торгового підприємства. Ця багата родина володіла великою земельною ділянкою біля свого будинку в Галичі, а також полем близько 10 гектарів під св. Станіславом (с. Шевченкове). Власники також запровадили вирощування полуниць і помідорів, що на той час у наших краях вважалося рідкістю. Біля дому, в саду та на полі, працювали місцеві жителі, в основному з с. Залукви. Ще в далекому 1895 р. сім’я Гузарів узяла на виховання Серафиму Комарницьку, яка стала для них прийомною донькою. Але вже через рік дружина п. Гузара народила сина і дівчина тоді вже няньчила його. Та йшли роки... У 1911 р. С. Комар-

ки чинили грабунок. Не був винятком і будинок Лева Гузара. Господар, коли повернувся до Галича, побачив обшарпані та голі стіни свого колись багатого та гарного помешкання.

Коли у Галичі отримали звістку про Листопадовий зрив у Львові (1918 р.), в місті організувався тимчасовий комітет у складі нотаря Лева Гузара, хорунжого УСС

гарматного полку УГА під командою сотника Ю. Шепаровича. Після закінчення п’ятирічних студій у Відні в 1925 р. повернувся до Львова, де через рік одружився з Ростиславою Демчук у Кальнім, родинним селі молодого, де її батько о. Л. Демчук був парохом. Незабаром Я. Гузар одержав посаду книговода в Українському Земельному банку в Львові. Там записався

ла активне громадсько-політичне і релігійне життя. Впродовж 22 років працювала бібліотекарем і вчителем у початковій і вищій школах церкви Непорочного Зачаття. Водночас належала до Клубу Матерів при початковій школі Непорочного Зачаття і була його головою, а також членом Українського Патріархального Товариства.

Любомир здобув середню освіту в малій духовній семінарії у Стемфорді. З юнацьких років мав духовне покликання, вивчав філософію в Колегії св. Василя, 1954 р. здобув ступінь бакалавра. Богословські студії закінчив у Католицькому університеті у Вашингтоні. Іерейські освячення отримав 30 березня 1958 р., потім працював викладачем і префектом Стенфордської духовної семінарії св. Василя. Водночас був душпастирем у Кергонксоні (“Союзівці”) — оселі Українського Народного Союзу) і на оселі Спілки Української Молоді в Елнвілі штату Нью-Йорк.

Одночасно продовжував вивчати філософію у Фордгамському університеті. У 1967 р. здобув ступінь магістра, а в 1969 р. переїхав до Риму для продовження Богословських студій, які завершив доктором Богослов’я в 1972 р. (дисертація на тему “Митрополит Андрей Шептицький — провісник екуменізму”).

У Римі тісно співпрацював з Патріархом Йосифом Сліпим. У квітні 1977 р. вступає до монастиря Студійського Уставу Кастель-Гандольфо біля Риму, де Патріарх Йосиф висвячує о. Любомира в єпископи, призначає його архимандритом цього монастиря, також відповідальним за всі монастирі Студійського Уставу в діаспорі. У 1973—1984 роках Владика Любомир почав працювати духівником у Львівській духовній семінарії св. Духа. У 1995 р. заснував монастир Святого Теодора Студита в с. Колодіївка Тернопільської області.

1996 р. Папа Іван-Павло II визнав його повноважним архієреєм. Того ж року він був спочатку призначений Екзархом Києво-Вишгородським, а потім єпископом-помічником кардинала Мирослава-Івана Любачівського з делегованими правами глави УГКЦ. Відтоді єпископ Любомир стає фактичним керівником Церкви, представляє її у відносинах з іншими Церквами і державами, підписує найважливіші документи тощо.

На Виборчому Синоді Помісної УГКЦ 24 січня 2001 р. у Львові Главою-Патріархом — вибрано Владика Любомира Гузара, а 28 січня 2001 р. Папою Іваном Павлом II він був проголошений кардиналом Римо-Католицької церкви. Кардинальські церемонії та вручення кардинального капелюха відбулися 21 лютого 2001 в Римі.

Патріарх Любомир кардинал Гузар повернувся з минулого у майбутнє своєї України, щоб сказати нам: “Будьмо відважні, мужні, надіючись щонайперше на Господа Бога, бо Він є нашим Володарем. Дорога довга, кам’яниста, а може, і терниста. Христос сказав: “Не бійтеся. Я переміг світ!”

Вірю, що й ми переможемо всі нинішні негаразди у дорозі до правди.

● **Віра ГЕМБАРСЬКА**, ст. наук. співр. Національного заповідника “Давній Галич”

НЕ ЗАБУВАЙМО!

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ, або Післямова до статті В. Гембарської

Стародавній Галич стерло з лиця землі не Батисве нашествия у 1241 році, а комуно-радянська машина, яка мала свої критерії і постулати щодо оцінки історії княжої України. Навіть у 1960-ті роки, коли постало питання про будівництво енергозаступа Прикарпаття і його житловий центр міг би вписуватися у відродження Галича, то партбюрократія прийняла рішення про зведення теплової електростанції в Бурштині. Разом з тим, діяв таємний циркуляр щодо знищення всіх історичних пам’яток княжої Галичі. У післявоєнні роки сумнозвісної боротьби проти бандерівців, один заподадливий кадебіст заклавав десятки кілограмів тротилу під Шляхетську вежу Старостинського замку в Галичі. Так, за войовничим прагненням знищити бандерівський бункер (якого там ніколи не існувало), у провалля полетіла наша рідна історія — з мережаними шрами на цеглі й архітектурних деталях.

Заради спорудження міської лазні в центрі Галича знищено прадавню дерев’яну церкву Святого Миколая, яка за словами поета Ігоря Калинця була “чудом людської праці та віри”. Ще один землячок із Сокальщини перепрофілював костіол Пресвятої Діви Марії в Будинку культури. Не менш ревним атеїстом виявився і земляк із Самбірщини, який зруйнував дотла караїмську кінасу XVI століття. А “стоматолог Саша” ночами вивозив з храму караїмського народу старовинні торі і підвісники та продавав їх на торжищах у Львові. Коли було знищено всі Божі храми, то взялися за кладовища. Донині в руїні стоять, незважаючи на національність, єврейський і караїмський цвинтарі, над нещасними тлінними останками німецьких солдатів пролягало чорне пасмо асфальту галицького автовокзалу, а від стрілецької і повстанської слави залишилися подекуди поодинокі хрести.

Найбільший глум підбожники XX століття вчинили над храмами XVI століття в селі Шевченкове і кафедральному соборі XVI століття в Крилосі. Сюди радянські атеїсти звозили класичну скульптуру із “освоєних” (за більшовицькою термінологією) костіолів Івано-Франківська.

З розпуки дробилися

на дровиття
золоті грона іконостасу
і шукали між бур’янами
вічний спочинок ікони.

І все це було майже в кожному селі Галичини — “П’ємонту України”. І це все робили не тільки “вани” із Вологодщини, а й свої рідні іванки-іваки...

Боже, яка ж то страшна спадщина, коли у своїй державі нерозумні чиновники знищують такі архітектурні шедеври, яким був родинний будиночок Патріарха Української греко-католицької церкви Любомира Гузара. І ще не раз задумуюсь: а чи не від побаченого на рідній Україні пішов передчасно з життя завідувач відділу україніки Конгресової бібліотеки у США Богдан Ясінський? На Святій Крилоській горі він побачив замуrowані цементом металеві пруті у святому камінні кафедрі Ярослава Осмомисла.

То чи не час збирати каміння, розкидане нашими проклятими марками?

● **Ігор КОВАЛЬ**, голова Івано-Франківського обласного об’єднання “Просвіта”

РОДИНА ГУЗАРІВ ЗВ’ЯЗОК ПОКОЛІНЬ ПО ДОРОЗІ ДО ПРАВДИ

Наприкінці XIX ст. давній Галич пишався не тільки своєю минулою величчю. Він жив і оживає заново своїми новими посталями, своїми великими особистостями.

Галич сучасний

Ярослава Гузара, десятника УСС Василя Мирона, гімназиста Богдана Макарушки та селянина Василя і Романа Дирдів. Комітет перебрав у свої руки владу в Галичі, а його збройний осередок під проводом В. Мирона захопив станицю державної жандармерії, ратушу та залізничну станцію. Нотареві Л. Гузару запропонували стати комісаром Галицької округи. У ті часи щонайстарший рангом українці ставав тимчасово комендантом міста, а найвищий судовий чи адміністративний урядник — судовим або повітовим комісаром.

Син Лева Гузара, Ярослав Гузар (1896—1963 рр.) — інженер, учасник Визвольних змагань і один

Будинок родини Гузарів

до хору “Сурма”. Після закінчення Другої світової війни 1945 р. перебував у Австрії біля Лінцу і як адміністратор мистецької групи “Муза” влаштував близько 120-ти концертів у тодішніх зонах: американській, англійській і французькій. По приїзді до Нью-Йорку 1949 р. став засновником хору “Думка”, в якому беззмінно займав посаду члена управління хору: скарбника, архіваріуса, а пізніше члена контрольної комісії.

Ярослав Гузар помер у грудні 1963 року в Детройті...

Любомир Гузар, син Ярослава і внук Лева Гузара, народився 26 лютого 1933 р. у Львові, закінчив тут Народну школу та перший клас гімназії. Мав старшу сестру Марту (13.07.1927 — 03.03.2001), яка теж закінчила Народну школу ім. Т. Шевченка і навчалася у Вищій торговельній школі. Батьки дали своїм дітям глибоке релігійне виховання та освіту. Належали вони до щасливих дітей, бо разом із батьками приходили до Катедрі св. Юра у Львові та слухали вдумливі проповіді великого Митрополита Андрея Шептицького, святі слова якого вкоренилися у їх серцях і стали духовною поживою на все життя. Якщо до цього додати ще особливо теплу родинну атмосферу, де завжди панувала любов до Бога, українського народу й України, то це були ті життєві чинники, які сформували душі дітей. З рідної домівки брат і сестра винесли почуття обов’язку, терпеливості, витриманості і любові. Перед приходом більшовиків у 1944 році родина Гузарів подалася у невідоме — на Захід: Зальцбург (Австрія), Нью-Йорк (США). Тут сестра Марта вийшла заміж за Зенона Василькевича, і вони пізніше оселилися в Детройті. Одночасно з родинними обов’язками (а було в них троє синів і дочка) Марта ве-

Фото О. Кутляхметова

Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар (праворуч) та отець Кен Новаківський

ницька вийшла заміж за М. Мигалю і Л. Гузар дозволив їм оселитися в одному зі своїх будинків, який знаходився на подвір’ї. Невдовзі мирне життя галичан перервала Перша світова війна. Коли розпочалися воєнні дії, родина п. Гузара тимчасово покинула Галич (можливо, проживала у Львові), а сім’я п. Мигалю залишилася наглядати маєток за певну винагороду. Проте в 1915 році Галич окупували війська царської Росії. Зупинившись на постій у будинках городян, російські воя-

із провідних діячів хорового мистецтва. Під час навчання у Станіславській гімназії брав участь у гімназійному хорі й оркестрі, яким часто сам і диригував. У 1915 р. його прикликали у ряди УСС, потім перевели до гарматного полку під командою сотника Воевідки. У часи Першої світової війни, після закінчення старшинського вишколу в Братиславі та після розвалу Австрії у 1918 році, як старшина, зголосився до Української Галицької Армії і його направили до третього

СЛАВЕТНІ

Лев Гузар (26.12.1858 — 29.07.1923) — нотаріус Галича, громадсько-культурний діяч, активний член “Просвіти”. У всі часи посада нотаріуса була відповідальною, але тоді їх називали “державними мужами довір'я”; призначалися Міністерством справедливості у Відні, а від 1920 р. — у Варшаві. Платні з державної каси вони не одержували. За свої нотаріальні дії та послуги нотаріуси брали від клієнтів гонорар згідно з нотаріальним тарифом. Вони мали можливість займатися посадою нотаріуса протягом всього свого життя на підставі рішення Нотаріальної Палати й Апеляційного Суду у Львові. Нотаріальна контора Лева Гузара містилася в його житловому будинку, який був характерним прикладом одноповерхової міської забудови періоду класицизму.

Парадний вхід у будинок увінчувався рослинною ліпниною у поєднанні з античними дитячими фігурками. Над входом вище карнизу знаходився невеликий трикутний фронтон. Цікавими в архітектурному вирішенні були спарені прямокутні вікна будинку, декоровані пілястрами коринфського ордеру та сандриками у вигляді рельєфного зображення карниза. Біля будинку в розкішному саду росли пальми і цвіли магнолії. Лев Гузар не тільки професійно вирішував проблеми галичан, але, будучи розсудливим господарем, давав лад у своєму маєтку разом із дружиною, якій ще належала пишна кам'яниця у Львові, що поєднувала функції житла та торгового підприємства. Ця багата родина володіла великою земельною ділянкою біля свого будинку в Галичі, а також полем близько 10 гектарів під св. Станіславом (с. Шевченкове). Власники також запровадили вирощування полуниць і помідорів, що на той час у наших краях вважалося рідкістю. Біля дому, в саду та на полі, працювали місцеві жителі, в основному з с. Залукви. Ще в далекому 1895 р. сім'я Гузарів узяла на виховання Серафиму Комарницьку, яка стала для них прийомною донькою. Але вже через рік дружина п. Гузара народила сина і дівчина тоді вже няньчила його. Та йшли роки... У 1911 р. С. Комар-

ки чинили грабунок. Не був винятком і будинок Лева Гузара. Господар, коли повернувся до Галича, побачив обшарпані та голі стіни свого колись багатого та гарного помешкання.

Коли у Галичі отримали звістку про Листопадовий зрив у Львові (1918 р.), в місті організувався тимчасовий комітет у складі нота-ря Лева Гузара, хорунжого УСС

гарматного полку УГА під командою сотника Ю. Шепаровича. Після закінчення п'ятирічних студій у Відні в 1925 р. повернувся до Львова, де через рік одружився з Ростиславою Демчук у Кальнім, родинним селі молоді, де її батько о. Л. Демчук був парохом. Незабаром Я. Гузар одержав посаду книговода в Українському Земельному банку в Львові. Там записався

ла активне громадсько-політичне і релігійне життя. Впродовж 22 років працювала бібліотекарем і вчителем у початковій і вищій школах церкви Непорочного Зачаття. Водночас належала до Клубу Матерів при початковій школі Непорочного Зачаття і була його головою, а також членом Українського Патріархального Товариства.

Любомир здобув середню освіту в малій духовній семінарії у Стемфорді. З юнацьких років мав духовне покликання, вивчав філософію в Колегії св. Василя, 1954 р. здобув ступінь бакалавра. Богословські студії закінчив у Католицькому університеті у Вашингтоні. Ієрейські освячення отримав 30 березня 1958 р., потім працював викладачем і префектом Стенфордської духовної семінарії св. Василя. Водночас був душпастирем у Кергонсоні (“Союзівці” — оселі Українського Народного Союзу) і на оселі Спілки Української Молоді в Елнвілі штату Нью-Йорк.

Одночасно продовжував вивчати філософію у Фордгамському університеті. У 1967 р. здобув ступінь магістра, а в 1969 р. переїхав до Риму для продовження Богословських студій, які завершив доктором Богослов'я в 1972 р. (дисертація на тему “Митрополит Андрей Шептицький — провісник екуменізму”).

У Римі тісно співпрацював з Патріархом Йосифом Сліпим. У квітні 1977 р. вступає до монастиря Студійського Уставу Кастель-Ган-дольфо біля Риму, де Патріарх Йосиф висвячує о. Любомира в єпископи, призначає його архимандритом цього монастиря, також відповідальним за всі монастирі Студійського Уставу в діаспорі. У 1973—1984 роках Владика Любомир почав працювати духовником у Львівській духовній семінарії св. Духа. У 1995 р. заснував монастир Святого Теодора Студита в с. Колодівка Тернопільської області.

1996 р. Папа Іван-Павло II визнав його повноважним архієреєм. Того ж року він був спочатку призначений Екзархом Києво-Вишгородським, а потім єпископом-помічником кардинала Мирослава-Івана Любачівського з делегованими правами глави УГКЦ. Відтоді єпископ Любомир стає фактичним керівником Церкви, представляє її у відносинах з іншими Церквами і державами, підписує найважливіші документи тощо.

На Виборчому Синоді Помісної УГКЦ 24 січня 2001 р. у Львові Главою-Патріархом — вибрано Владика Любомира Гузара, а 28 січня 2001 р. Папою Іваном Павлом II він був проголошений кардиналом Римо-Католицької церкви. Кардинальські церемонії та вручення кардинального капелюха відбулися 21 лютого 2001 в Римі.

Патріарх Любомир кардинал Гузар повернувся з минулого у майбутнє своєї України, щоб сказати нам: “Будьмо відважні, мужні, надіючись згоді перше на Господа Бога, бо Він є нашим Володарем. Дорога довга, кам'яниста, а може, і терниста. Христос сказав: “Не бійтеся. Я переміг світ!”

Вірю, що й ми переможемо всі нинішні негаразди у дорозі до правди.

● **Віра ГЕМБАРСЬКА**, ст. наук. співр. Національного заповідника “Давній Галич”

НЕ ЗАБУВАЙМО!

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ, або Післямова до статті В. Гембарської

Стародавній Галич стерло з лиця землі не Батієве нашествя у 1241 році, а комуні-радянська машина, яка мала свої критерії і постулати щодо оцінки історії княжої України. Навіть у 1960-ті роки, коли постало питання про будівництво енергове-летня Прикарпаття і його житловий центр міг би вписуватися у відродження Галича, то партбюрократія прийняла рішення про зведення теплової електростанції в Бурштині. Разом з тим, діяв таємний циркуляр щодо знищення всіх історичних пам'яток княжого Галича. У післявоєнні роки сумнозвісної боротьби проти бандерівців, один заподатливий кадебіст заклавав десятки кілограмів тротилу під Шляхетську вежу Старостинського замку в Галичі. Так, за військовим прагненням знищити бандерівський бункер (якого там ніколи не існувало), у провалля полетіла наша рідна історія — з мережаними шрами на цеглі й архітектурних деталях.

Заради спорудження міської лазні в центрі Галича знищено прадавню дерев'яну церкву Святого Миколая, яка за словами поета Ігоря Калинця була “чудом людської праці та віри”. Ще один землячок із Сокальщини перепрофілював костіол Пресвятої Діви Марії в Будинок культури. Не менш ревним атеїстом виявився і земляк із Самбірщини, який зруйнував дотла караїмську кінасу XVI століття. А “стоматолог Саша” ногами вивозив з храму караїмського народу старовинні тори і підсвічники та продавав їх на торжищах у Львові. Коли було знищено всі Божі храми, то взялися за кладовища. Донині в руїні стоять, незважаючи на національність, єврейський і караїмський цвинтарі, над нещасними тлілими останками німецьких солдатів пролягло чорне пасмо асфальту галицького автовокзалу, а від стрілецької і повстанської слави залишилися подекуди поодинокі хрести.

Найбільший глум безбожники XX століття вчинили над храмами XVI століття в селі Шевченкове і кафедральному соборі XVI століття в Крилосі. Сюди радянські атеїсти звозили класичну скульптуру із “освоєних” (за більшовицькою термінологією) костіолів Івано-Франківська.

*З розпуки дробилися
на дровиття
золоті зрона іконостасу
і шукали між бур'янами
вічний спочинок ікони.*

І все це було майже в кожному селі Галичини — “П'ємонті України”. І це все робили не тільки “вані” із Вологодщини, а й свої рідні іванки-іва-ники...

Боже, яка ж то страшна спадщина, коли у своїй державі нерозумні чиновники знищують такі архітектурні шедеври, яким був родинний будинок Патріарха Української греко-католицької церкви Любомира Гузара. І ще не раз задумуюсь: а чи не від побаченого на рідній Україні пішов передчасно з життя завідувач відділу української Конгресової бібліотеки у США Богдан Ясінський? На Святій Крилоській горі він побачив замуrowані цементом металеві пруті у святому камінні кафедри Ярослава Осмомисла.

То чи не час збирати каміння, розкидане нашими проклятими марками?!

Ігор КОВАЛЬ, голова Івано-Франківського обласного об'єднання “Просвіта”

РОДИНА ГУЗАРІВ ЗВ'ЯЗОК ПОКОЛІНЬ ПО ДОРОЗІ ДО ПРАВДИ

Наприкінці XIX ст. Давній Галич пишався не тільки своєю минулою величчю. Він жив і оживав заново своїми новими посталями, своїми великими особистостями.

Галич сучасний

Ярослава Гузара, десятника УСС Василя Мирона, гімназиста Богдана Макарушки та селянина Василя і Романа Дирдів. Комітет перебрав у свої руки владу в Галичі, а його збройний осередок під проводом В. Мирона захопив станицю державної жандармерії, ратушу та залізничну станцію. Нотареві Л. Гузару запропонували стати комісаром Галицької округи. У ті часи щонайстарший рангом українцями ставав тимчасово комендантом міста, а найвищий судовий чи адміністративний урядник — судовим або повітовим комісаром.

Син Лева Гузара, Ярослав Гузар (1896—1963 рр.) — інженер, учасник Визвольних змагань і один

Будинок родини Гузарів

до хору “Сурма”. Після закінчення Другої світової війни 1945 р. перебував у Австрії біля Лінцу і як адміністратор мистецької групи “Муза” влаштував близько 120-ти концертів у тодішніх зонах: американській, англійській і французькій. По приїзді до Нью-Йорку 1949 р. став засновником хору “Думка”, в якому беззмінно займав посаду члена управління хору: скарбника, архіваріуса, а пізніше члена контрольної комісії.

Ярослав Гузар помер у грудні 1963 року в Детройті...

Любомир Гузар, син Ярослава і внук Лева Гузара, народився 26 лютого 1933 р. у Львові, закінчив тут Народну школу та перший клас гімназії. Мав старшу сестру Марту (13.07.1927 — 03.03.2001), яка теж закінчила Народну школу ім. Т. Шевченка і навчалася у Вищій торговельній школі. Батьки дали своїм дітям глибоке релігійне виховання та освіту. Належали вони до щасливих дітей, бо разом із батьками приходили до Катедри св. Юра у Львові та слухали вдумливі проповіді великого Митрополита Андрея Шептицького, святі слова якого вкоренилися у їх серцях і стали духовною поживою на все життя. Якщо до цього додати ще особливо теплу родинну атмосферу, де завжди панувала любов до Бога, українського народу й України, то це були ті життєві чинники, які сформували душі дітей. З рідної домівки брат і сестра винесли почуття обов'язку, терпелі-вості, витриманості і любові. Перед приходом більшовиків у 1944 році родина Гузарів подалася у невідоме — на Захід: Зальцбург (Австрія), Нью-Йорк (США). Тут сестра Марта вийшла заміж за Зенона Василькевича, і вони пізніше оселилися в Детройті. Одночасно з родинними обов'язками (а було в них троє синів і дочка) Марта ве-

Фото О. Кутлахметова

Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар (праворуч) та отець Кен Новаківський

ницька вийшла заміж за М. Мигалю і Л. Гузар дозволив їм оселитися в одному зі своїх будинків, який знаходився на подвір'ї. Невдовзі мирне життя галичан перервала Перша світова війна. Коли розпочалися воєнні дії, родина п. Гузара тимчасово покинула Галич (можливо, проживала у Львові), а сім'я п. Мигалю залишилася наглядати маєток за певну винагороду. Проте в 1915 році Галич окупували війська царської Росії. Зупинившись на постій у будинках городян, російські воя-

із провідних діячів хорового мистецтва. Під час навчання у Станіславській гімназії брав участь у гімназійному хорі й оркестрі, яким часто сам і диригував. У 1915 р. його прикликали у ряди УСС, потім перевели до гарматного полку під команду сотника Воевідки. У часи Першої світової війни, після закінчення старшинського вишколу в Братиславі та після розвалу Австрії у 1918 році, як старшина, зголосився до Української Галицької Армії і його направили до третього

Коли б вона знала, чим все це закінчиться...
Коли б вона знала...

I
Пісок і вода... золото й синь... і молодий Бог, який виходить із хвилі морської до неї.
I — бухтонька.
Де лише вони, обласкані сонцем, обціловані сонцем, позолочені сонцем, що протягом безкінечно-кінечного дня світить лише для них... Сходить лише для них... Закохано й віддано...

Обганяючи ранок, поспіша їх зустріти. Ще по дорозі до моря. Бо й там, у таємничих глибинах підводних, думало лише про них... Ними тільки і марило...

А небо!..
Такої блакиті бездонної вона ще не бачила. Хіба що ві сні...

Та й сні були тут не такі, як удома. Як тиждень... два тижні тому. Бо вона і ві сні відчувала його ласкаву присутність: рука до руки, тіло до тіла, подих до подиху... І свої губенята, що брунькувались нестримним бажанням його обціловувати...

Вона й своє тіло полюбила лиш тому, що воно вже їй не належало...

Йому!.. Тільки Йому!.. До останнього нітика... До клітинки останньої...

І коли прощалися з бухтою, вона свою єдину прикрасу (срібні сережки) потай зарила під скелею. Принесла їх у жертву...

А потім був поїзд. Абсолютно не схожий на всі поїзди, що їх вона бачила досі. Кожен вагон наче скупаний в морі, морем пахло і зовні й всередині, довкола аж сяяло од засмагло-веселих облич, приязних усміхів, закоханих поглядів. Наче дивовижний поїзд оцей зібрав тільки нещодавно пошлюблених, які щойно відсвяткували свій місяць медовий.

II

“Ох, яка ж я щаслива!”

III

Вони й познайомились не так, як усі. В цьому, принаймні, вона була переконана.

Їй уже починало здаватися, що взагалі не існує хлопців, гідних якоїсь уваги.

Викосила, вигубила доценту люта війна, лишилися хіба що каліки. Та оті, що їх і в ступі не влучиш. І ціни їм зараз не скласти. Вишукували, винюхували, як би одружитись вигідніше. Щоб і красива була (коханка в постелі), й хазяйновита (хазяйка на кухні), щоб мала квартиру, бажано в центрі, і щоб її татусь був цабе неабияке: надійна щабелька до кар’єри успішної.

Замалим не заморську царівну винюхували.

А вона ж була ні царівною, ані красунею. Хоч ледь не пов’язала своє життя з отаким людоловом. Добре ж, що схаменулася вчасно!

Краще вже так: вузеньке ліжко дівоче, що старітиме разом із нею, маленька кімнатка на трьох, таких же, як і вона, незаміжніх, і робота, робота, якій вона до кінця себе віддаватиме. І навчання заочне у вузі.

Про кіно, про театр годі й думати.

Синя панчоха?

Що ж, синім панчохам теж треба жити на світі.

А тут — зустріч раптова.

Він стояв у гурті чоловіків — вона, поспішаючи, вирізнила тільки його.

“Є ще такі хлопці на світі!”

Хоч пройшла мимо, ледь глянувши, могла б присягтися, що упізнає його з першого ж погляду.

І на всю ніч, до ранку самісінького — щемом переповнене серце. Так, наче втратила щось найцінніше в житті.

А потім вона поспішала на поїзд. Зібралась до хворої матері, яка прислала листа. Не мати прислала — сестра. “Ти хоча б навідалась, мама ж тільки тобою і марить!”

Оте “марить” всерйоз її налякало. Відпросилася в директора школи, зібралася похапцем — і на вокзал.

А там черги до кас — кілометрові. А там наче все місто вирішило саме сьогодні рушити в мандри.

“Як же я до мами поїду?”

В розпачі застигла посеред залу.

— Не пощастило з квитком?

Оглянулась: ВІН!

Стоїть, усміхається приязно.

— Вам на який поїзд?.. Сійте на місці, спробую допомогти.

А вона й без цього остовпіла.

(Потім він сказав, що такого втілення розпачу не було на весь зал. Тим більше, що втілення це мало напрочуд миле обличчя).

Повертався, вимахуючи переможно квитком:

— Побігли!.. Бо запізнимось.

Підхопив її валізку зашмугляну, побіг попереду.

Уже в тамбурі згадала про гроші:

— А гроші!.. Гроші за квиток!..

Полізла до сумочки, боючись, що от-от рушить поїзд і вона не встигне розрахуватись.

— Потім! — недбало відмахнувся. — Ви коли повертаєтесь?

— За два дні!

— Точно?

Кивнула, що точно.

— Я вас зустріну!.. Щасливої!..

Потяг уже рушив, і він майже біг поряд із вагоном.

IV

Мама, здається, тому й захворіла, що вік доні не бачила, її любила найдужче, нею потай гордилася. Вона єдина приносила додому лише відмінні оцінки, здобула хоч і неповну, та все ж вищу освіту. Як здобувала, про це свідчив лиш одяг, що його доводилось ушивати та звужувати. Бо які статки у мами — вдови, що не діждалася чоловіка із фронту! “Пропав безвісти”, то й не платили навіть злиденної пенсії.

Мама враз ожила, вгледівши свого дорогого “мазунчика”. Тримала за руку, наче боялася, що дочка ось-ось підійметься і зникне. Весь світ оддавала за тиху розмову з дочкою.

А вона, невдячна, навіть розмовляючи з мамою, думала про нього.

“Невже це кохання?”

V

Перед тим, як сідати до поїзда, однесла до перукарні останню десятку. Перманент, манікюр-педикюр, хоч могла й обійтись без останнього: не буде ж перед ним роззуватися!

Сама на себе задивилася в люстро:

“А я ще мовби й нічого!”

Пальцем прислинила брови і вперше від-

Анатолій ДІМАРОВ

СПОКУТА

Оповідання

чула себе нормальною дівчиною. Не панчохою синьою.

Хоч їхала в плацкартному — сидячи спала-дрімала. Щоб не зіпсувати зачіску. І все в ній стискалось: зустріне?.. роздумає?..

Перон, майже порожній, поплив, поплив, смикнувся, застиг.

Не зустріві!..

Валізка, харчами напхана, (мама була переконана, що вона ж голодує і досі)... валізка мовби ще дужче поважчала, обриваючи руку.

“Теж мені, красуня заморська!”

Зупинилася посеред залу — поміняти руку. І хоч люди з обох боків обтікали її, й розмовляли, і кричали, й сміялися — нічого не чула й не бачила. Оглушлива тиша опустилась на неї, відділила од світу. Що завмер, здається, навіки.

— Пробачте, що запізнився!

Довкола враз усе ожило, зарухалось, гаряча хвиля так і хлопнула у груди, а він усміхався до неї, голублячи поглядом.

— Давайте вашу валізку. — Ухопив, аж присів. — Ви що, цеглу везете?.. Ходімо, бо нас тут і затовчуть.

Поцікавився одразу ж:

— Паспорт при вас?

— При мені.

— Дайте сюди.

— Навіщо?

— На виході міліція. Перевіряє документи.

І хоч давно уже скінчилась війна, коли зупиняли на кожному кроці, вона не здивувалась ніскілочки, дістала із сумочки паспорт.

— Отак буде краще. — Чомусь одразу ж сховав паспорт до бічної кишені.

Міліції вже не було. Та вона одразу ж і забула про паспорт. Йшла поруч із ним, ловила на собі його погляди. Весь час переживала за перманент: уцілів?.. Не розкуйовдився?..

Зупинилися перед якимось будинком.

— Заскочимо на секунду. Мені треба документи оддати.

Не здивувалася, чому і їй треба заскакувати. Покірно пішла. Зупинилися вже в коридорі перед дверима високими.

— Тут, — сказав він.

Дістав її паспорт, глянув мигцем на першу

й останню сторінки:

— Оксана?.. Вік мріяв зустріти Оксану!

Штовхнув двері і вони зі скрипом-рипом, неохоче, впустили їх до середини.

Кімната, вузька, як пенал. Вичовгана доріжка до єдиного канцелярського столу та двох рахітичних стільців перед ним. Голі-голі-сінькі стіни з височезним, як у соборі вікном... Ні, на стіні, що навпроти, засиджений мухами

кухлі, накраяний хліб на газеті...

— Треба ж відсвяткувати одруження, — сказав, мов виправдовуючись. — Сідай до столу, я зараз.

І подався на кухню.

Постояла, постояла, що мала робити — сіла. Тернула пальцем по стільниці — палець узявся сірим. Дістала хусточку, витерла хоч зі столу пилюку.

За спиною зашкварчало: з’явився Олег. Ніс величезну сковороду, повну яєшні. Вбухав зо два десятки яєць, як не більше...

Він побіг до редакції: конче потрібно було здати в номер якусь одноденку-замітку, Оксана ж заходилася порядкувати в квартирі. Що прибиралася, мабуть, ще до війни.

Прибирала і сама себе запитувала:

“Коли ж він мене поцілує?”

Цьомкнув ще в ЗАГСі оту сіреньку курочку, а не її.

І ще в неї було таке відчуття, наче вона просто зайшла сюди в гості. Ось прибере, візьме валізку, що сиротою стояла в сусідній кімнаті, і піде додому.

Таке все було нереальне.

VI

Пізніше, набагато пізніше вона поцікавилась:

— Що тебе так у шию гнало женитися?

Відповів, не задумуючись. Оксана вже звикла до того, що на будь-яке запитання у нього завжди була готова відповідь. Скаже, а потім уже думає, що він сказав:

Він і жив — лиш біжка.

— Тебе й кулі не могли наздогнати! — сміялась Оксана.

А й не могли! Повернувся з фронту — подряпани жодної.

Тож і тут: відповів, не задумуючись:

— Для цього були дві важливі обставини.

— Які, якщо не секрет?

— Не секрет... По-перше — закохався нестямно...

— Отак, з першого погляду й закохався?

— Ні, там на вокзалі, коли я тебе вперше побачив, мені тебе стало жалко. Жалко до щему у серці! Така ти була нещасна й беззахисна... А коли ти поїхала, коли тебе не було три дні, отоді я й закохався по-справжньому. Страшенно боявся, що ти назавжди залишишся коло хворої матері. А я ж і адреси твоєї не мав...

Вона одразу ж повірила, що отак можна закохатися. Згадала себе — там, біля хворої матері. Але — щоб сходу до ЗАГСу?!..

— А по-друге?

— По-друге, почали квартири ущільнюва-

ти. Підселяли тих, що стояли у чергах. А в мене ж двокімнатна на одного...

Ось воно!

— Ти ж і жук!

Аж тепер зрозуміла, чому він так квапився її прописати. Другого ж дня прописав!

Сказав би раніше про це — смертельно образилася б.

— Так я ж тебе по-справжньому полюбив! — переконував гаряче.

А її не треба було й переконувати.

В перший же вечір, коли знову заїли вермут жажливою тією яєчною, він запитав:

— Ти могла б ще трохи пожити у себе? Доки я умеблюю кімнату. Сама бачиш, на чому я сплю...

“Оце так заміжжя! Чоловік у перший же вечір виряджає із дому!”

Однак не заперечила.

Олег провів її до гуртожитку з наполовину спорожнілою валізою: поділилась, щоб він хоч обідав по-людськи.

“А тепер поцілує?”

Поцілував!

Тицьнувся губами холодними, притис на секунду, наче боявся затриматись...

— То я побіг... Завтра ж о сьомій вечора...

По дорозі домовились сходити в кіно.

— Біжи, — сказала прикро Оксана. Дивилася вслід і чомусь їй хотілося плакати.

VII

А потім вона була йому вдячна за оті де-сять днів. Коли губи його ставали все тепліші й тепліші. Коли шовечора йшли у кіно, чи то парком гуляли і деревина кожна їм кланялась. А в неділю — на річці цілісінкий день, де він учив її плавати і в перший же день ледь не втопив. Потягнув на глибоке, а вона ж вище колін зроду-віку не заходила у воду.

Вона засинала й просиналася з думкою про зустріч наступну, і дівчата, які жили разом з нею, все допитувались, в кого вона отак за-кохалася, а вона соромилася їм признатися, що вже заміжня; їй самій починало здаватись, що одруження ще жде їх попереду, — аж до того дня, коли розпочалися канікули і він при-ніс їй два квитки на поїзд у Крим, до Феодосії.

— Ледь відпросився в редактора. Ідемо завтра.

— Завтра?! — жახнулась Оксана. — Та мені ж треба зібратись.

— Та що там збиратись? Я вже дав телеграму, щоб зустрічали.

— Телеграму?... Кому?

— Однокашникові. Разом училися. Він там редактором. Зустріне й прилаштує, де слід.

Рано-вранці заспоїв (поїзд о сьомій), ви-хопив її майже з постелі (збиралася — всю ніч очей не зімкнула), у вагоні одразу з усіма пер-знаймився і всі уже знали, що вони щойно одружені, і поступилися їм місцем найкращим, і кожне запрошувало скуштувати смач-ненького, а в Феодосії їх справді зустрів одно-кашник, такий же яснооко веселий, як і Олег, і запхнув до “Вілліса”, що нагадував пофарбо-ваного в зелене жука на колесах, і повіз за кілька десятків кілометрів до татарського се-лища, що примостилось над морем (татара-ми тут і не пахло: вивезли всіх до одного, бо розгнівали Сталіна. Навіть Героя Радянського Союзу, разом з росіянкою дружиною, з якою він одразу ж по шлюбіві приїхав на деньок погостювати в батьків), і вони, облаштував-шись с'як-так, одразу ж до моря й побігли, й облюбували крихітну бухтоньку, якій Оксана на знак великої вдячності подарувала срібні сережки.

VIII

Вони досхочу й накохатися не встигли: Олега викликали до військкомату та й запро-торили на перепідготовку командного складу.

— Привезу ще одну зірочку, — нахваляв-ся, сміючись.

А їй хотілося плакати:

— Я ж тебе й провідать не зможу!

Бо не поруч — десь на Кавказі.

— Не тужи: два місяці пробіжать і не зчу-ємось.

Все в нього біжить!

Щодня писав бадьорі листи. Що в нього все прекрасно, служба йде, як по маслу. Та їх не дуже й муштрують: офіцери ж, не рядові..

І в кінці — обов'язкова приписка:

“А як пожива наше ліжечко?”

Тільки він міг до такого подуматися: змо-татись аж у Київ по ліжко. Он воно і стоїть. Ан-тикварне. Розкішне. З берези карельської. Пропахчене їхніми любощами. Молодими. Ненаситними. Сповненими такою ніжністю, що й сльозки навертались на очі.

IX

До його приїзду лишався тиждень, коли подруга покликала на іменини.

Не хотіла йти, але подруга пригрозила,

що перестане й вітатись.

Й от же плем'я жіноче: сумувать — суму-вала, кожен день рахувала, коли побіжить стрічати Олега, а й про перманент не забула, й манікюром кіттики оновила і перед люстром навертілась уволю, розглядаючи сукню нову і придбану Олега зустрічати.

І була тим щаслива, що всі чоловіки зупи-няли на ній погляди. Особливо колега, який сидів за столом поруч і змішив її дотепами. Обволікав поглядом приязним: одне око світ-ліше, а друге темніше. Вона вперше стріла людину з такими очима.

З кожним тостом, що лунали за столом, їй ставало веселіше й розкутіше. Фліртувала з сусідом — отим легким фліртуваннячком, що ні до чого не зобов'язує, і вальсувала із ним, дозволяючи йому себе притискати, бо випила й одну чарчину, і другу (“Е, хто ж так за іме-нинницю п'є? До дна треба, до дна!”) напро-чуд смачного вина.

І коли стали розходитись, відчула, що та-ки добре сп'яніла.

— Я вас проведу, — шепнув він їй на вухо.

І, вже на вулиці, взяв міцніше під руку.

Довів до будинку, піднявся по сходах...

— Дякую, я вже сама.

А він не йшов. Чекав, мабуть, поки вона зайде до квартири .

Тикала ключем — не могла потрапи в за-мок.

— Дайте я, — прошепотів, наче до чужої квартири скрадалися.

Одімкнув двері, зайшов слідом до кімна-ти, накинувся грубо і жадібно...

“Ні!.. Ні!!.. Ні-і-і!!!” — волав її мозок, а зрад-ливе тіло її враз ослабло, розкрилося і впус-тило у себе...

Пішов, наче втік. А вона лежала, розтоп-тана, розпластана, знищена. На шлюбному ліжкові.

Згодом зсунулася з постелі пом'ятої, поб-рела важко до ванни...

Напустила майже окропу, з головою ледь не пірнула: милася — ніяк не могла одмитися. Все в ній тремтіло, здригалось від огиди, во-на так ненавиділа своє тіло підступне, що ладна була його знищити, а разом і болісно нестерпну свідомість. Й оте “ні!” в розпачі би-лось під черепом.

Як вона у ту ніч не покінчила життя само-губством, не знала й сама.

X

Від тієї події жажливої минув місяць і за цей місяць сталося от що:

Протягом тижня, коли чекала — не чекала Олега (не знала, якого Бога молити, щоб він там надовше затримався... “Хай пізніше... Ну хоч трохи пізніше!.. З якими очима я його зус-трічатиму?..”) вона позбулася ліжка.

Антикварного. З берези карельської.

Не могла не те що спати — дивитись на нього!

А як доведеться лягати з Олегом?..

Краще померти!

За півціни оддала, і коли Олег спитав за-чудовано: “А ліжко куди поділося?” — поясни-ла, ховаючи очі, що розвелися клопи. Легіони клопів, замалим кров з неї не виссали, жод-ним робом не могла од них врятуватися.

— Невже ж я завіз разом із ліжком? — ди-вувався Олег. — Як же я їх тоді не помітив?... І вони наче нас не кусали...

Не знала... Нічого не знала... Знала тіль-ки одне: клопи її ледь не з'їли...

Це був жах, про який не варто і згадувати! Аж сама дивувалася, що отак переконли-во бреше.

— А на чому ми спатимем?

— На підлозі.

— Бо оте, парубоцьке, затовчене, Олег сам відніс друзів, який спав на газетах. Не забирати ж назад. Та вони на ньому й не вміс-тяться. Навіть “валетами”.

— Гаразд, — не довго тужив за антикварі-атом Олег. — Дістанемо інше... Металеве...

І, пославши газети, а зверху — постіль, вляглись на підлозі.

Олег невдовзі заснув, нею натішившись, а Оксана всю ніч плакала. Тихенько, щоб не розбудити Олега...

Здавалося, що життя безнадійно полама-не, що між нею й Олегом виросла непробив-на стіна, яку ні повалити, ні переступити.

XI

Спершу хотіла звільнитися зі школи... Зустрічатися щоденно з **отим** було понад її сили: так **його** ненавиділа!.. До того ж зда-валося, що всі уже все знають... Панічно бо-ялася, що хтось про **те** розкаже Олегові, який мав звичку заходити за нею після уро-ків. Але куди влаштується, коли українська школа одна-єдина в їхньому місті?..

І основна подія, що сталася вже після мі-сячних, що їх Оксана чекала — не могла до-чекатись, — вона завагітніла.

Збожеволіла б, коли б те сталося раніше! І, дитину виношуючи... від Олега, Олега, Олега! — здвеніло у ній — потроху до тямй приходила.

Не те, щоб забула зовсім, таке неможли-во забути, але гостре відчуття жаху, нестерп-ної перед Олегом провини, коли залишалось одне: упасти перед ним на коліна і в усьому зізнатися, а потім піти... на край світу забіг-ти... потроху, потроху зникало у часові, огор-талося мов би туманом, не так її терзало і му-чило.

Їй уже починало здаватися, що з появою дитини все мине, забудеться...

XII

І пологи, неймовірно важкі пологи, коли вона ніяк не могла розродитись... коли потуги то накочувались гарячими хвилями, то відсту-пали... щоб вона не померла одразу, а подов-ше помучилася... а дитина все ніяк не хотіла полишити материнського лона, в якому їй бу-ло так зручно і затишно... Пологи ці вона сприйняла як спокуту. І в потьмареній свідо-мості билось одне: “Так тобі й треба!.. Так то-бі й треба!..”

І довге, нескінченно довге одужання, коли до болісно набряклих грудей не доторкнутися — не те, що годувати дитину (годували інші, які поруч лежали), — теж сприйняла, як спо-куту.

А він засипав її квітами.

Щодня — отакенний букет... Щодня — ко-ротенька, всього з одного слова записка:

“Дякую!.. Дякую!.. Дякую!..”

І коли вона нарешті одужала, коли винес-ла обережно акуратний згорточок, у якому мирно посапував маленький Олешик, посадив її в таксі... Не в “Победу” — до машини роз-кішної, що возила пошлюбних, хоч до їхнього дому — три кроки ступити...

XIII

Коли вона помітила, що в сина різного ко-льору очі?

Коли її вдарило в груди... горло здуши-ло... вогнем обпекли синові очі?

Висмикнула з ліжечка, побігла до світла (“Здалось!.. Примарилось!..”) — на неї диви-лися різнокольорові очі.

Одне — світліше, друге — темніше.

Помітив і Олег:

— Ось поглянь, як нам синок догодив! Од-не око твоє, а друге мое.

Уже глянула... Ліпше б осліпнула!..

XIV

Син піростав — тулився до тата.

Без “жука” вже й заснути не міг: — Та, жук!..

Олег схилявся над ліжечком, натхненно виводив:

По дорозі жук, жук,

По дорозі чорний,

Подивився, дівчинонько,

Який я моторний!

Малий так і засинав, тримаючись за татів палець.

Син піростав — з кожним роком ставав усе більше схожим на того: і очі, і брови — над переніссям шнурочком...

Все ще не вірила, що таке могло скоїтись. Адже були місячні!

Якось прочитала про молоду сім'ю, що розпалася. Після того, як народилась дитина. Мати цієї дитини до шлюбу гуляла із негром і хоч від нього не завагітніла, а все одно, вий-шовши заміж за іншого, народила чорношкіре дитя.

Отже, таке могло бути. І сталося з нею. Поверталася з роботи — підгиналися но-ги в колінах: Олег уже все знає. Одчинить двері — побачить його нещадне обличчя. Не зважувалась одразу ж зайти до квартири. Стояла, вслухалася: вдома Олег, чи ще не прийшов...

XV

З року в рік, з місяця в місяць — череда днів безпросвітних. Без сподівань, без надії. Три богині, три Парки, пряли нещадно тонку ниточку її долі лихої і в будь-яку мить могли її обірвати.

Щоб не збожеволіла, лишали їй щороку невелике віконце: місяць в Карпатах. Куди во-на утікала разом з чоловіком та сином. Бо Олег мав усього місяць відпустки.

Воліла до віку лишатися тут. У найглухі-шому закуткові, де лише гори, небо, звірі і птахи.

Переїхати ж до іншого міста — годі й наді-ятись. Олега уже призначили головним ре-дактором, Олег став би дибки.

XVI

І настав рік тринадцятий...

XVII

Сама себе не впізнавала — дратувала кожна дрібниця.

Часто пуштрила сина (було за що пуштри-ти!), зривалась на крик, а одного разу, коли його до школи відводила (найчастіше робив те Олег) і щось йому по дорозі вичитувала, син, зупинившись, сказав:

— Ти мене, мамо, не любиш!

Як по обличчі ударив!..

Якось син прийшов зі школи і від нього тю-тюном так і несло.

— Ти куриш?!. Куриш?!. — лясь-лясь по обличчі. — Господи, за що мені така кара!

Ледь діждалась Олега.

— Дожилися!.. Хоч ти йому щось скажи!

Олег обійняв сина за плечі, повів до кім-нати сусідньої.

Що йому там казав, про що розмовляли, так і не довідалась. Тільки вийшов син: сліз повні очі.

— Я ніколи-ніколи не буду курити!

Повертаючись із школи, ще з порога запи-тував:

— Татко вдома?

Біг до татка — ділитись новинами свіжи-ми.

Без татка вже й дихнути не міг.

А татко — без нього.

XVIII

Його дружно ненавиділи учні.

Особливо за те, що чіплявся до кожної, на їхній погляд, дрібниці.

Зупиняв, довго й нудно вичитував. А то й вів до директора.

І тоді виклик до школи батьків — забезпе-чений.

Заочі називали Чумою.

— чума йде, тікаймо!

— Хлопці, Чума!

Навіть завуч якось йому зауважила:

— Вікторе Семеновичу, чи не здається вам, що ви переборщуєте?

— Олено Петрівно, я педагог, а не нянька!

Оксана ж намагалася з **ним** не стрічатись. Десятою дорогою обходити.

Як вона **його** ненавиділа!

І коли син якось сказав:

— Мамо, а Віктор Семенович дуже погана людина!

Коли син це сказав — не заперечила. Не обірвала сердито: отаке — про учителя!

— Він і справді нехороша людина. Ти од нього, синку, подалі...

Найбільше боялася, що вони стануть по-руч...

XIX

Олег нагло загинув, коли був у відряджен-ні. Їхній “Москвич” лоб у лоб зіткнувся із ван-тажівкою. Загорівся, зім'ятий, — не врятував-ся ніхто. Усіх так і ховали: в домовинах запа-яних. Три могили — три невигойні рани. Туж-на мелодія не могла заглушити ридань.

Вона лиш не плакала. Застигла у горі, і ту-га, слізьми нерозбавлена, так палила їй сер-це, що воно ото-от мало згоріти...

XX

А згодом повісився син: знайшлись добрі люди, які просвітили, хто його справжній бать-ко.

Лишив по собі коротку, як подих останній, записку:

“Ти нас зрадила!.. Зрадила!.. Зра...”

На останньому слові зламалось перо і він пожбурив ручку додолу...

XXI

І свідомість потьмарилась. І в голові реві-ло, гуло, боляче било у скроні: “Зрадила!!! Зрадила!!! Зрадила!!!”.

З МІЛІЦІЄЮ НА «ВИ», АЛЕ БЕЗ СТРАХУ

Продовження. Початок
у ч. 48, 49, 51 (2002 р.),
3, 4, 6, 11 (2003 р.)

Ситуація 10. До Вас прийшли податківці

У п'ятому розділі ми розглянули ситуацію, коли до Вашого офісу прийшли міліціонери, і ми з'ясували, що їхньому візиту обов'язково, згідно із законодавством, повинно передувати відвідування податківців чи працівників якихось інших контролюючих органів. Отож, розглянемо зараз ситуацію, коли до Вас прийшли податківці.

Усім відомо, що податківці просто так "в гості" не ходять — вони до Вас прийшли з перевіркою діяльності Вашого підприємства. **Є тільки два види перевірок: планова і позапланова.** Тому Вам, передусім потрібно поцікавитись, з якою перевіркою до Вас завітали. Якщо вони прийшли з плановою перевіркою (один раз на рік), то їх можна спокійно направити до головного бухгалтера — хай працюють. Якщо ж перевіряючі прийшли з позаплановою перевіркою, то з'ясуйте, чим вона викликана і попросіть, щоб вони Вас ознайомили із завданням на перевірку.

Перш ніж говорити про Вашу поведінку з податківцями, почитасмо їхні права і подивимось, чим може "загрожувати" Вам їхній візит.

Стаття 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" надає право органам державної податкової служби в установленому законом порядку здійснювати на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності та у громадян, в тому числі громадян — суб'єктів підприємницької діяльності, перевірки грошових документів, бухгалтерських звітів, декларацій та інших документів незалежно від способу подання інформації (включаючи комп'ютерний). Отже, не дозволити їм проводити перевірку Ви не можете.

Залежно від наслідків перевірки згідно з цією ж ст. 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" податківці мають право:

1. Вимагати від керівників та інших посадових осіб... усунення виявлених порушень податкового законодавства і законодавства про підприємницьку діяльність;
2. Застосовувати до підприємств, установ, організацій і громадян фінансові санкції у вигляді стягнення ...;
3. Накладати адміністративні штрафи;
4. Зупиняти операції платників податків, інших платежів на рахунках в установах банків...

Розглянемо вищезазвані повноваження податківців докладніше. Якщо після проведеної перевірки Вам буде запропоновано усунути виявлені порушення, Ви, ми думаємо, надто сперечатися не будете. Але якщо податківці забажають використати повноваження, наведені в другому і третьому пунктах — вимагатимуть сплатити певні фінансові стягнення або штраф, цього, звичайно, Вам робити не захочеться. Тут Вам потрібно провести нараду з бухгалтером, переглянути разом усі фінансово-банківські документи, які чимось не сподобалися податківцю, і сідати з ним за стіл переговорів. Ми певні, компромісне рішення Ви знайдете.

То настрої у Вас зовсім погіршаться, якщо податківці використають свої повноваження, наведені в четвертому пункті і призупинять рух коштів на рахунку Вашого підприємства. Вважайте, заморозили всю

роботу підприємства.

Ситуація й справді дуже серйозна, та Ви не панікуйте. Нумо, спочатку розберемося — коли, через які обставини вони можуть заблокувати Ваш рахунок. Ось що сказано з цього приводу в п. 2 "Положення про зупинення операцій платників податків на рахунках в установах банків, інших фінансово-кредитних установах", який через його важливість наводимо повністю:

"2. Згідно із Законом України "Про державну податкову службу в Україні", органи державної податкової служби за місцем державної реєстрації платника податків або місцезнаходженням установи банку, в якому знаходяться їх рахунки, мають право зупиняти операції на цих рахунках в установах банків за винятком випадків, передбачених пунктами 4.4 та 4.5 цього Положення, у разі:

- 2.1. Відмови органам державної податкової служби у проведенні документальної перевірки;
- 2.2. Недопущення посадових осіб органів державної податкової служби для обстеження приміщень, що використовуються для одержання доходів або пов'язані з утриманням інших об'єктів оподаткування незалежно від їх місцезнаходження;
- 2.3. Недопущення посадових осіб органів державної податкової служби до обстеження обладнання, електронних контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем, що застосовуються для розрахунків за готівку із споживачами, вагокасових комплексів, систем та засобів штрихового кодування;
- 2.4. Неподання бухгалтерських звітів, балансів, податкових декларацій (розрахунків), декларацій про валютні цінності;
- 2.5. Неподання органам державної податкової служби та їх посадовим особам звітів про застосування електронних контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, інших платежів;
- 2.6. Непред'явлення суб'єктами підприємницької діяльності: свідоцтв про державну реєстрацію, спеціальних дозволів (ліцензій, патентів тощо) на здійснення такої діяльності, сертифікатів відповідності електронних контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем;
- 2.7. Порушення підприємством, установою, організацією, громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності встановленого законом порядку реєстрації в органі державної податкової служби як платників податків;
- 2.8. Відсутності обліку об'єктів оподаткування;
- 2.9. Існування реальної загрози витрачання коштів чи відчуження майна, вилучення яких у встановленому законом порядку є єдиним засобом відшкодування збитків, завданих державі, у зв'язку з неплатоспроможністю юридичної особи, що перевіряється."

А тепер оцінюйте вчинки податківців, які, звісно, зобов'язані виконувати свої фіскальні функції, — відповідають вони вимогам "Положення..." чи ні.

Перш ніж перейти до оцінки дій податківців, автори однозначно закликають своїх читачів і укліно просять всіх українських підприємців: "Платіть чесно податки!" І це стосується всіх: і "Артемідів", і фірми "Союз-Віктан", і футбольного клубу "Динамо" Київ.

До речі, користуючись нагодою, зробимо невеличкий відступ і звернемося особисто до президентів футбольних клубів "Динамо"-Київ і "Шахтар"-Донецьк панів Суркіса й Ахметова з конкретною пропозицією. Ми дуже хочемо, щоб ФК "Динамо"-Київ і ФК "Шахтар"-Донецьк залишалися флагами (якими їх вважають) українського футболу (впевнені, цього бажаєте й Ви). А для цього, на наше тверде переконання, потрібне неухильне виконання однієї умови: робочою (підкреслюємо — робочою!) мовою в команді повинна бути українська мова — мила, зрозуміла й дорога кожному українцю. Зрозумійте ж бо, в провідних українських футбольних клубів повинно бути, врешті-решт, хоча б щось українське.

Ви постійно спілкуєтесь із президентами різних футбольних клубів (знаменитих і не дуже відомих) з багатьох країн світу і знаєте, що розмовляють вони мовою тієї країни, яку представляють. Візьмімо ту ж Італію, у футбольних клубах якої грають чи не найкращі футболісти з усього світу — поляки і чехи, словаки і японці, німці і норвежці, українці і португальці, аргентинці і бразильці, — і всі вони спілкуються італійською мовою.

Не будемо наводити більше аргументів, бо знаємо, що з нами Ви і так згодні. Отож, ми впевнені, що рано чи пізно київське "Динамо" і донецький "Шахтар", як і всі інші футбольні клуби України, "заграють" українською мовою.

Пам'ятайте! Рідна мова — шлях до Бога.
Іван Огієнко

До слова, вирішення мовної проблеми стосується не тільки спортсменів, але й президентів спортивних клубів, і тренерів, і державних службовців. Тому всім, хто на державній службі, хочемо сказати: не тільки розмовляти, а сприяти розвитку української мови — ваш прямий службовий, якщо хочете, державний обов'язок. Робочою мовою кожного державного службовця повинна бути державна мова — українська. Вочевидь, кожному державному службовцю необхідно поставити на його робочий стіл табличку з написом: "Розмовляю українською!".

Отож, разом із мільйонами уболівальників ми терпляче та обнадійливо чекатимемо "українізації" українських команд (до чого дожилися?!), як і забитих голів та нових перемог наших спортсменів.

А тепер повернемося до податківців. Якщо вчинки податківців не суперечать вимогам, переліченим на сторінках 48–49, то Вам потрібно якнайшвидше усунути виявлені порушення, врахувавши вимоги і зауваження податківців. У будь-якому випадку, будь-що, намагайтесь не допустити призупинення операцій на Вашому рахунку.

Якщо ж податківці все-таки, не маючи наявних фактів допущення Вами порушень податкового законодавства, безпідставно призупиняють операції на Вашому рахунку, то для виходу з такої непростой ситуації у Вас є три варіанти, хоча для боротьби з беззаконням податківців, як Ви надалі побачите, у Вашому розпорядженні тільки один варіант — останній у нашому переліку.

Пам'ятайте! Як показує досвід багатьох підприємців, захиститись від свавілля податківців якоюсь мірою можна, якщо у своїй діяльності передбачити можливість використання для роботи рахунку іншої юридичної особи. Ми не пропагуємо цей варіант, але й закривати очі на нього не маємо права. А читачам

і підприємцям наполегливо радимо: "Платіть податки!".

1. Ви на їх вимоги носите документи. Тоді знайте, це Ви будете робити до тих пір, поки їм не набридне. Відповідно і рахунок Ваш буде заблокований рівно стільки, скільки вони вважатимуть за потрібне. Якщо ж податкова міліція почне ще й незаконно забирати Ваш товар, то Ваш бізнес у цьому випадку серйозно постраждає.

2. Ви, намагаючись якомога швидше розблокувати рахунок, запропонуєте податківцям хабара, або постараєтесь знайти впливових покровителів, які б зупинили свавілля податківців.

Не розглядаючи морального боку Вашого вибору, скажемо, що, з одного боку, він обійдеться Вам у добру копійку, та й немає жодної гарантії, що через деякий час "наїзд" не повториться, а з іншого — Ваш шлях незаконний (ст. 369 КК України) і Вас можуть легко (спеціально!) на цьому спіймати, а потім тривалий час шантажувати.

Пам'ятайте! "Давання хабара — карється штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років".

(Ст. 369 КК України).

3. Ви, не надаючи добровільно податківцям жодних документів, оскаржуєте їхні дії. Законний, найбільш правильний Ваш вибір.

Подючи в прокуратуру скаргу на дії посадових осіб податкової адміністрації, Ви одночасно можете подавати позов на них до господарського суду, в якому просіть суд визнати розпорядження про зупинення руху коштів на Вашому рахунку недійсним, і у зв'язку з цим зобов'язати податкову адміністрацію відшкодувати завдані Вашому підприємству збитки.

Ви також маєте право вимагати (направивши письмову заяву) порушення проти посадових осіб податкової служби кримінальної справи за ознаками статей 364, 365 і 367 КК України.

Пам'ятайте! Ви пішли в бій — і тут кожному своє: Ви відповідаєте за свої вчинки, чиновники — за свої.

Пам'ятайте! Від блокування рахунків більшою мірою можуть бути захищеними підприємці, які з метою захисту від представників рідної влади, передбачили можливість продовжувати роботу, використовуючи другу юридичну особу, сповідуючи принцип — **не зберігати всі яйця в одному кошику.**

"Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків ..., — карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ..."

(Ст. 367 КК України)

"Перевищення влади або службових повноважень, ..., — карається виправними роботами на строк до двох років або..."

(Ст. 365 КК України)

Оскільки Ваш рахунок знаходиться в банку, розглянемо і його роль у блокуванні Вашого рахунку. Оразу скажемо, що банк, не виконуючи контрольних функцій стосовно податкової служби, не несе жодної відповідальності за дії її працівників. Тому Вам не варто надто сподіватися на допомогу банку (як юридичної особи).

Але працівники банку можуть надати Вам велику допомогу, як мовиться, і словом, і ділом. Насамперед це можуть зробити юрист і начальник служби безпеки — найперші працівники банку, котрі знатимуть про те, що в банк надійшло розпорядження податкової служби про призупинення операцій на Вашому рахунку. Саме вони першими ознайомляться з розпорядженням податківців і зможуть оцінити його законність. Скажімо, юрист знайде, що дане розпорядження суперечить нормам чинного законодавства (його підписав не начальник податкової адміністрації або його заступник, а хтось інший, не вказана суть правопорушення, час і місце його скоєння тощо), то він не поставить на ньому свою візу — тим самим вже спочатку викличе недовіру щодо законності такого розпорядження. Голові правління банку лише залишиться підтримати свого юриста.

Як вибрати "свій" банк?

Зазвичай, при виборі банку обслуговування, звертають увагу передусім на швидкість проходження платежів, особисті знайомства з головою правління (директором), його заступником або головним бухгалтером банку. І це правильно. Але у керівництва банку багато клієнтів, і вони не завжди зможуть по незначних, але термінових питаннях приділити Вам увагу. Тому слід познайомитись і навіть подружитися з бухгалтером, який обслуговуватиме Ваш рахунок, начальником кредитного відділу, юристом і начальником служби безпеки банку. Саме ці люди перші отримують інформацію щодо Вашого рахунку і в разі небезпеки, ставши на Ваш захист, можуть надати Вам реальну допомогу.

Змушені наголосити ще на одному повноваженні податківця: він під час перевірки виявив зловживання і дає доручення органам податкової міліції завести оперативно-розшукову справу. Надзвичайно серйозний момент. Та це ще не порушення кримінальної справи, хоча, якщо не вжити термінових заходів, то її не уникнути.

●

ПАХНЕ ХАТА ПАСКАМИ...

Майже по всій Україні Великодній хліб називають "паска", у деяких регіонах побутують ще назви: "баби", "колачі" і "золоті баби". Паски мають різні розміри і форму. Вони є круглі, прямокутні, овальні, шестигранні. Давніше випікали паски в печах, — у глиняних пасківниках, "бабинцях", кухляках та металевих формах-бляхах".

Випікають паски з найкращих сортів пшеничного борошна. До тіста додають масло, олію, молоко, яйця, цукор, різні спеції (гвоздику, імбир). Кожна господиня випікає паску по-своєму. З покоління в покоління сотні років передаються секрети приготування паски. При випіканні її використовують переважно однакові продукти, але в різних пропорціях, кожна господиня має свій спосіб приготування, що робить їх неповторними.

Перед тим, як випікати паску, господиня білила й прибирала хату. Сама вона чистенько вбиралася, одягала білу сорочку. З чистими і світлими думками, з веселим настроєм замішувала паску. Спекти добру паску вважалося найважливішою подією на Великдень, бо з того, якою вона спечеться, судили про долю всієї сім'ї. Тому цього дня господиня хвилюється і особливо дотримується всіх приписів:

- бажано, щоб коли печеться паска, нікого не було в хаті, аби паску не обговорювали (Полтавщина);
- нічого в цей день не можна позичати (Львівщина);

- не можна бути на печі, щоб не була паска горбата (Хмельниччина);

- садовлять паску в піч з молитвою, з примовлянням "Христос Воскрес", те саме роблять і витягуючи її з печі (Покуття, Снятинщина);

- садовлячи паску, приказують: "паска в піч, а таргани, цвіркуни та мокриці — геть із хати" (Київщина);

- як була дівчина в хаті, то бажали: "Щоби була файна, як на Великдень паска" (Гуцульщина);

- а діти щоб росли пишні та здорові, як паска (Закарпаття).

Рідні в цей день не повинні сваритися і гніватися між собою. З випіканням паски господиня пов'язувала долю свою та родини. За її зовнішнім виглядом визначали майбутнє: Якщо паска збоку трошки надтрісне — на добро і багатство; зверху трісне — чекай протягом року біди; западеться — хвороба в цьому році, а може й смерть.

Великодню паску печуть у четвер і суботу, і майже ніколи у п'ятницю, бо "Великодня П'ятниця більше свято як Великдень" (Львівщина).

Паски гарно прикрашали пасковим хрестом, кісками, сонечками, голубами, ружками... Для дідуся і бабусь виробляли Великодній хрест, на пасці батька — дубовий лист з косицями, для матері — ружки з барвінком, для дівчат — голубчиків у парі, "косиці". Дівчата стараються з цієї паски з'їсти "косиці" — квіточки, щоб квітнути і розвиватися як зіллячко навесні. Для дітей поперх пас-

ТРАДИЦІЯ

ки роблять квадратні та напівовальні клітки, а в них "ружі". Їх роблять з посиченого валочка, згорненого у коло. По краях паски ставлять "обруч". Крім прикрашання тістом, верх паски оздоблювали збитими білками з цукром, кольоровим пшоном, маком. У кожному регіоні паски прикрашали по-різному.

Як тільки паску освячували, всі поспішали додому, щоб скоріше поспідати, бо постували уся п'ятниця і субота. Вірили, чим швидше прийдуть додому, тим "краще буде йти господарство", "скоріш робитиметься робота".

За столом, після молитви, господар відрізував од великої паски шмат і ділив між рідними. Краями лише посвяченим ножом. Відрізували три цілушки, які потім ставили у насіння пшениці, жита, льону, — щоб гарно росли, щоб зерно було повним і "мушка не чіплялася". Крихти з паски висівали під хатою, щоб там виростло пахуче зіллячко — маруна.

І нині паски на Україні — найбільш знані і вживані обрядові український хліб, що є справжнім витвором мистецтва. Ми повинні зберігати традиції, пов'язані з випіканням пасок: мати хай передає свій рецепт паски доні, бабуся — внучці.

Зичимо всім миру, любові, достатку, радісних Великодніх свят і смачної паски!

Звідтоді, як я почала себе вперше знати, чую святочний передзвін у душі, виджу великодній стіл у рідній хаті, паски, обвиті барвінком, крашанки. Окремо в мисочці — писанки "на хвалу"...

Писанки на хвалу. Були вони з Гуцульщини, з Космача — столиці гуцульського писанкарства, творили їх писанкарки Параска Рибенчук, Ганна Коб'юк, Марія Борчук. Кожна писанка чарувала вишуканістю рисунка і особливою золотистою гамою кольорів, сяяла великоднім сонечком, яке всякий дітвак міг носити в кишені...

Нині писанки пишуть майже по всій Україні, як на Західній, так і в Східній. Справіку ж були вони символами-оберегами нашого краю. Відроджують це диво жінки-берегині,

Відомі київські писанкарки
Оксана Білоус та Зоя Сташук

мироносиці-писанкарки. Ось про двох таких мисткинь я й хочу розповісти.

У квітні 1995 року в Музеї літератури відкрилася виставка Оксани Білоус і Зої Сташук, присвячена сторіччю першого випуску каталогу "Описание коллекции народных писанок" музею Скаржинської. Пані Зоя та пані Оксана відтворили з колекції цього музею близько двох тисяч писанок... Такої виставки в Києві ще не було.

Я й раніше захоплювалася тим, як відтворюють писанки, вивчають символіку та колористику ці мисткині, та, оглянувши експозицію виставки, яку, до речі, монтували самі писанкарки, зрозуміла, — маємо в Києві майстринь, які досконало оволоділи традиційним писанкарством і поставили собі за мету відродити його духовний аспект — символіку писанки. Глядачі на цій виставці мали можливість осягнути красу і неповторність писанок Київщини, Чернігівщини, Харківщини, Курщини та

багатьох інших регіонів... А скільки ж то праці, терпеливості, спокійної руки треба було впродовж двох років! Пані Оксана розказувала мені, що іноді просто вгадувала потрібну лінію. А вже багато писанок із цієї колекції писалися нашивдуроч — це так звані "скорописки", та й час доклав зусиль...

Тяжкі часи лихоліття не змогли знищити писанку. Втім, є у нас в Україні кілька регіонів, у яких майже було зникло писанкарство. Вона сприймається, як щось нетутешнє. Багато хто говорив мені на Сумщині, Харківщині, що писанкарство є лише на Західній Україні. Сумно ставало від таких намов. Бо ж не чули ці люди про чудову колекцію писанок тієї ж Катерини Скаржинської, власниці маєтку у Круглику біля Лубен, у якій нараховувалося понад дві тисячі одних тільки писанок! Не чули, звичайно, й про секретаря цього му-

КОТИЛАСЯ ПИСАНКА

зею С. Кулжинського (дійсного члена Російського географічного товариства), який описав і зібрав писанки Крелевецького та Глухівського повітів Чернігівської губернії. А ще в колекції є малюнки писанок, власноруч зроблені українським етнографом, професором Харківського університету М. Сумцовим. Тільки один цей приклад засвідчує, що від півдня до півночі на теренах Сумської та Харківської областей писанкарство, як і по всій Україні, побутувало та квітло...

Сьогодні писанкарство відроджується на східних наших землях. Про що свідчить виставка писанок у Сумському художньому музеї, створення міського клубу писанкарів у Харкові. За відродження писанкарства на Сумщині взялися п. Зоя та п. Оксана, які допомагають початківцям, розуміючи, що у цих краях успадкувати мистецтво від мам чи бабусь, на жаль, неможливо. Тож художниця виготовила колекцію зразків писанок із Сумщини, які знаходяться в музеї Сум та в Харківському музеї писанок, а також розробили власний метод консервації писанок.

...Переглядаю колекції відтворених художницями писанок і переконаюся, що не знайти і двох сіл, писанки яких повторилися б. Кожне сільце мало не тільки своє сільце, але й свою писанку. Тож не перестаю дивуватися людській фантазії. Звичайно, простежуються і деякі спільності, спорідненість у символіці. В основі писанкових магічних знаків-символів завжди було те, що

оточувало писанкарок щодень. У цьому легко переконатися, дослідивши писанковий мотив сонця, що символізує тепло, добро, багатство. У різних околицях він має одмінні назви: "ламані хрести", "круторога", "качині шийки". Не менш цікаво простежити по колекціях наших писанкарок за кольоровою гамою писанок. Що мальовничіша природа, тим барвистіша писанка: на Полтавщині переважають гарячі, яскраві барви, а поліські писанки — стриманіші, холодніші... Отже, з писанок можна судити про характер малярс-

щастя, здоров'я. У селі Княжому, про яке я вже згадувала, вистоюючи всенюшну, я бачила, як дівчата дарували своїм нареченим писанку.

А в Космачі гасди на Великдень обмінюються писанками "на простибіг" — на знак примирення та злагоди. Чи не припадає б цей звичай у нашій сьогоденній, особливо як подивитися на парламентські засідання...

Насамкінець, запрошую киян та гостей міста до нашого Музею 27–28 квітня. Тут можна буде послухати гаївок, веснянок, які виконували

Писанки околиць м. Немирова Подільської губернії

тва кожного куточка України, про його орнамент, колорит.

А скільки народних повір'їв, звичаїв, пов'язаних із писанкою, дійшло до нас із глибини віків! Деякі з них надзвичайно гарні. І донині на Гуцульщині, Буковині, Покутті зберігся святочний великодній звичай дарувати один одному писанку на добро,

тимуть фольклорні колективи і ознайомитися з писанкарством різних регіонів України.

- Автор матеріалів та світлин **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, провідний етнограф Музею народної архітектури та побуту України

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Ресстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.